

Lékařská mikrobiologie pro ZDRL

Týden 16:

Přehled gramnegativních bakterií

Ondřej Zahradníček 777 031 969

zahradnicek@fnusa.cz

Co nás dnes čeká

- Není možné se během této přednášky naučit vše o gramnegativních bakteriích
- Musíte se je tedy naučit z učebnic a samostudiem této prezentace
- Tato přednáška může jen pomoci udělat si v nich trochu přehled a pochopit základní charakteristiku jednotlivých skupin

Gramnegativní bakterie

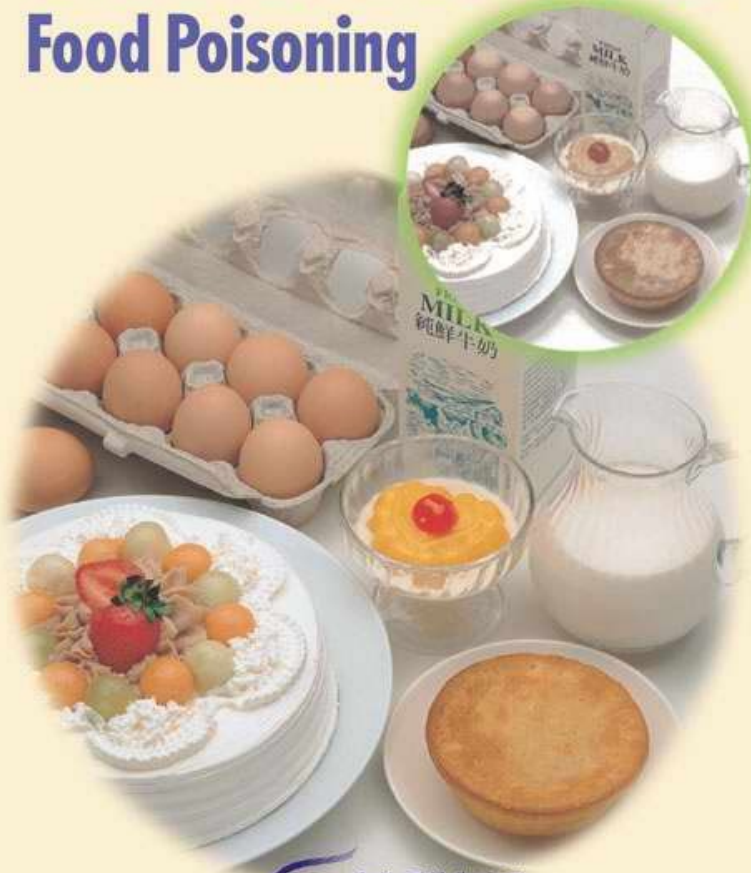
- Ty které rostou na Endově půdě
  - *Enterobacteriaceae* (enterobakterie) – tyčinky
  - *Vibrionaceae* – zahnuté tyčinky
  - Gramnegativní nefermentující bakterie – tyčinky i koky
- Ty které nerostou na Endově půdě
  - *Kampylobakter* a *helikobakter* – zahnuté či spirálovité tyčinky
  - *Pasteurellaceae* (hemofily a pasteurely) – tyčinky
  - Skupina „le-br-bo-fr“ – tyčinky
  - *Neisserie* a *moraxely* – převážně koky
  - *Gardnerella* – tyčinka a ostatní gramnegativní bakterie

1. Enterobakterie

<http://www.fehd.gov.hk>

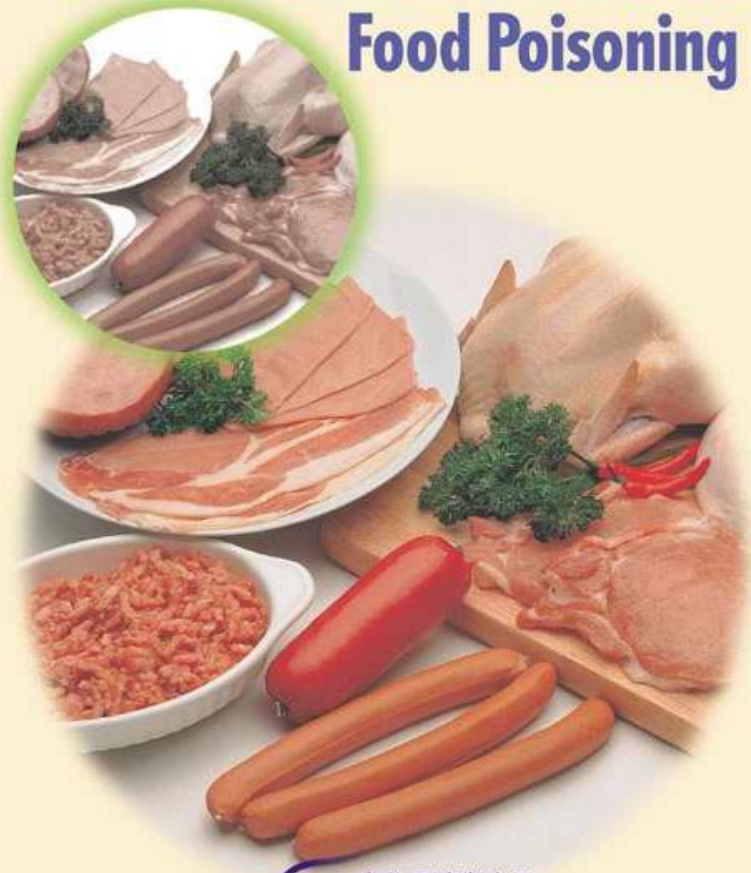
Salmonella

Food Poisoning

Salmonella

Food Poisoning

Základní charakteristika

- *Enterobacteriaceae* je klinicky nejdůležitější čeleď gramnegativních tyčinek (ale důležitá je i pro ne-klinická odvětví mikrobiologie)
- Jsou poměrně nenáročné, rostou na většině půd, mimo jiné na Endu a na MH agaru
- Významná **antigenní struktura**:
  - O-antigeny jsou tělové (sacharidová část stěnového lipopolysacharidu)
  - H-antigeny jsou bičíkové (jen u pohyblivých enterobakterií, těch je ovšem většina)
  - K-antigeny jsou kapsulární čili pouzderné, pro diagnostiku mají nejmenší význam
- Jsou kataláza pozitivní, oxidáza negativní (výjimka je rod *Plesiomonas*, ten je oxidáza pozitivní)

Klinická charakteristika

- Vyskytují se ve střevě člověka a jiných obratlovců
- Většina z nich je ve střevě součástí normální mikroflóry a **patogenem mimo střevo**, nejčastěji v močových cestách, ale i v dýchacích a v krevním řečišti
- Někdy mohou být **patogenní i ve střevě**, buď při přemnožení, nebo pokud jsou to primární patogeny jako salmonela. V tom případě způsobují onemocnění charakterizovaná průjmy a zvracením

Přenos infekce

- Přenos nejčastěji **fekálně orální**, někdy i prostřednictvím předmětů či na krátké vzdálenosti vzduchem
- U některých jiný přenos (mor – viz dále)
- Časté jsou endogenní infekce, například ze střeva se při poranění, nádoru nebo jiné chorobě mohou dostat do dutiny břišní. V tom případě jsou infekce často smíšené (spolu s anaerobními bakteriemi)

Léčba

- **Infekce lokalizované ve střevě** se většinou léčí jen tzv. symptomaticky (zavodnění, „živočišné uhlí“, na které se adsorbují případné toxiny apod.)
- **Infekce lokalizované mimo střevo** se léčí antibiotiky (penicilinová a cefalosporinová antibiotika, u močových také nitrofurantoin a ko-trimoxazol)

Přehled enterobaktérií

Červeně pigmentovaný kmen serracie

my.opera.com/MCOB/albums/show.dml?id=46597

	Patogenita	Příklady
	Systemová	<i>Y. pestis</i> , AP** salmonely
	Střevní	ZP* salmonely, shigely, yersinie
	Potenciální	<i>E. coli</i> , klebsiely, enterobaktery, protey, providencie, morganely, citrobaktery, serracie a jiné
	Téměř nulová	Mnoho druhů, například <i>Pragia fontium</i> a <i>Budvicia aquatica</i>

*zoopatogenení **antropopatogenní

Primární (obligátní) patogeny z řad enterobakterií

- Nejhorší patogeny způsobují celkové infekce: je to *Yersinia pestis* a tzv. antropopatogenní serovary salmonel (serovary Typhi, Paratyphi A, Paratyphi B a Paratyphi C)
- Závažné jsou ale i obligátní patogeny působící zpravidla „jen“ střevní infekce. Někdy ale hrozí celkové infekce (sepse) i u nich, hlavně u oslabených osob, novorozenců a podobně
- Týká se to tří rodů: *Salmonella*, *Shigella* a *Yersinia*

1a. Těžká systémová onemocnění způsobená enterobakteriemi

Yersinia pestis – původce moru

- **Mor** je nejzávažnější onemocnění, způsobené enterobakteriemi
- I dnes se vyskytuje v některých částech světa
- **Zdrojem** infekce je krysa, **přenašečem** může být blecha morová (*Xenopsyla cheopis*)
- **Formy infekce:**
  - **kožní**, zvětšení uzlin (bubony)
  - **plicní** (vdechnutí např. kontaminovaného sena) – není třeba blecha, vyšší smrtnost
    - velmi vzácná **gastrointestinální** (požití yersinií)
- léčba streptomycinem

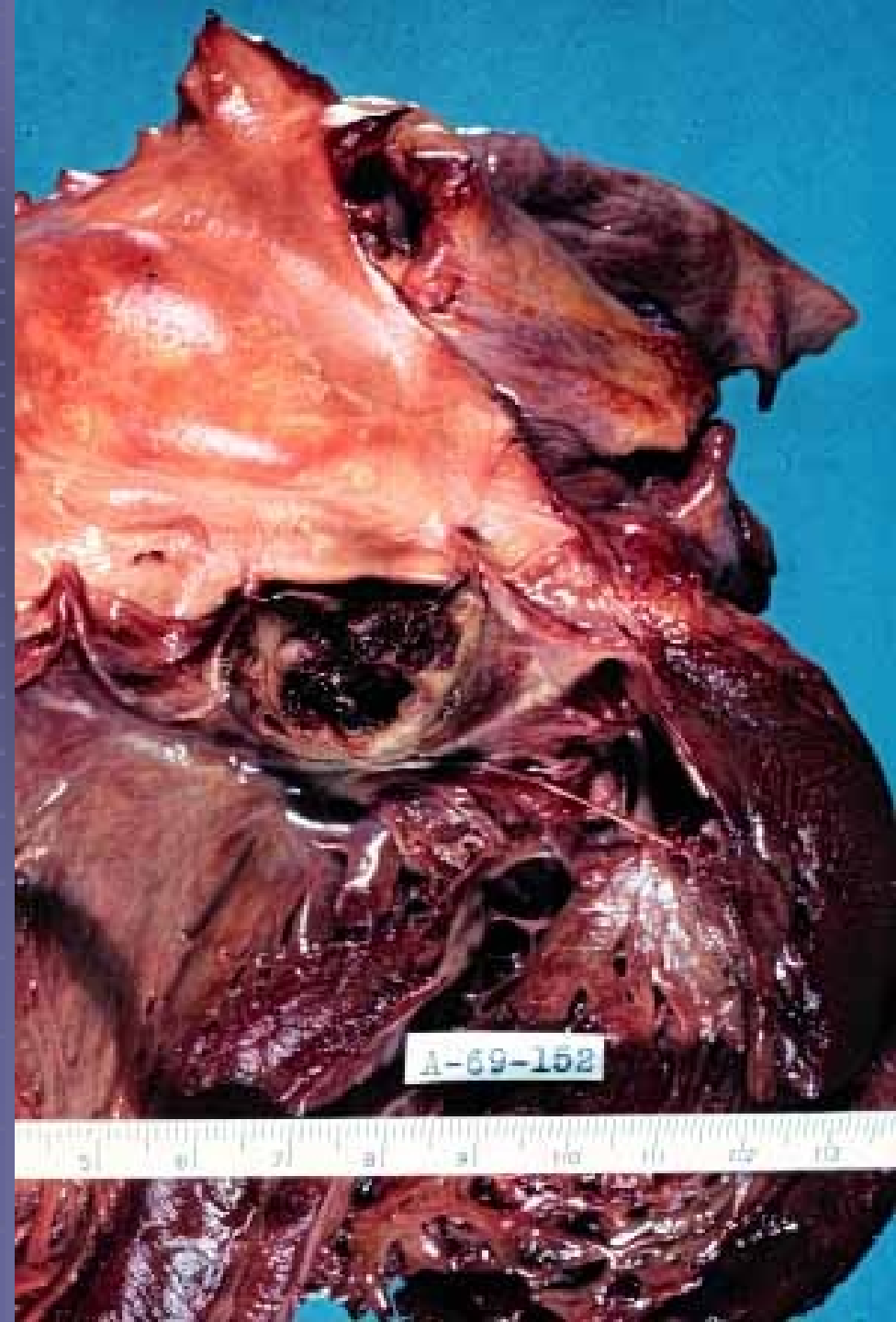
Mor (*Yersinia pestis*)

Salmonella enterica –serovary Typhi, Paratyphi A, B, C (antropopatogenní serovary)

- **Tyfus a paratyfy** jsou celková závažná onemocnění. Hlavními příznaky jsou vysoká horečka, schvácenost a bolesti hlavy (odtud starý český název „hlavnička“)
- Naproti tomu průjem často není vůbec přítomen
- Původci – **antropopatogenní salmonely**, tedy přenášené mezi lidmi.
- V diagnostice se používala **Widalova reakce** (průkaz protilátek aglutinací)
- Vzácně (u novorozenců a oslabených) mohou sepse nebo například endokarditidy způsobovat i zoopatogenní salmonely (jinak původci salmonelóz)

Salmonelová endokarditis

Systemová onemocnění způsobená kmeny *Escherichia coli*

- *Escherichia coli* **normálně patří mezi podmíněné patogeny** a v rámci toho bude probrána dále
- Existují ale velmi vzácné kmeny, které produkují **systemově působící toxiny**
- Tyto kmeny jsou **podskupinou EHEC** enterohemorhagických kmenů a označují se jako **STEC** (shiga-toxigenní *E. coli*) nebo **VTEC** (verotoxigenní *E. coli*, podle cytopatického efektu na buněčné kultury – Vero buňky)

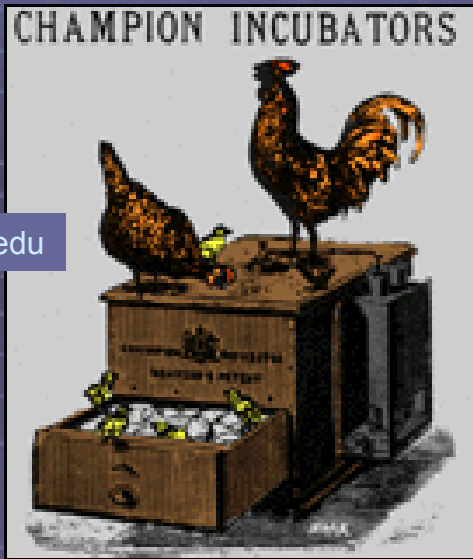

1b. Střevní
onemocnění
způsobená obligátně
patogenními
enterobakteriemi

Salmonelózy

- Salmonelózy jsou střevní onemocnění, projevující se zpravidla **průjmem s hleny** (většinou ale bez krve) a **zvracením**
- Způsobují je tzv. **zoopatogenní kmeny *Salmonella enterica***
- Nejčastější jsou serotypy (antigenní typy, serovary) Enteritidis, Typhimurium, případně Infantis
- Zdrojem jsou často **vajíčka**, může ale dojít i k **sekundární kontaminaci** jiných potravin

Pro odlehčení...

<http://www.uwec.edu>

Nemůžem vždy slepici kontrolovat stolici.

Jednou projdem drůbežárnou a stolici najdem zdárnou.

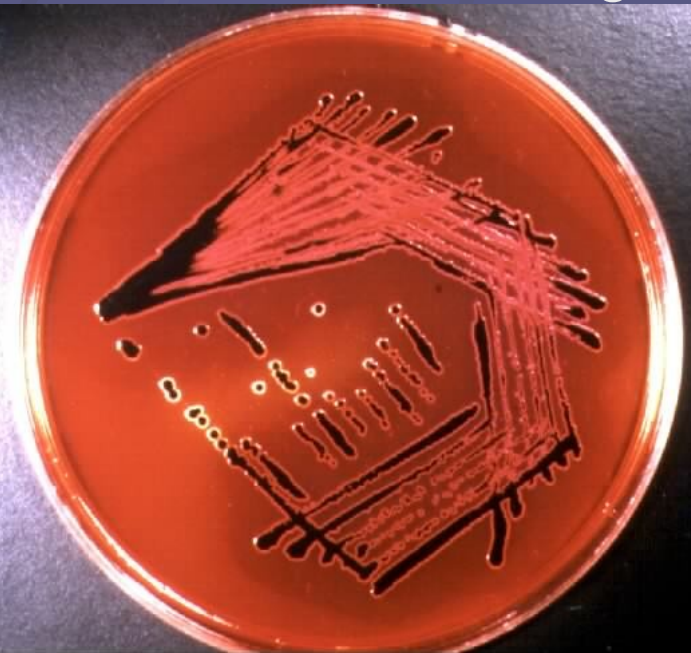
Přiletí však holub bělý zanesse tam salmonely.

Odnesou pak vejce pro cukráře – strejce

Cukrář – strýček nevinný nadělá z ní zmrzliny

Mládež sní ji s důvěrou a všichni se...

Salmonella na MAL agaru

Příběh první

- Slečna Tereza je mlsná. Dnes si po obědě dala krémový zákusek. Odpoledne ji začalo bolet břicho, a pochopila, že vzdálit se na delší dobu z domu nelze. Navštívila lékaře, ten jí odebral výtěr z řitního kanálu. Za několik dní volali Tereze z územního pracoviště krajské hygienické stanice. Tereza si byla jistá, že za všechno může krémový zákusek. Ukázalo se však, že její podezření bylo falešné...

Kdo je tedy skutečný viník?

- Bakteriálním viníkem je *Salmonella enterica* serovar Enteritidis, zkráceně *Salmonella* Enteritidis
- Viník – jídlo nemůže být krémový zákusek! Neodpovídá totiž inkubační doba, které je u salmonelóz zpravidla dva dny, někdy ale i týden.
- Viníkem – jídlem se nakonec ukázal být žloutkový věneček, který Tereza zbaštila o dva dny dřív
- Lidským viníkem bude pravděpodobně někdo v cukrárně „U hysterické cukrářky“, kde někdo něco nejspíš zanedbal. Právě teď po tom pátrá oddělení hygieny výživy KHS. Může jít o primární či sekundární kontaminaci jídla.

Salmonella

<http://www.uwec.edu>

www2.mf.uni-lj.si

<http://www.microbiology.org.uk>

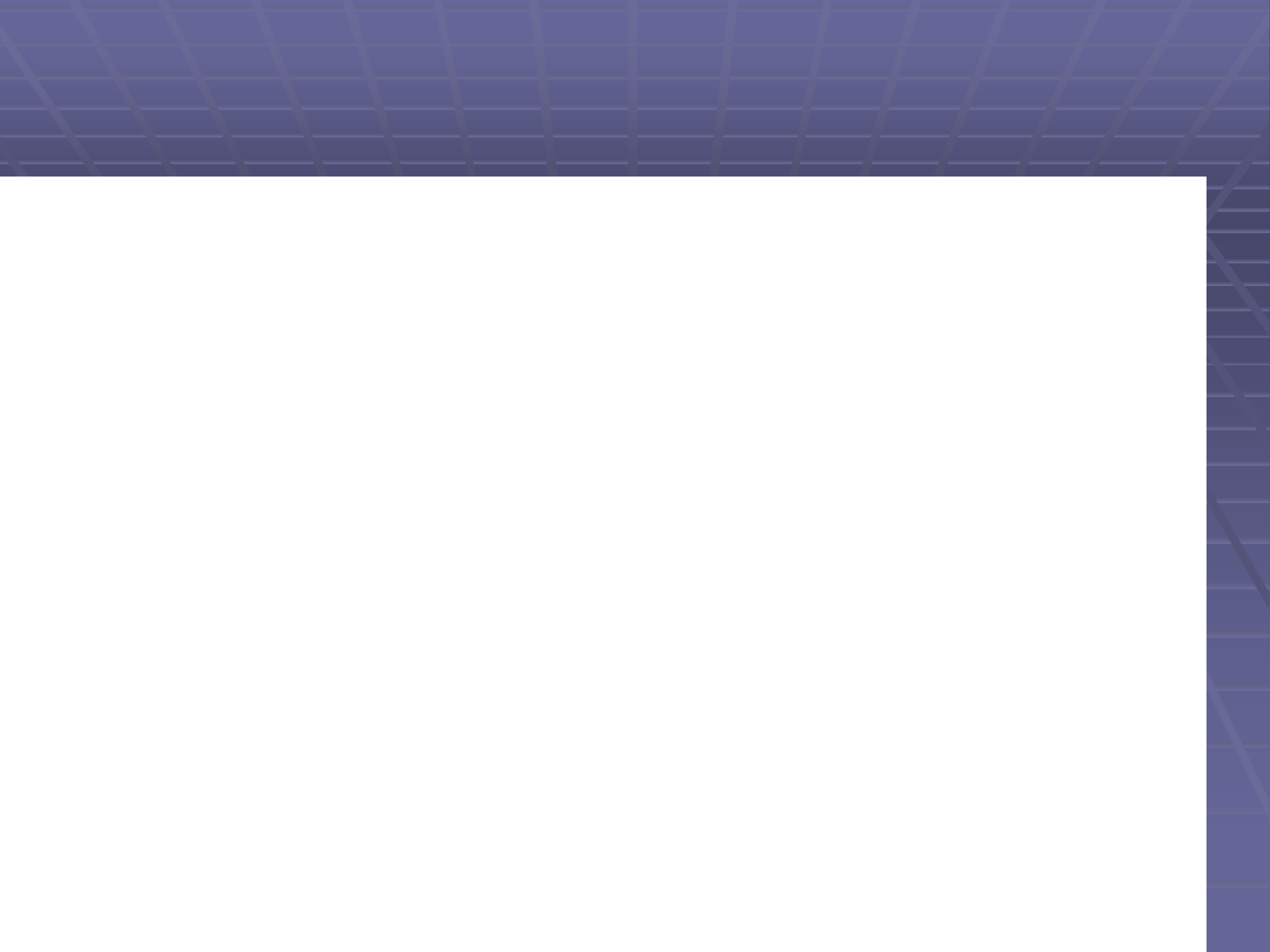

Onemocnění způsobená některými kmeny *Escherichia coli* a bacilární úplavice způsobená tzv. shigelami

- Některé kmeny *E. coli* způsobují **průjmy novorozenců a kojenců**. Označují se jako **enteropatogenní či dyspeptické (EPEC)**
- Jiné kmeny *E. coli*, označované jako **enterotoxické (ETEC)** způsobují **průjmy cestovatelů**
- Další jsou **enterotoxigenní kmeny (EIEC)**
- Nejzávažnější jsou **enterohemorhagické (EHEC) kmeny** a tzv. **shigely**, což jsou ovšem podle současných poznatků jen zvláštní kmeny *Escherichia coli*, které ani vzájemně nejsou příbuzné

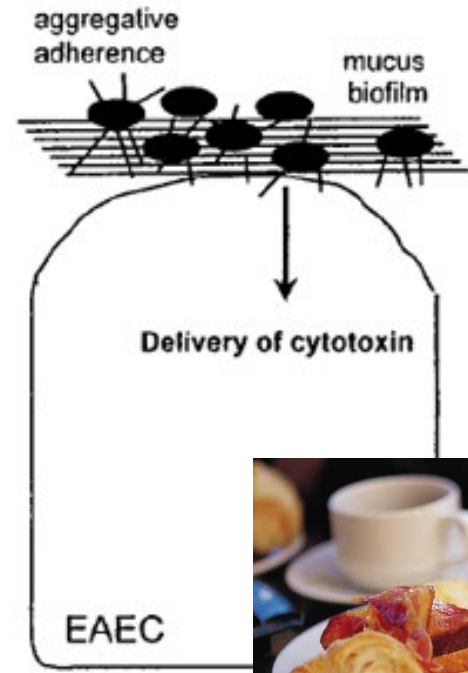
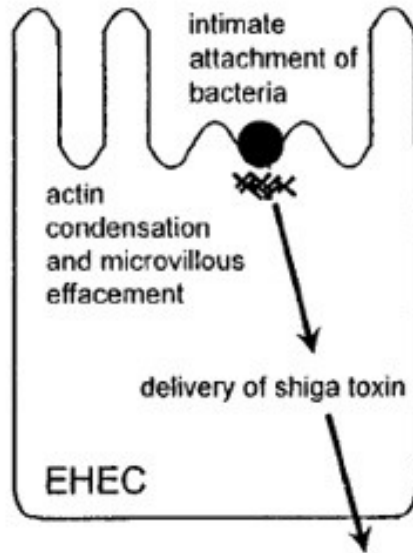
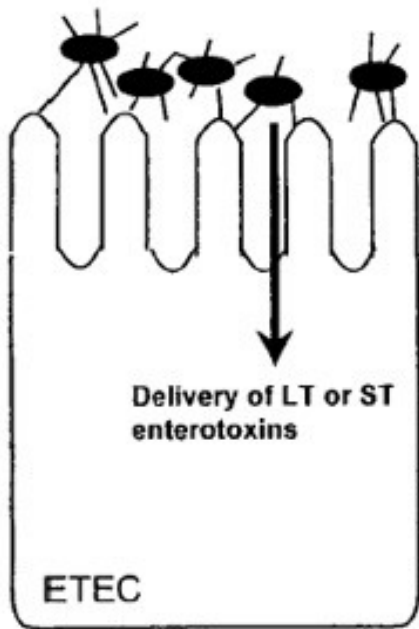
Salmonely a shigely – přenos

- I když salmonelóza i bacilární úplavice (to je synonymum pro shigelózu) jsou přenášeny fekálně orální cestou, ve skutečnosti se možnosti jejich přenosu liší
- **Salmonely** potřebují velkou infekční dávku. Musí se proto pomnožit v potravině – vehikulu. Infekce bývají z potravin (tzv. alimentární infekce)
- **Shigelám** stačí malá infekční dávka. Zato se přenášejí jen mezi lidmi, nedochází tedy tak často ke kontaminaci potravin. Jde o klasickou „nemoc špinavých rukou“, dřív byly i epidemie z vody

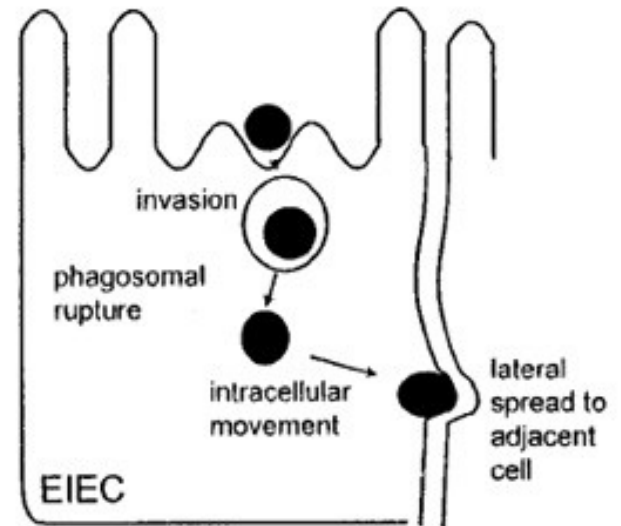
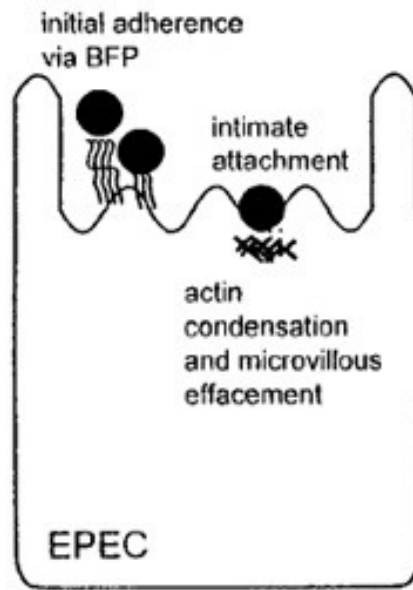
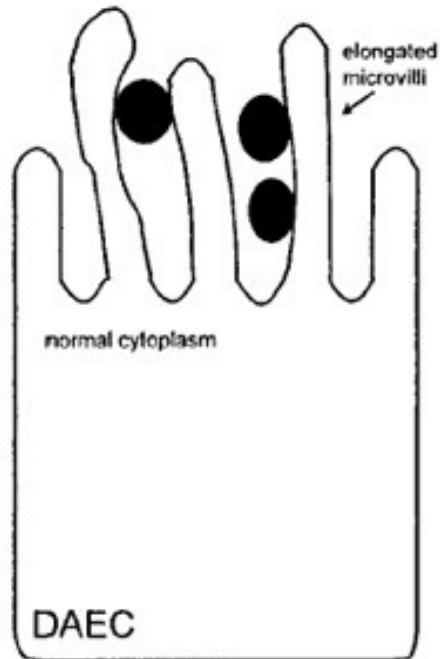

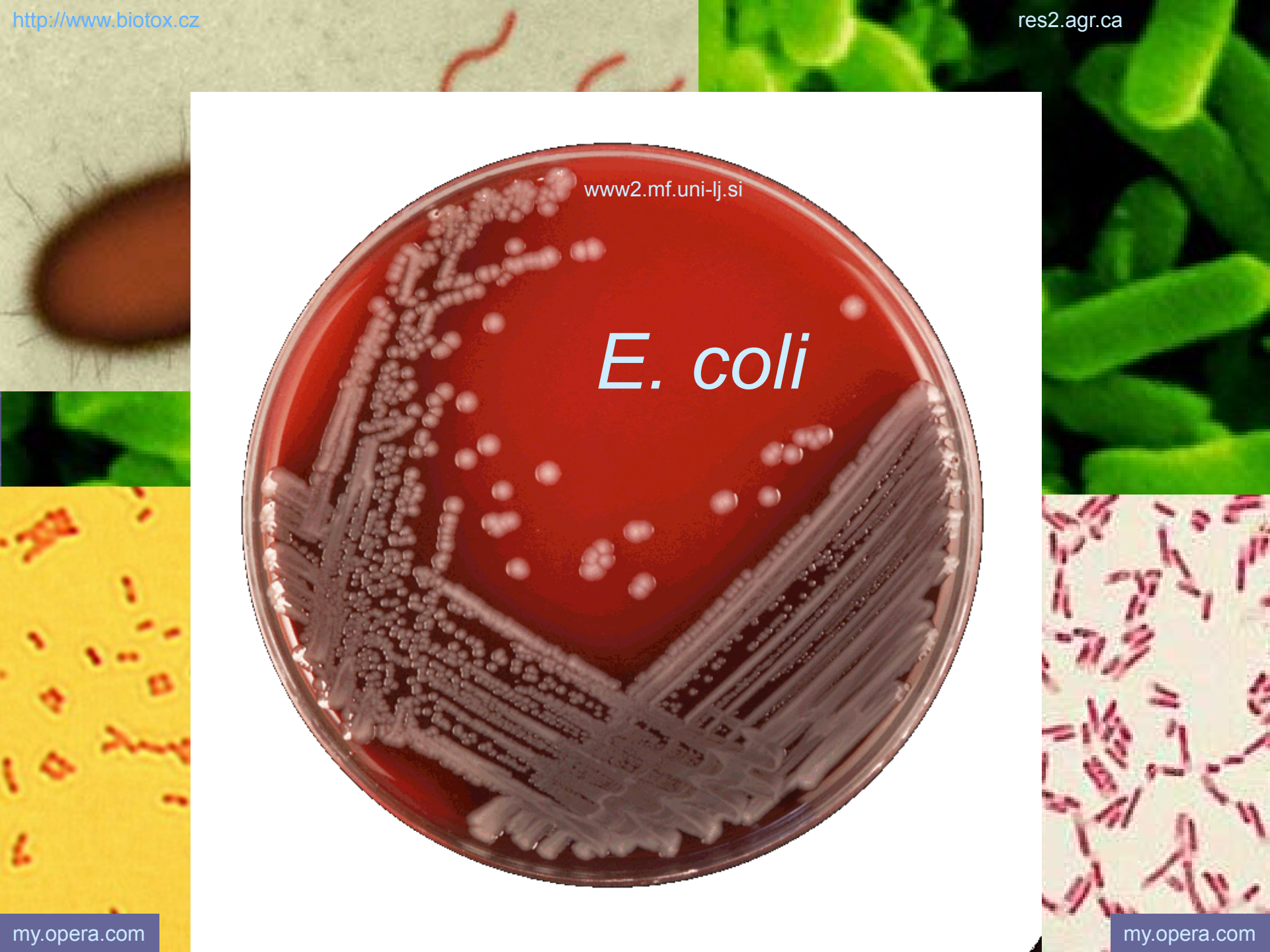
Onemocnění způsobená yersiniemi

- Kromě původce moru existují také další yersinie – *Yersinia enterocolitica* a *Yersinia pseudotuberculosis*, které způsobují průjmová onemocnění se zánětem střevních mízních uzlin
- Kromě přímého průkazu se při jejich diagnostice uplatňuje také průkaz protilátek

<http://www.frankpasternak.com>

www2.mf.uni-lj.si

E. coli

1c. Podmíněně patogenní enterobakterie

Příběh druhý

- Paní Mokrá je v péči urologické kliniky pro přetrvávající potíže při močení
- Paní Mokrá má podobné potíže opakovaně. Po třech porodech má narušenou svalovinu pánevního dna, léčila se i pro inkontinenci moče. Lékaři ji upozornili, že riziko močové infekce je u ní zvýšené, protože má narušené mechanismy normální obrany proti infekci. Je to trochu bludný kruh, protože opakované infekce stav sliznic dále zhoršují

Kdo za to tentokrát může?

www.steve.gb.com

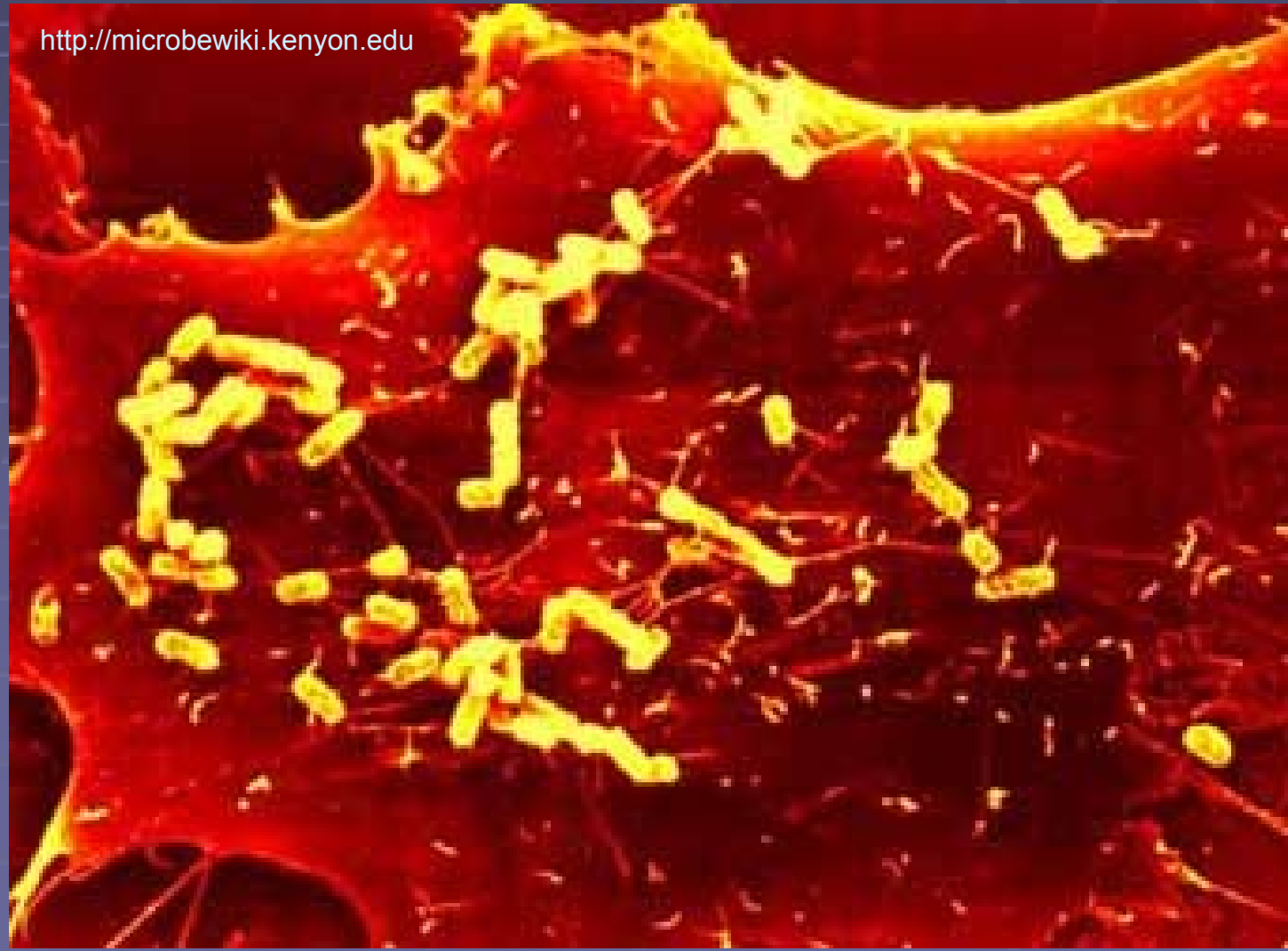

- Viníkem je *Escherichia coli*, respektive její uropatogenní kmen (uropatogenní *E. coli* – UPEC)
- Viníkem by mohla být i kterákoli jiná z podmíněně patogenních enterobakterií (ale i obligátně patogenní kmeny, např. salmonely, se uplatňují)
- *Escherichia coli* je jednou z nejdůležitějších součástí střevní mikroflóry, kde je zdraví prospěšná. Může však i škodit, a týká se to hlavně specifických kmenů: ve střevě EPEC (enteropatogenní EC), ETEC (enterotoxické EC), EIEC (enteroinvazivní EC), STEC (shiga-like toxigenní EC), mimo střevo hlavně zmíněné UPEC.

Působení *E. coli* mimo střevo

- způsobuje asi **70 % infekcí močových cest mimo nemocnice a asi 55 % v nemocnici**
- může způsobovat sepse, infekce ran, infekce v dýchacích cestách, gynekologické infekce (i když malé množství v pochvě se nepovažuje za problém)
- u nemocničních infekcí jde často o kmeny rezistentní na různá antibiotika

Stěna močového měchýře s adherovanými escherichii

I korneální vřed může způsobit *Escherichia coli*

www2.mf.uni-lj.si

Další potenciálně (podmíněně) patogenní enterobakterie I

- ***Klebsiella* a *Enterobacter*** jsou dva podobné rody. Obě bakterie bývají opouzdřené a vypadají podobně i na půdách. *Klebsiella* je bělejší, méně často je běžnou flórou ve střevě a častěji patogenem, např. v dýchacích cestách. *Enterobacter* je šedší a častěji nalézáný jako běžná flóra ve střevě, méně často jako patogen. Z rodu ***Enterobacter*** taxonomové* vyčlenili rod ***Pantoea***, klinicky se ale neliší.
- ***Citrobacter*** je občasným původcem močových a jiných infekcí. Může být zaměněn za salmonelu, ale odlišíme ho pozitivním ONPG.

„*pojmenovávači“

Další potenciálně patogenní enterobakterie I

- ***Proteus, Providencia a Morganella*** mají společné to, že méně štěpí cukry, ale více bílkoviny. Podílejí se v přírodě na likvidaci odpadů (mršin, ale i organických zbytků potravy). Někteří zástupci rodu *Proteus* mají typický plazivý růst
- ***Serratia*** mívá červený pigment. Často bývá nemocničním patogenem.
- ***Hafnia*** je občas nalézána v různých tkáních jako patogen, v zásadě se neliší od obecné charakteristiky enterobakterií

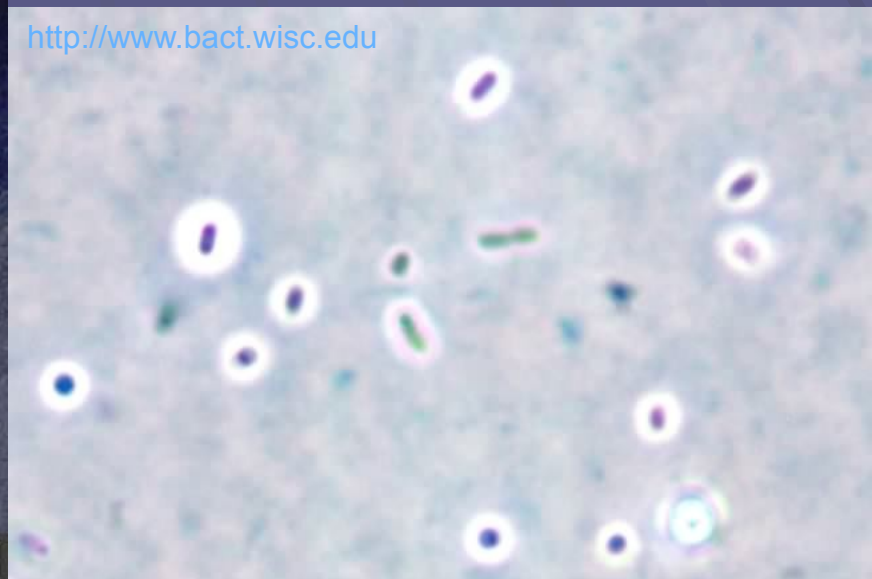
Co tropí klebsielly...

<http://microbewiki.kenyon.edu>

<http://zdsys.chgb.org.cn>

<http://www.bact.wisc.edu>

BrownMed
Brown Medical School

1d. Neapatogenní enterobakterie

Nepatogenní enterobakterie

- Kromě obligátně patogenních enterobakterií, jako jsou salmonely, a potenciálně patogenních, jako jsou escherichie, existují také nepatogenní enterobakterie.
- Některé z nich byly objeveny na území Česka, například *Pragia fontium* (v pražských kašnách) či *Budvicia aquatica* (v Českých Budějovicích).
- Původci nemocí by se mohly stát za výjimečných okolností (např. vmasírování do kontaminované rány)

Enterobakterie – diagnostika

- **Přímé metody**
  - Mikroskopie – v praxi má malý význam, protože je jich mnoho a v mikroskopu jsou všechny stejné.
  - Kultivace – používá se mnoho různých půd (CIN na yersinie, půdy na salmonely viz dále)
  - Biochemická identifikace – velmi důležitá
  - Antigenní analýza – salmonely, shigely, EPEC
- **Nepřímé metody (protilátky)**
  - Widalova reakce u tyfu, protilátky proti yersiniím

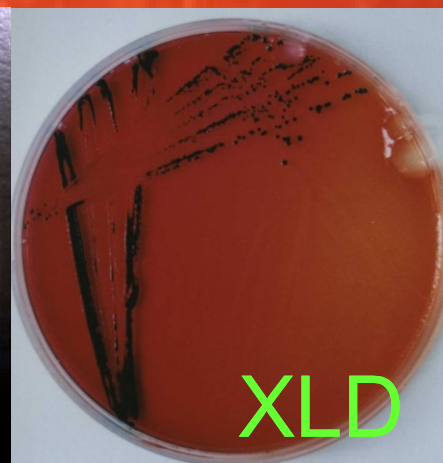

Štěpení laktózy

Endova půda rozliší bakterie fermentující a nefermentující laktózu. Obligátní patogeny zpravidla laktózu nefermentují, je to tedy i předběžný test, jestli „to vypadá, že by to mohl být patogen“.

Salmonella

A petri dish containing a bacterial culture on MAL agar. The agar is a deep red color. The bacterial growth is visible as dark, irregular streaks and clusters, primarily concentrated in the upper half of the dish. The text "Salmonela na MAL agaru" is overlaid in white on the lower right portion of the dish.

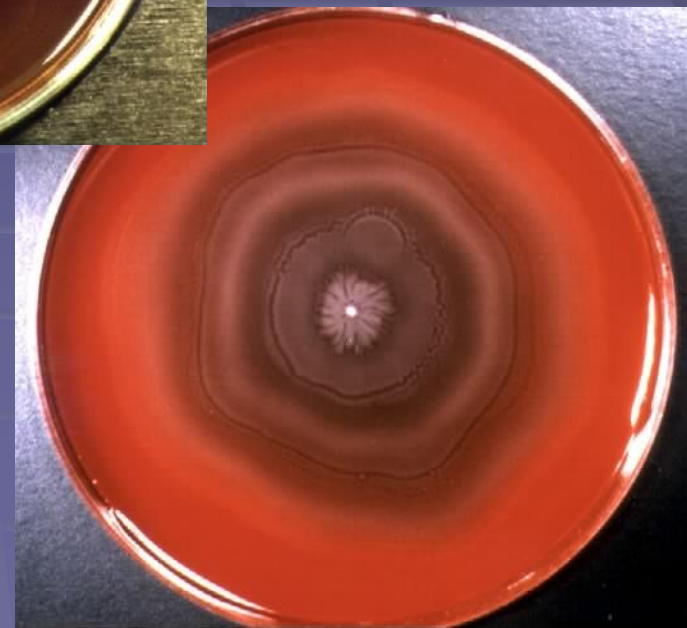
Salmonela na MAL agaru

Proteus mirabilis, *P. vulgaris* (dole)

www.medmicro.info

Pro protey je typické, že nerostou jen v místě inokulace, ale šíří se po povrchu agaru do stran (plazivý růst, Raussův fenomén, také fenomén příbojové vlny)

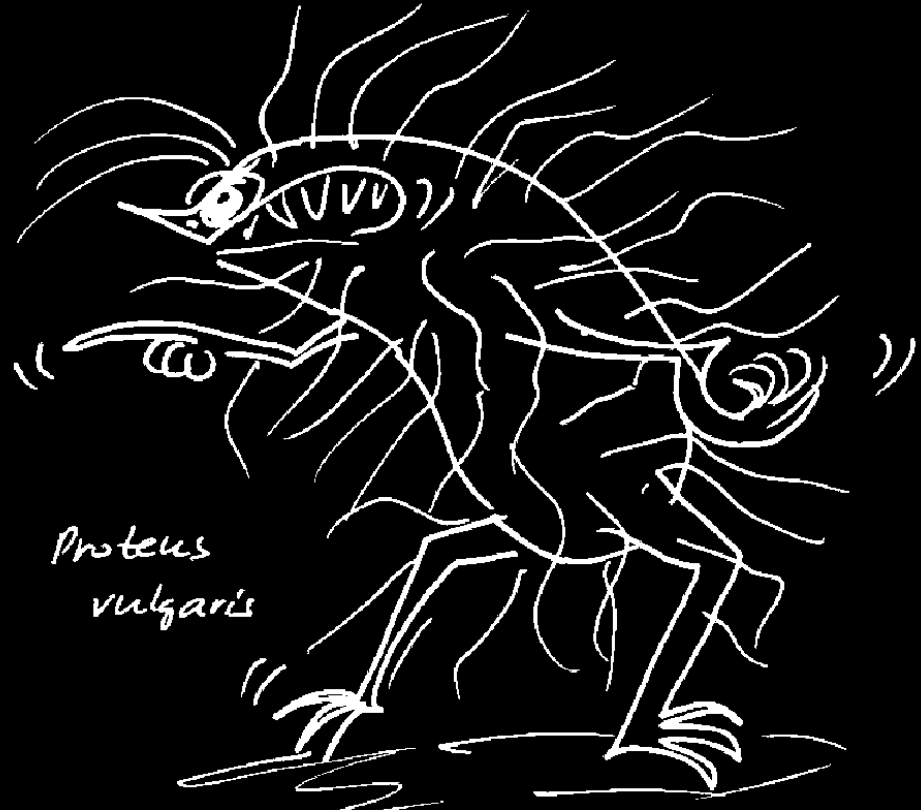

Proteus dle as. Petra Ondrovčíka

Proteus mirabilis

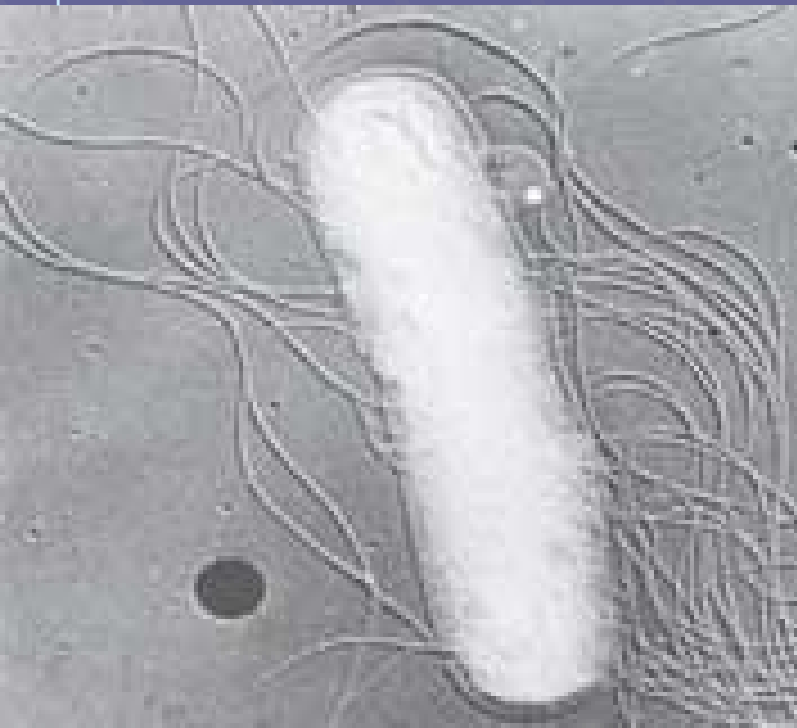

Proteus vulgaris

„Je sice pěkné, kolego, že dovedete dekarboxylovat ornitin; mnohem smutnější ovšem je, že se ve většině případů neumíte pořádně plazit!“

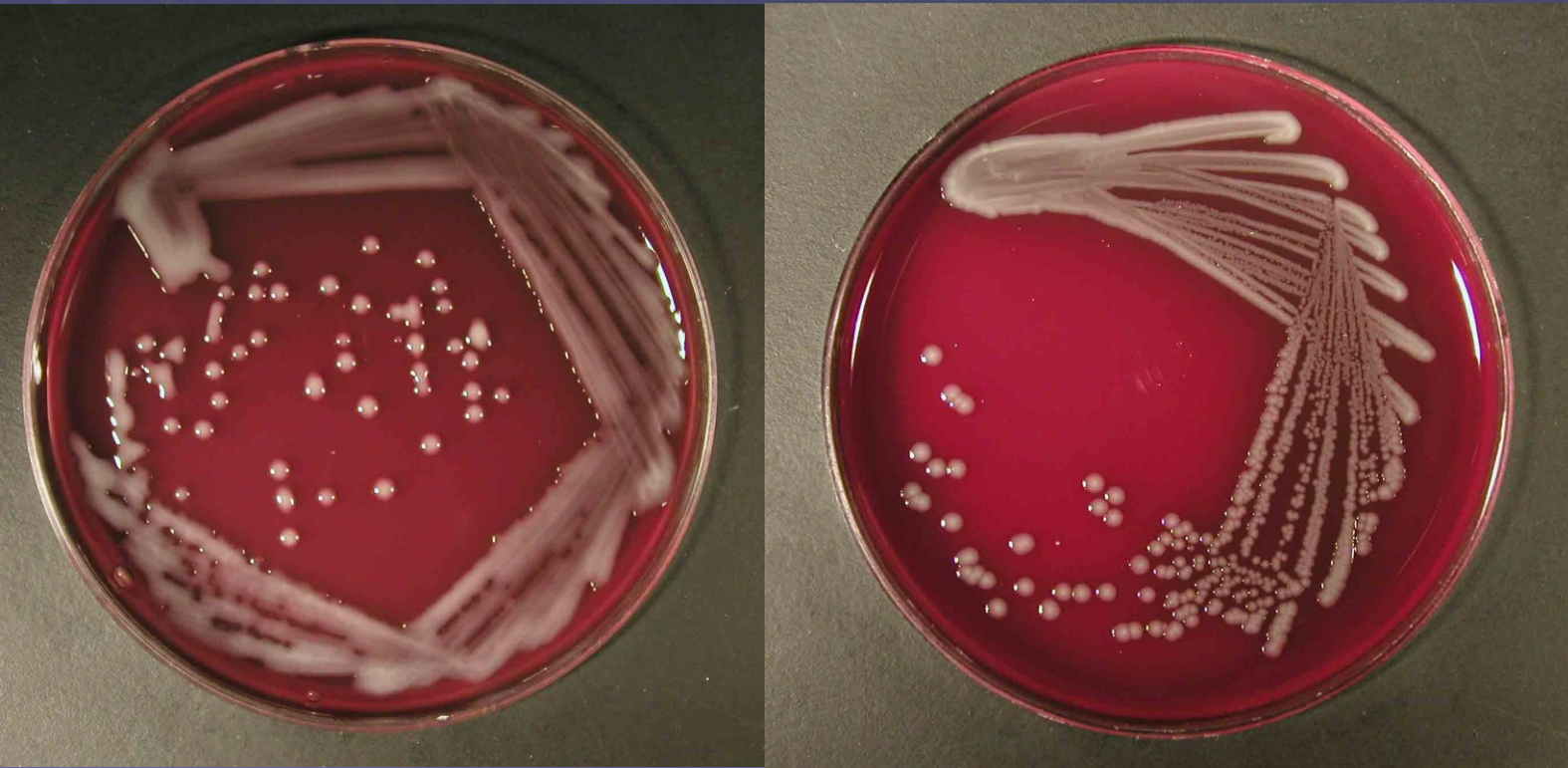

Proteus

Klebsiely a escherichie

www.medmicro.info

Kolonie klebsiel na KA jsou hlenovitější a bělejší než kolonie *E. coli*...

... i když zrovna tohle *E. coli* je taky poměrně bílé a hlenovité 😊

Escherichie

okud escherichie
na KA hemolyzují
(a to je dost
často), uvede se
to případně do
výsledku, ale
nehodnotí se to
jako zvláštní
diagnostický znak

Odlišení od ostatních podezřelých (diferenciální diagnostika)

- Gramovo barvení odliší gramnegativní tyčinky od ostatních bakterií
- Endova půda poprvé: rostou na ní z klinicky významných jen enterobaktérie, příslušníci čeledi *Vibrionaceae* a gramnegativní nefermentující tyčinky
- Nefermentující odliší to, že nefermentují glukózu (např. Hajnova půda zůstává po kultivaci celá červená, nezmění vůbec barvu)
Vibrionaceae odliší pozitivní oxidáza

Shrnutí – jak rozlišíme bakterie, které rostou na Endově půdě

- Enterobakterie jsou oxidáza negativní (s výjimkou rodu *Plesiomonas*, který k nim byl nedávno přiřazen) a vždy fermentují glukózu
- *Vibria* a aeromonády také fermentují glukózu, ale jsou vždy oxidáza pozitivní
- Gramnegativní nefermentující bakterie (mohou to být tyčinky, ale i kokotyčinky či koky) nikdy nefermentují glukózu. Oxidázu mohou mít pozitivní i negativní

Rozlišení enterobakterií navzájem

- Endova půda podruhé: orientační rozlišení obligátních patogenů (většinou L-) a potenciálních patogenů (zpravidla L+)
- Spousta dalších půd: XLD, MAL, DC, WB a další na salmonely, CIN na yersinie aj.
- Biochemické testy: Hajnova půda, test MIU, Švejcárova plotna, ENTEROtesty aj.
- Antigenní analýza zpravidla sklíčkovou aglutinací

Příklad ENTEROtestu16

(530 063 = E. coli, 99,89 %, $T_{in}=1,00$)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Zkum	H	G	F	E	D	C	B	A	H	G	F	E	D	C	B	A	
	První řádek panelu								Druhý řádek panelu								
+																	
-																	
?																	
?	+	-	+	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+
	1	~~2~~	4	1	2	~~4~~	~~1~~	~~2~~	~~4~~	~~1~~	~~2~~	~~4~~	~~1~~	2	4	1	2
	5		3			0			0			6		3			

Příklad ENTEROtestu16

(265 003 = *Prot. mirabilis*, 100,0 %, $T_{in}=0,59$)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Zkum	H	G	F	E	D	C	B	A	H	G	F	E	D	C	B	A	
	První řádek panelu								Druhý řádek panelu								
+																	
-																	
?																	
?	-	+	-	-	+	+	+	-	+	-	-	-	-	-	-	+	+
	~~1~~	2	~~4~~	~~1~~	2	4	1	~~2~~	4	~~1~~	~~2~~	~~4~~	~~1~~	~~2~~	~~4~~	1	2
	2			6			5			0			0			3	

Příklad ENTEROtestu16

(546 773 = *Kl. pneumoniae*, 98,83 %, $T_{in}=1,00$)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
Zkum	H	G	F	E	D	C	B	A	H	G	F	E	D	C	B	A		
	První řádek panelu								Druhý řádek panelu									
+																		
-																		
?																		
?	+	-	+	-	-	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	1	~~2~~	4	~~1~~	~~2~~	4	~~1~~	2	4	1	2	4	1	2	4	1	2	
	5			4			6			7			7			3		

Použití antigenní analýzy

- Antigenní analýza se nepoužívá zdaleka vždycky
- Použití je v zásadě dvojí:
  - U obligátních patogenů (salmonely, shigely, yersinie) pro potvrzení diagnózy a pro epidemiologické účely
  - U střevních izolátů *E. coli* v případě, že je podezření na EPEC nebo STEC (ostatní skupiny se zpravidla takto neurčují)

Aglutinace salmonel

- Při aglutinaci kterékoli pohyblivé enterobakterie hodnotíme dva typy antigenů: tělové, tzv. O antigeny, a bičíkové, tzv. H antigeny (výjimečně i kapsulární K antigeny).
- Tak i každá salmonela má svou specifickou antigenní strukturu. Například salmonela serovaru Enteritidis disponuje tělovými antigeny 9, 12 a bičíkovým H m (průkazné je pouze to, když jsou pozitivní oboje)

Testy antibiotické citlivosti

- Antibiotická citlivost se zásadně neurčuje u kmenů ze stolice. Až na výjimky je tu totiž podání antibiotik kontraindikováno, neboť prodlužuje dobu, po kterou trvá dysmikrobie a paradoxně prodlužuje dobu vylučování patogena ze střeva
- Určuje se tedy zpravidla u kmenů z moče, kde se kromě klasických antibiotik testují i látky používané k léčbě močových infekcí (nitrofurantoin)

Některá používaná antibiotika (u močových infekcí)

Antibiotikum	Zkratka	Referenční zóna
Ampicilin (rozšír. penic.)	AMP	17 mm
Cefalotin (CS 1 gen)	KF	18 mm
Ko-trimoxazol (směs)	SXT	16 mm
Nitrofurantoin (nirofuran)	F	17 mm
Ciprofloxacin (chinol 3G)	CIP	21 mm
Kyselina oxolinová*(ch1G)	OA	19 mm
Doxycyklin (tetracyklin)	DO	16 mm

*alternativně norfloxacin (NOR)

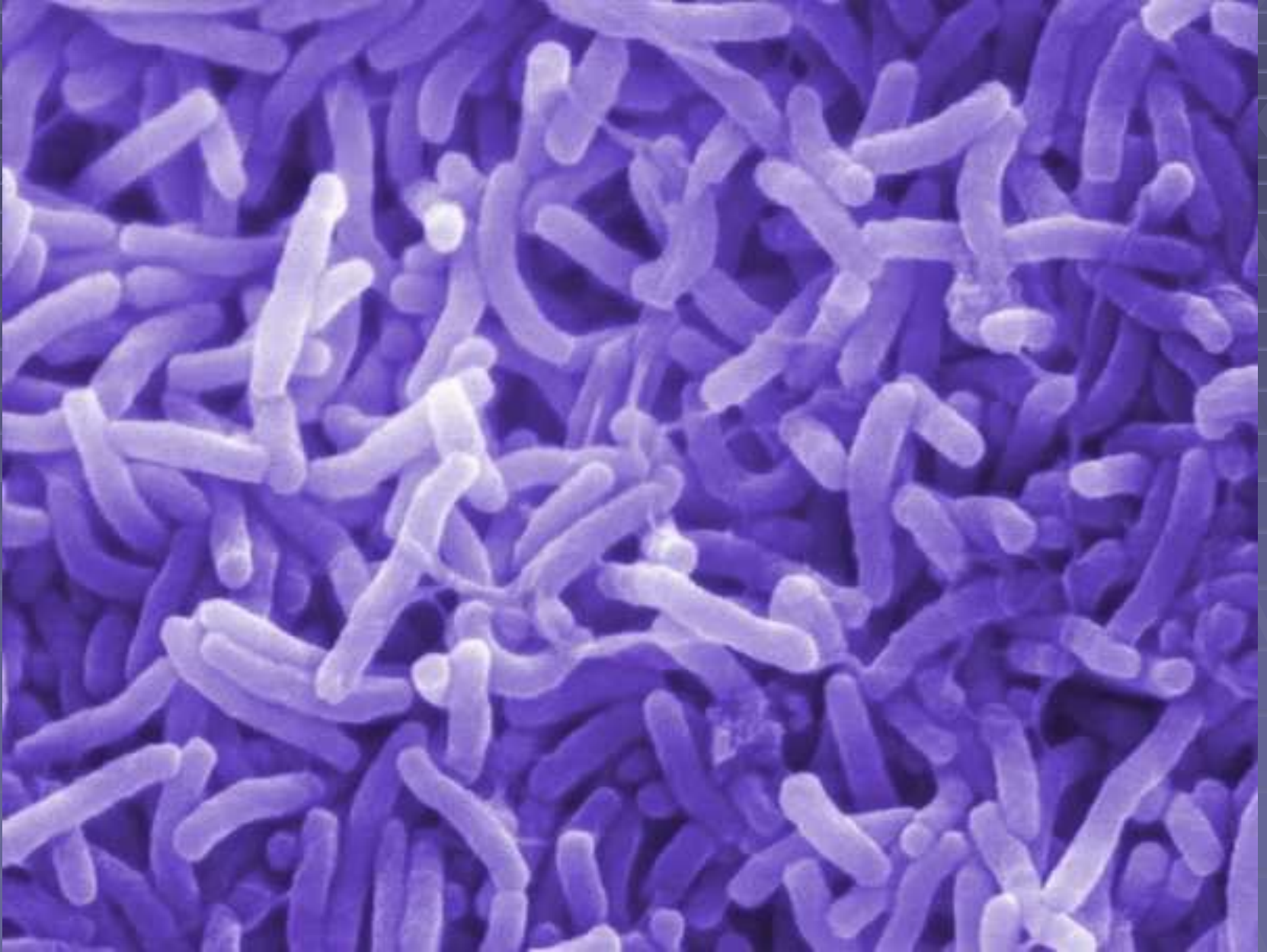
Některá rezervní antibiotika (při rezistenci na základní řadu)

Antibiotikum	Zkratka	Referenč. zóna
Cefuroxim (CS 2 gen)	CXM	23 mm
Cefotaxim (CS 3 gen)	CTX	23 mm
Ceftazidim (CS 3 gen)	CAZ	18 mm
Ko-amoxicilin (aminopnc*)	AMC	18 mm
Aztreonam (monobaktam)	ATM	22 mm
Chloramfenikol	C	18 mm
Kolistin	CT	10 mm

amoxicilin + kyselina klavulanová coby inhibitor betalaktamázy

2. Vibrionaceae

<http://bepast.org>

Základní charakteristika

- *Vibrionaceae* je čeleď gramnegativních tyčinek blízká enterobakteriím. Liší se od nich pozitivní oxidázou a tím, že morfologicky jsou často zahnuté a výrazně pohyblivé
- Rostou na běžných půdách, ale používají se i speciální půdy, na kterých vypadají charakteristicky
- V **antigenní struktuře** se uplatňují zejména O-antigeny (analogické O-antigenům enterobakterií)
- Mnohé z nich mají vztah k rybám a jiným vodním organismům

Klinická charakteristika

- ***Vibrio cholerae*** způsobuje cholera.
Nejdůležitější jsou serotypy O139 a zejména O1. Ten se ještě dělí na biotypy; biotyp El Tor je nakažlivější, infekce biotypem Classic mají zase závažnější průběh
- **Halofilní vibria a příslušníci rodu *Aeromonas*** způsobují občasné infekce ran např. při kuchání ryb nebo při koupání s otevřenými ranami (u vibrií jde o koupání ve slané vodě, u aeromonád ve vodě sladké)

Přenos infekce

- Přenos nejčastěji **fekálně orální**, případně infekce rány z kontaminovaného organismu
- U cholery jsou významné především kontaminované zdroje pitné vody

Léčba

- Léčba je **podobná jako u enterobakterií**, u cholery se ale antibiotika nepoužívají, je tam nejvýznamnější dodání vody a solí do těla. To může být problém hlavně tam, kde je pitná voda problémem (v nedávné minulosti např. hospodářsky rozvrácené Zimbabwe)

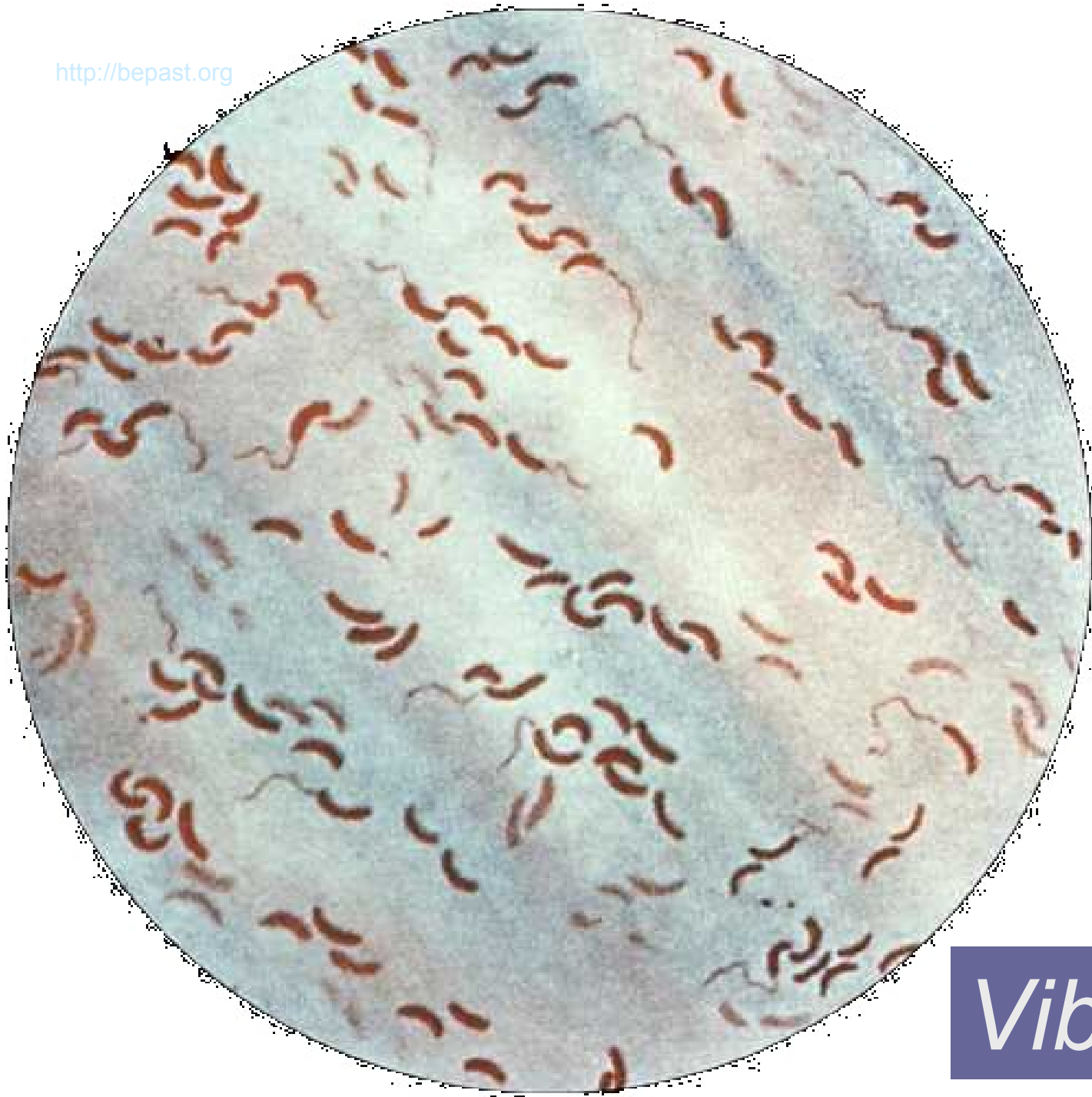
Příběh

- Leo byl cestovatel. Vypravil se do Jemenu. Pobýval tu s místními obyvateli, jedl, co jedli oni, pil, co pili oni. Náhle ho přepadl těžký průjem – v podstatě z něj vycházela jen voda. Pochopil, že to nebude jen tak obyčejný cestovatelský průjem.
- Jeden místní felčar mu radil bylinky, druhý antibiotika. Leo si však poradil – proléval se litry a litry pitné vody. A věděl, že kdyby nestačilo vodu pít, musel by ji dostávat v infuzích.
- Leo tušil, že má cholera, nemoc způsobenou bakterií *Vibrio cholerae*.

Diagnostika čeledi *Vibrionaceae*

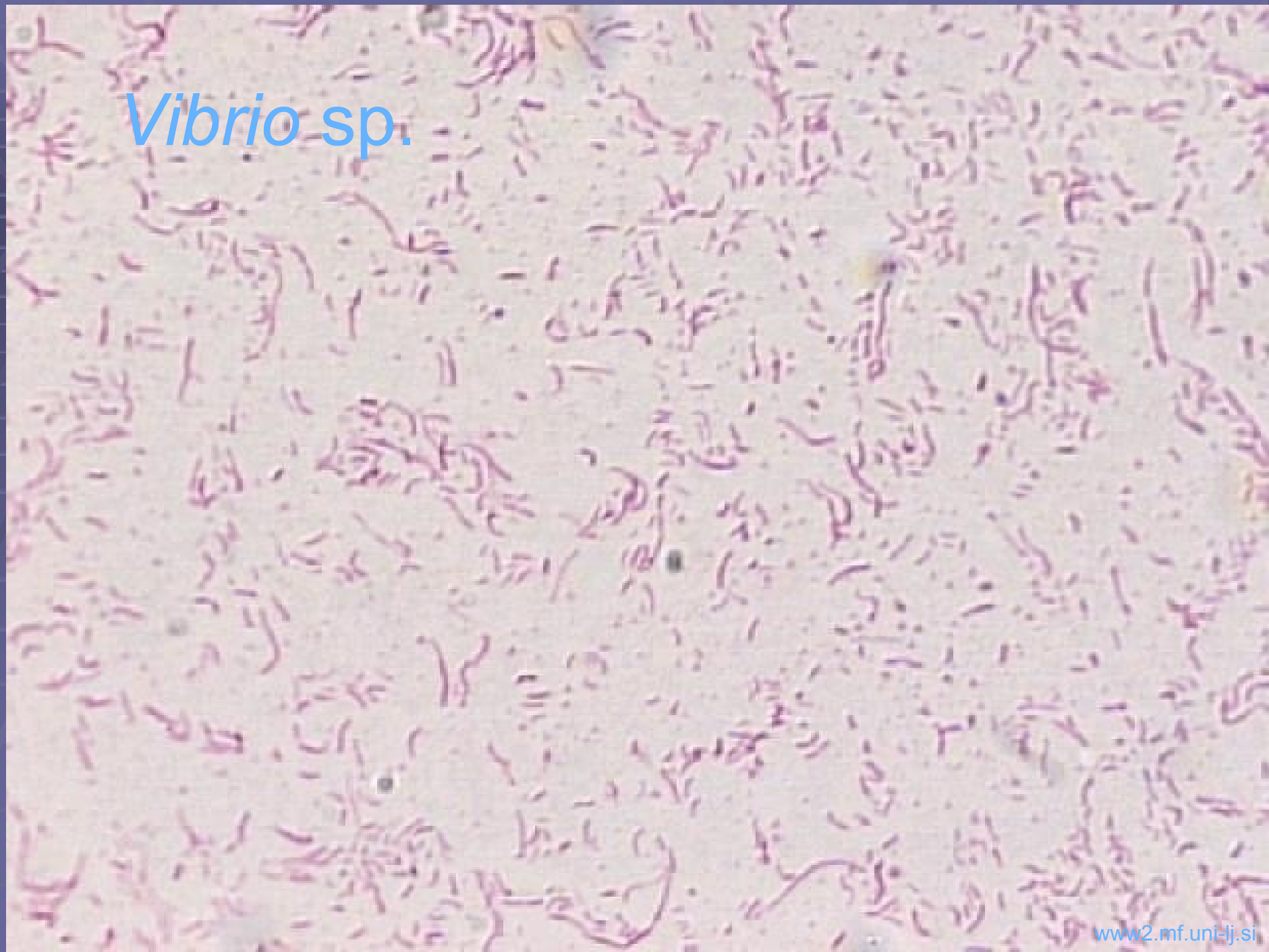
- Provádí se podobně jako u enterobakterií, ale jsou oxidáza pozitivní.
- Mikroskopicky jsou vibria pohyblivé, zahnuté tyčinky
- Používá se také speciálních pŮd, například alkalická peptonová voda a TCŽS (Thioglykolát, cystein, žlučové soli)
- Používá se obdobných biochemických testů, jako u enterobaktérií (včetně Enterotestu 16)
- Musí se ovšem vybrat správná matice

<http://bepast.org>

Vibrio sp.

Vibrio sp.

3. Gramnegativní nefermentující bakterie

Bylo nevlídno, že
by PSAE ven
nevyhnal...

(PSAE – zkratka pro
*Pseudomonas
aeruginosa*)

Základní charakteristika

- Je to taxonomicky nejednotná skupina **kultivačně nenáročných, většinou striktně aerobních gramnegativních tyčinek**
- **Většina z nich jsou tyčinky**, ale rod *Acinetobacter* jsou kokotyčinky až koky!
- Na rozdíl od enterobakterií **nefermentují glukózu** (Hajnova půda zůstává červená) a většinou ani jiné cukry. Štěpí je aerobní respirací. Potřebují tedy kyslík, ale ne moc živin
- Jsou to původně hlavně **patogeny rostlin**. Rostou pomalu a jejich teplotní optimum je nižší

Pár slov o metabolismu

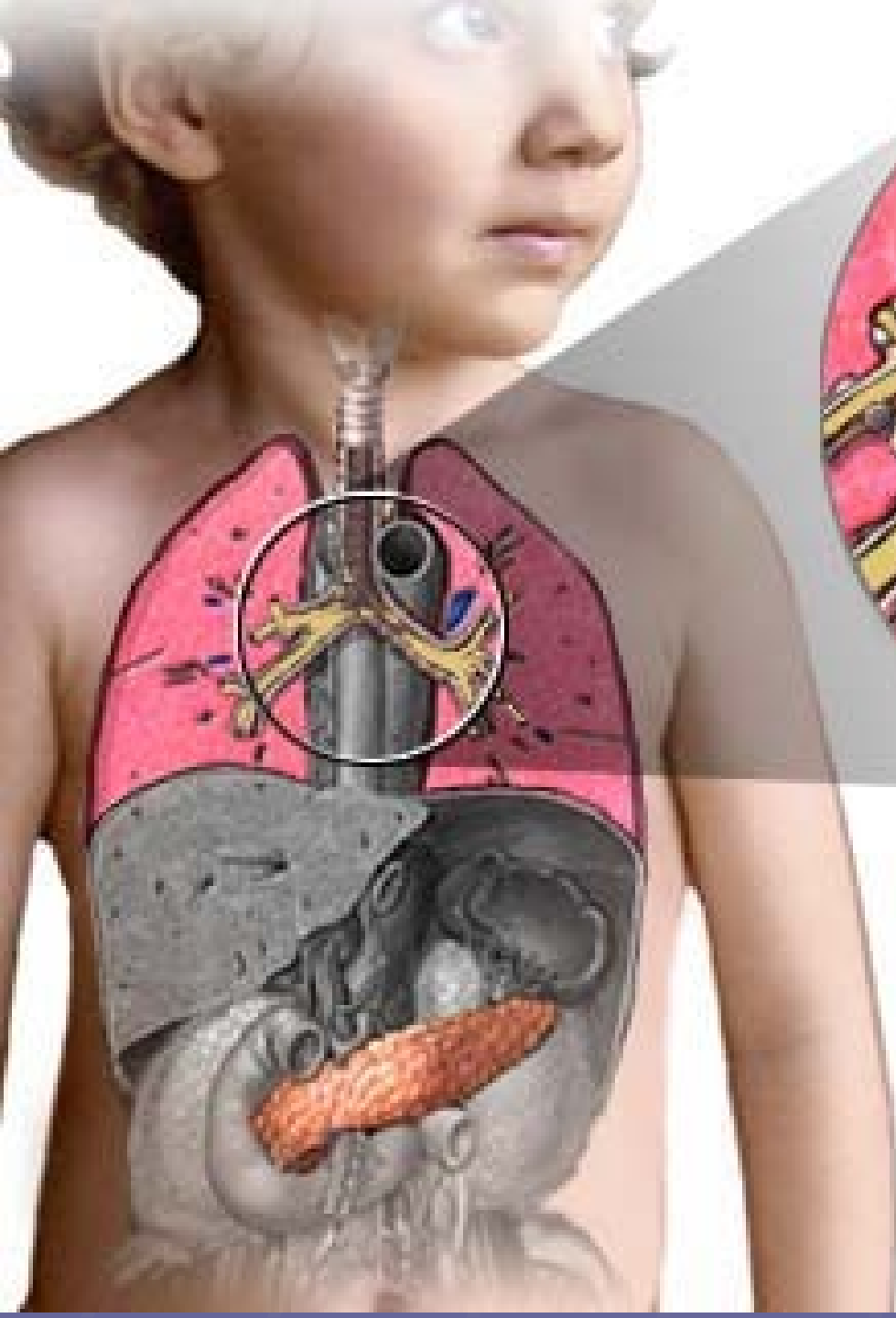
- Jak víte, klinicky významné bakterie používají zpravidla jeden ze dvou typů metabolismu: fermentaci a aerobní respiraci.
- *Escherichia coli*, která má dost živin, ale málo kyslíku (i když jiných plynů si užije dost 😊) preferuje fermentaci glukózy i jiných cukrů. **Je fakultativně anaerobní**
- Naopak pseudomonády mají kyslíku habaděj, ale živin málo. Volí tedy aerobní respiraci, která jim umožní to málo dostupných živin využít úplně. **Bývají často striktně aerobní**
- Adaptace na vnější prostředí se projevuje i pigmenty – viz obrázky, které uvidíte za chvíli.

Klinická charakteristika

- Jsou to **oportunní** (sekundární, potenciální) **patogeny**. Jsou to tedy „**bakterie-zbabělci**“, které si netroufnou na zdravého člověka.
- Mezi typicky ohrožené jedince patří
  - lidé s **popáleninami**
  - lidé na **ARO, JIP**, transplantovaní, lidé se sníženou imunitou
  - děti s vrozenou chorobou – **cystickou fibrózou**
- Jsou **typickými původci nemocničních nákaz**. Pak bývají často velmi rezistentní na antibiotika a odolné vůči desinfekci

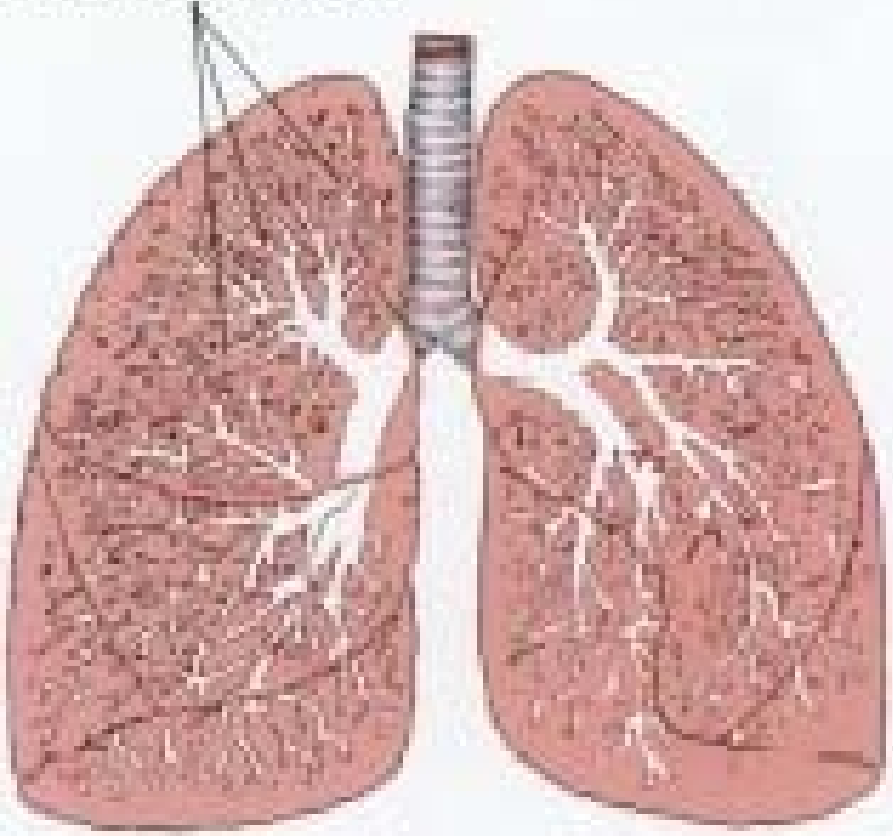
Nefermentující a cystická fibróza

- Cystická fibróza je těžké, **vrozené onemocnění plic** s poruchou produkce normálního plicního surfaktantu. To vede ke změněným charakteristikám plic, včetně mnohonásobně zvýšeného rizika infekce
- **Nejčastějšími původci** jsou *Pseudomonas aeruginosa*, *Burkholderia cepacia* a *Staphylococcus aureus*. Kmeny zpravidla získají **polyresistenci** a mnohé děti umírají velmi mladé.

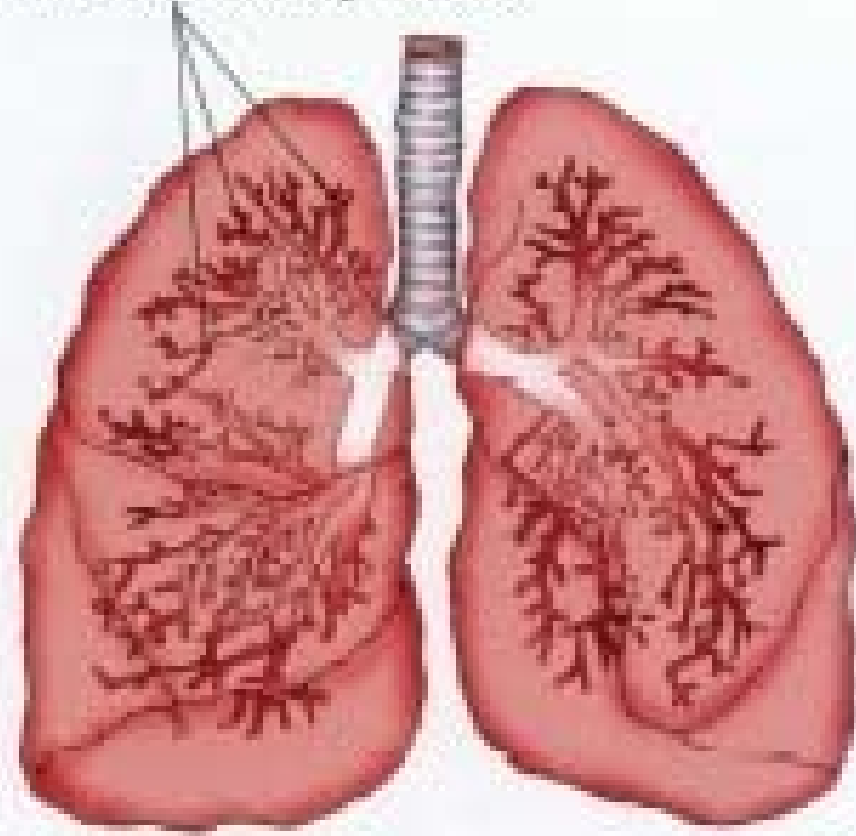
Cystic fibrosis is a hereditary disorder characterized by lung congestion and infection and malabsorption of nutrients by the pancreas

Unobstructed bronchial tubes

Healthy lungs

Bronchial tubes are blocked by mucus

Lungs with cystic fibrosis

Přenos infekce

- **Zdrojem infekce je často spíše vnější prostředí** než že by se dal v praxi dohledat konkrétní člověk nebo zvíře
- Přenášejí se poměrně snadno **přes předměty, případně i vzduchem**
- U některých bylo popsáno i **množení ve výlevce či dokonce v roztoku desinfekce**
- Je nezbytné, aby nemocniční infekce způsobené těmito bakteriemi byly sledovány, včetně rezistence na antibiotika

Léčba

- **Je nutno odlišit infekci od kolonizace.**
Samotná přítomnost těchto bakterií například na kůži není důvodem k léčbě
- **Cílená léčba** je nezbytná, protože vedle spousty antibiotik, na která jsou tyto potvůrky rezistentní primárně, jsou četné i sekundární rezistence

Příběh

- Pan Zápalka je pyroman. Nedávno na svou vášeň doplatil a nehezky se popálil. Nyní se mu popálenina zanítla. Leží na popáleninovém centru a je na tom velice špatně. Lékaři naštěstí pochopili, že běžná antibiotika jsou mu platná jako mrtvému zimník a provedli stěr. Díky tomu se podařilo najít cílenou terapii a pana Zápalku vyléčit – do doby, než zase něco zapálí a způsobí si další popáleniny.

Kdo za to tentokrát může?

- Viníkem je *Pseudomonas aeruginosa*, nejběžnější bakterie ze skupiny gramnegativních nefermentujících baktérií
- Viníkem by stejně dobře mohla být i kterákoli jiná bakterie z této skupiny, např. *Acinetobacter*, *Burkholderia cepacia* nebo *Stenotrophomonas maltophilia*

U oslabených osob mohou způsobovat např. i zánět nehtového lůžka.

Autokasuistika as. Zahradníčka

Pseudomonády napadají i jinak zdravé lidi při porušení anatomické kožní bariéry. Infekce však bývá jen lokální.

- 13. 1. 2006, pátek, Padang, Západní Sumatra, Indonésie: as. Zahradníček padá do nezakryté dešťové kanalizace s následkem poměrně velké rány sahající na tibiální okostici
- O několik týdnů později: rána je intenzivně cítit pseudomonádou, která je následně z rány i vykultivována. Naštěstí je dobře citlivá
- Terapie: lokální – ušní kapky otosporin (gentamicin + polymyxin B, obě složky účinné)
- Terapie úspěšná

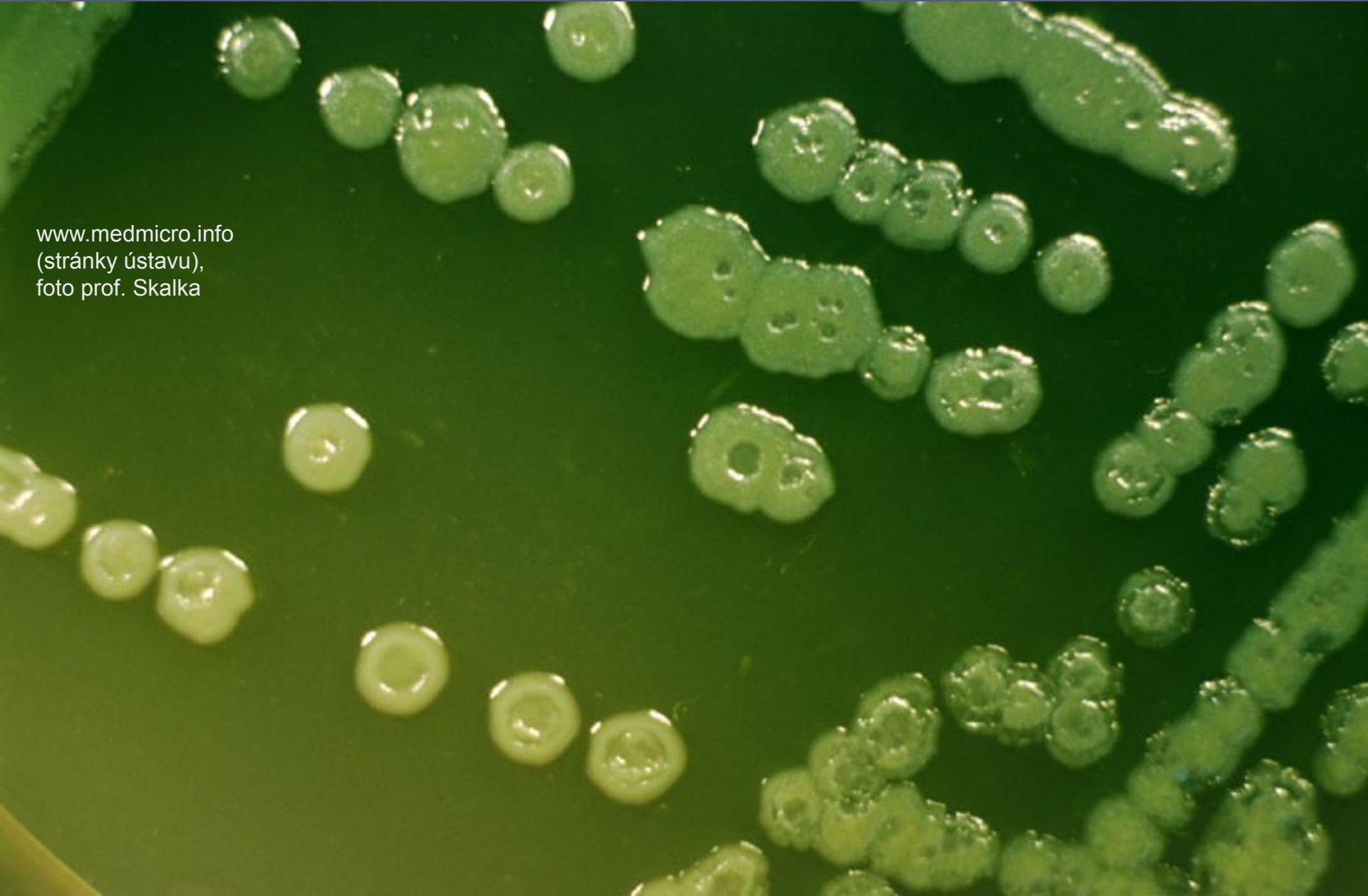
Padang

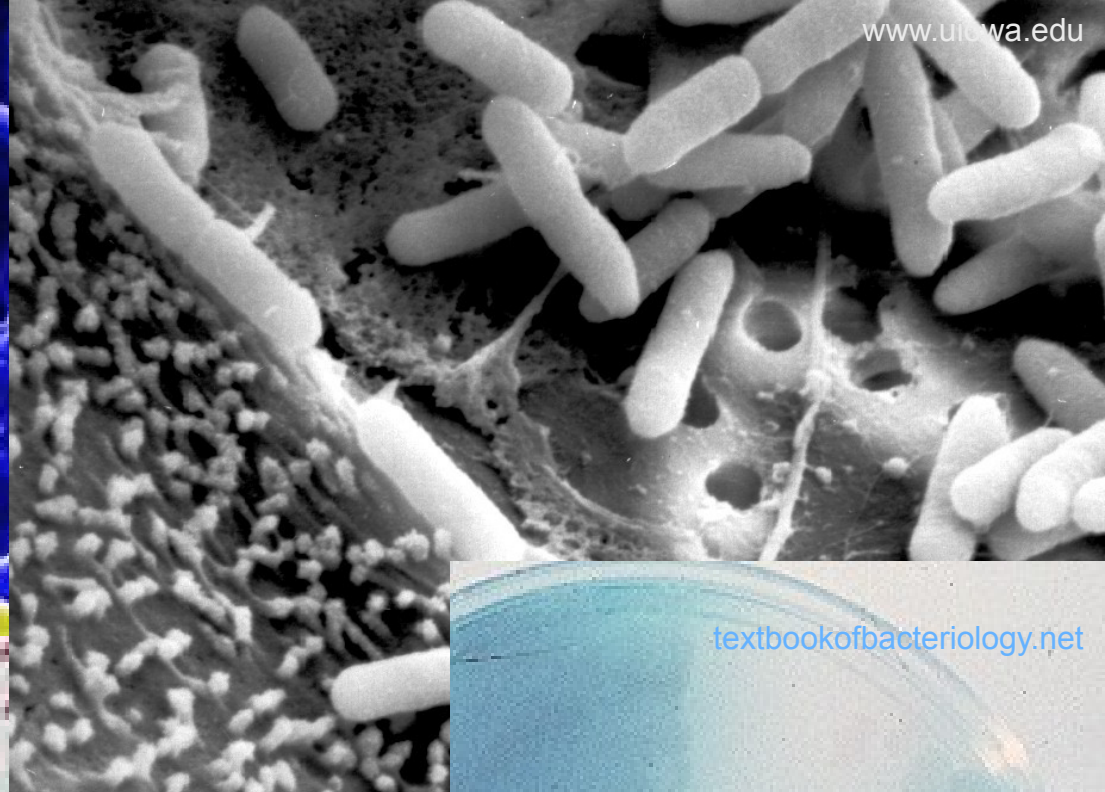
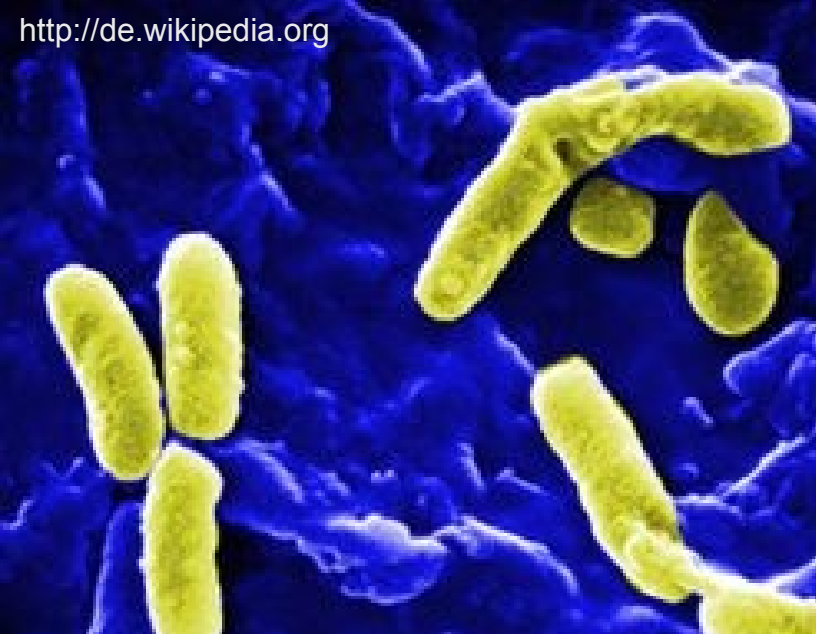
Pseudomonas aeruginosa na MH

www.medmicro.info
(stránky ústavu),
foto prof. Skalka

Pseudomonas aeruginosa

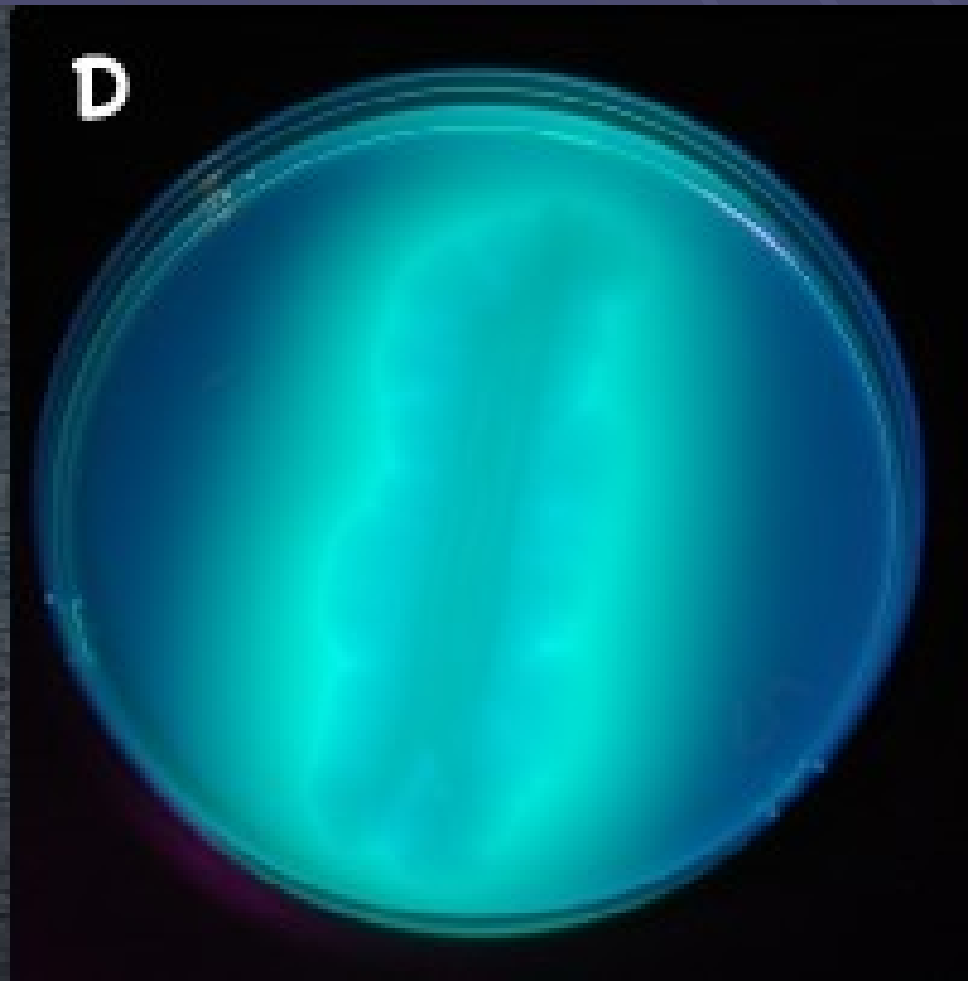
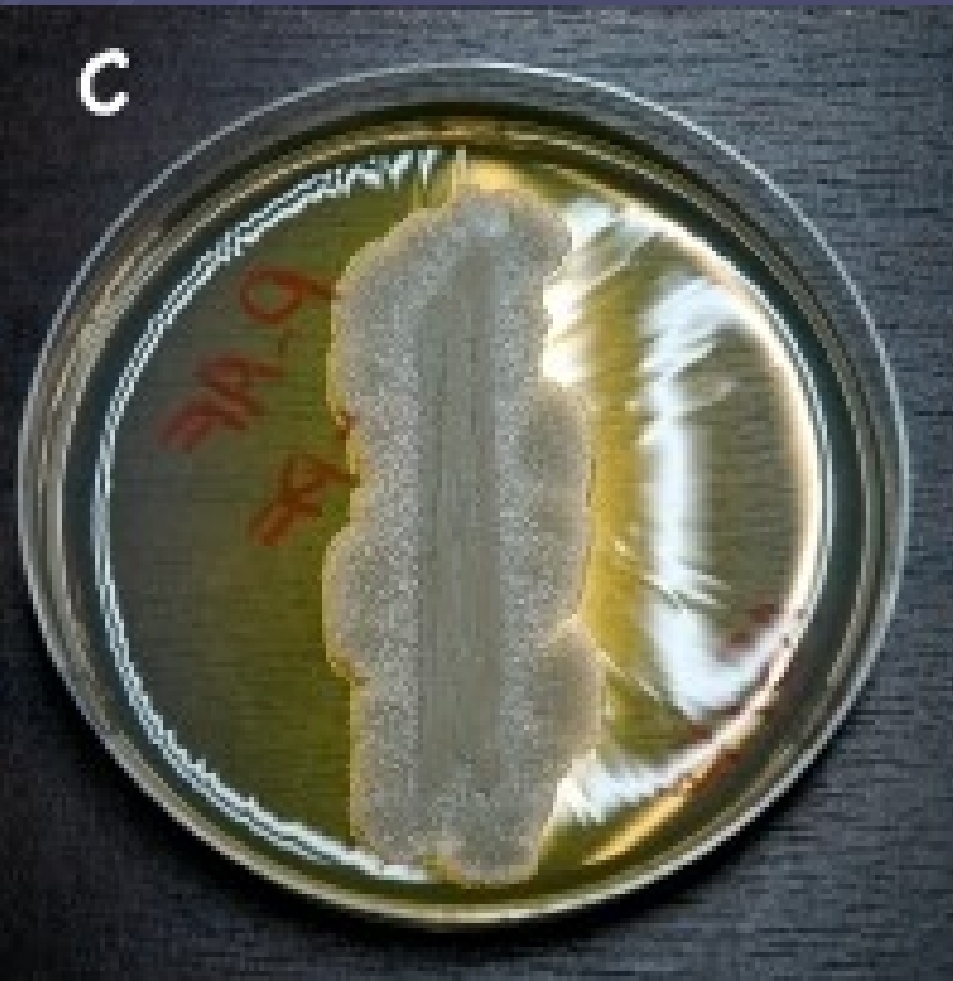

Výjimečný kmen
pseudomonády
s modrým
pigmentem

Další „nefermentující“: *Pseudomonas fluorescens*

<http://www.bact.wisc.edu>

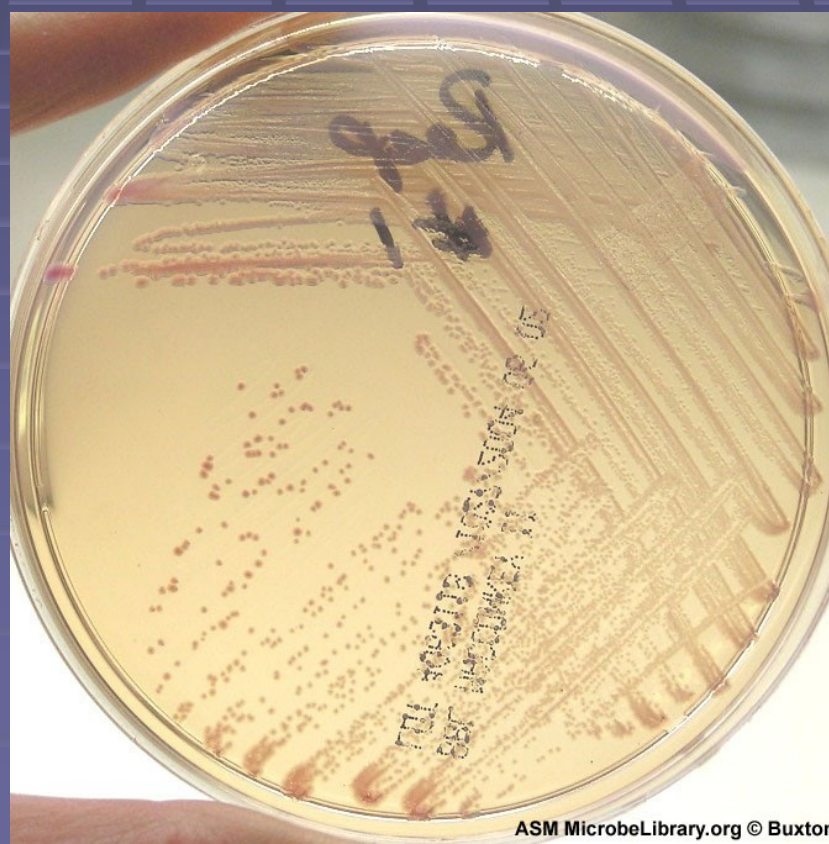

Burkholderia cepacia

Burkholderia **cepacia**

způsobuje hnilobu cibule

(*Allium* **cepa**), je to tedy typický rostlinný patogen

Burkholderia pseudomallei

Burkholderia pseudomallei je původcem mellioidózy. Příbuzná *B. mallei* způsobuje zoonózu zvanou malleus čili vozňivka

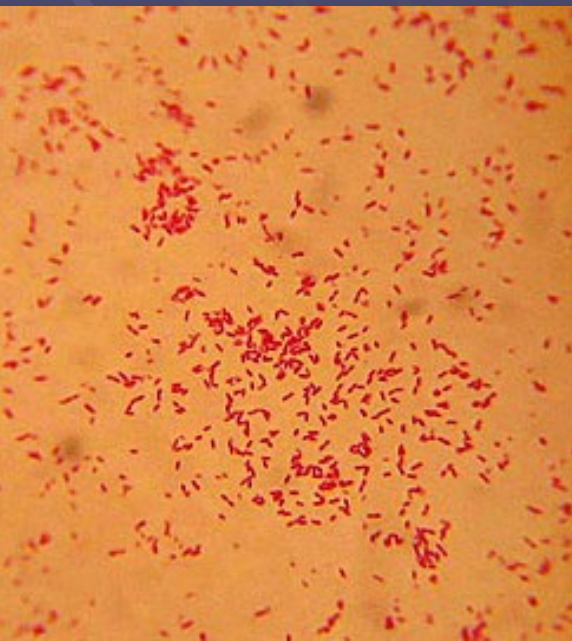

Stenotrophomonas maltophilia

<http://www.scielo.cl>

<http://clinicalmicrobiology.stanford.edu>

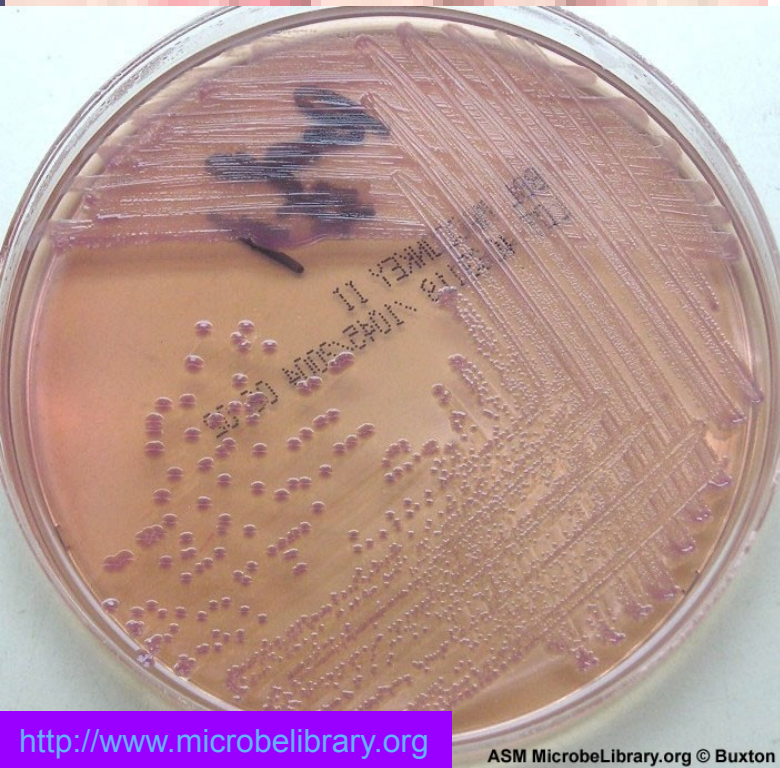
<http://www.microbelibrary.org>

ASM MicrobelLibrary.org © Buxton

Stenotrophomonas maltophilia je dlouhé jméno, ale snadno si ho zapamatujete: je to „úzké-výživy-jednotka maltózu-milující, čili „bakteriální panda“, místo bambusu žvýkající maltózu 😊

Acinetobacter

<http://www.buddycom.com>

Z řečtiny: a-kineto- = „nepohyblivý“

Diagnostika gramnegativních nefermentujících bakterií (GNFB)

- **Přímé metody**
  - Mikroskopie – pokud ji potřebujeme pro odlišení od bakterií jiné morfologie
  - Kultivace – nefermentující rostou na většině půd
  - Biochemická identifikace – je založena na reakcích aerobní respirace, vyžaduje ↓ teplotu a 2 dny kultivace

Nepřímé metody se téměř nepoužívají

Diferenciální diagnostika

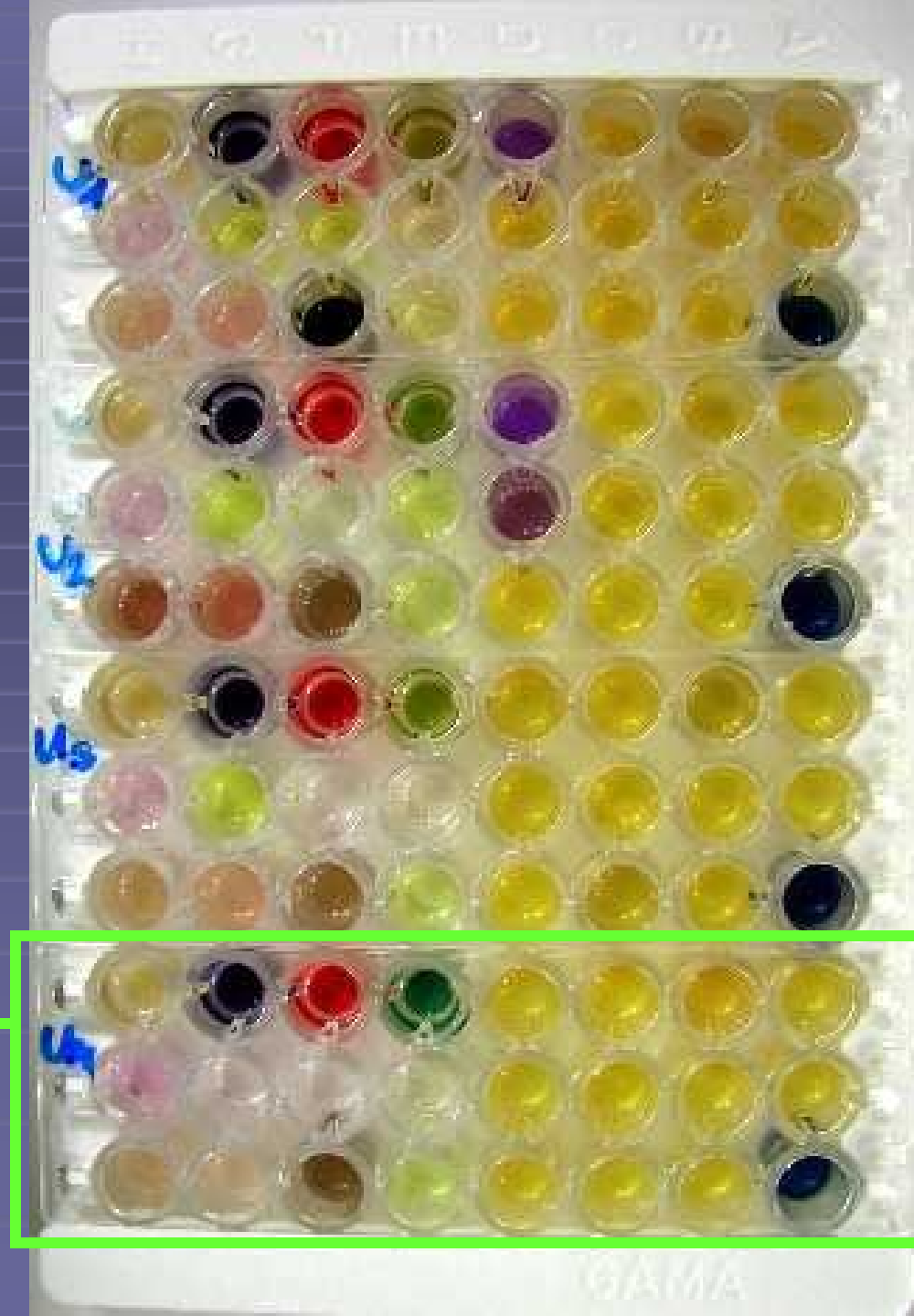
- Gramovo barvení odliší gramnegativní tyčinky od ostatních bakterií
- Endova půda: jak již víme, rostou na ní z klinicky významných jen enterobaktérie, příslušníci čeledi *Vibrionaceae* a gramnegativní nefermentující tyčinky
- Nefermentující odliší to, že nefermentují glukózu (např. Hajnova půda zůstává po kultivaci celá červená, nezmění vůbec barvu)

K diagnostice nefermentujících

- Pseudomonády se zpravidla poznají:
  - Mají typickou vůni (mladé kultury)
  - Tvoří pigmenty, nejčastěji **zelené**, někdy modré či rezavé. Nejlépe jsou viditelné na MH, ale trochu i na KA či Endově agaru
  - Mají pozitivní oxidázu
- Ostatní nefermentující, případně sporné pseudomonády, musíme rozlišit biochemicky, například NEFERMtestem 24

NEFERMtest 24

- Do jednoho rámečku lze vložit čtyři trojřádky pro čtyři kmeny, každý se identifikuje pomocí 24 reakcí

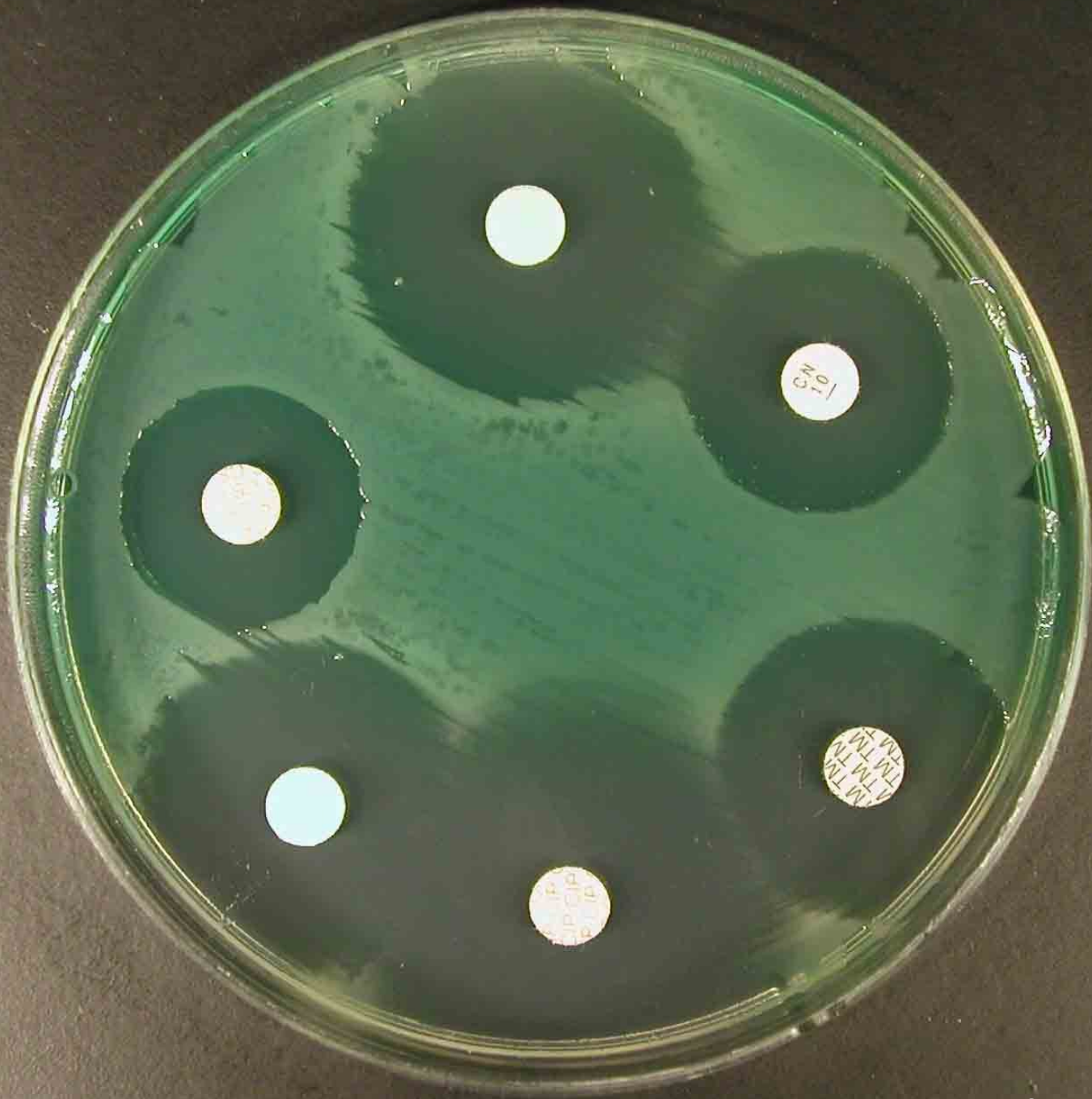

Testy antibiotické citlivosti

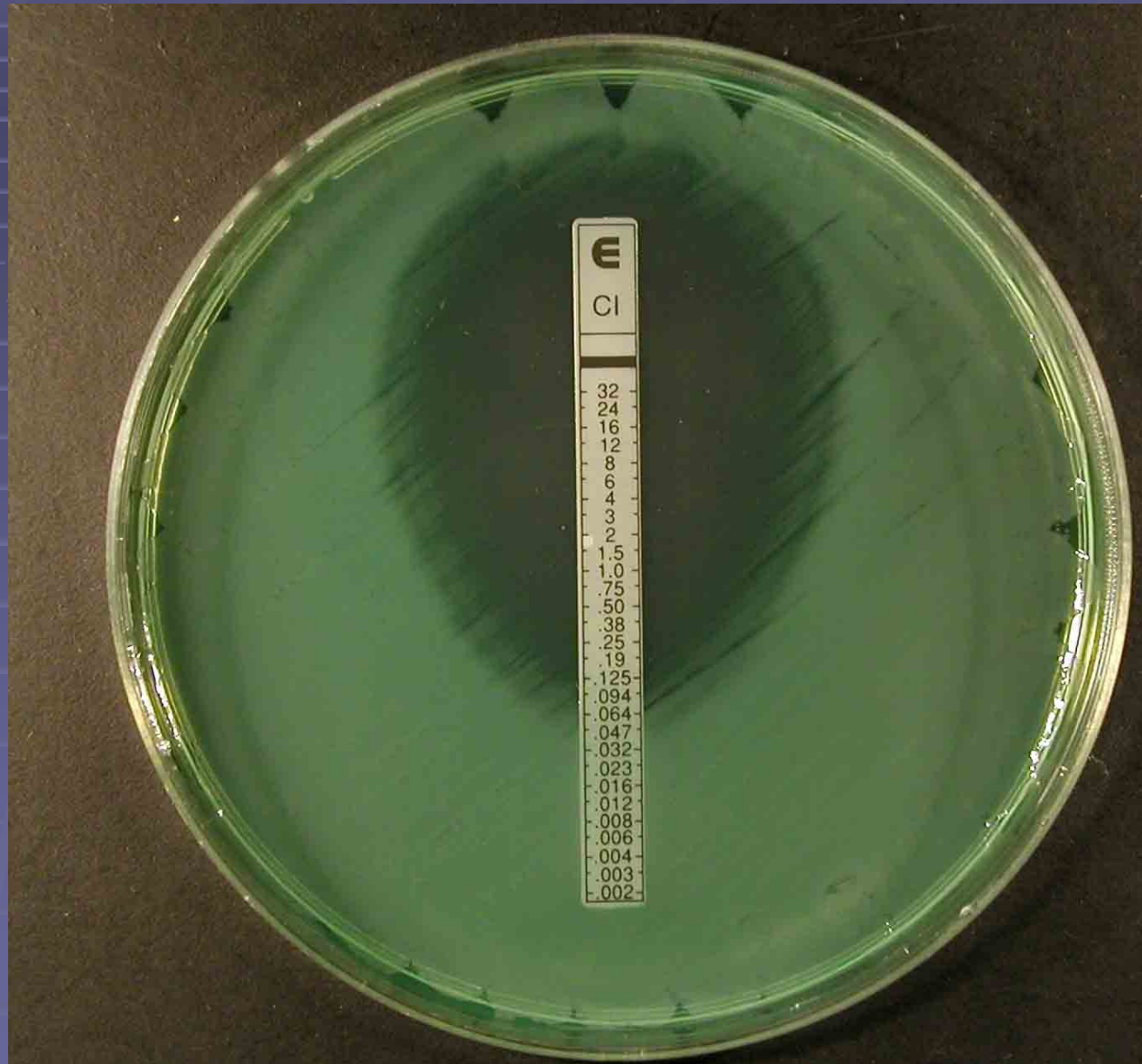
- Nefermentující bakterie rostou na nejrůznějších půdách včetně MH
- Běžná antibiotika zpravidla nezabírají, používají se speciální antibiotika, a i na ně vznikají často sekundární rezistence
- Samozřejmě i na atb testech pseudomonáda barví MH agar na zeleno

Příklady některých používaných antibiotik

Antibiotikum	Zkratka
Piperacilin + tazobaktam (penicilin)	TZP
Gentamicin (aminoglykosid)	CN
Imipenem (karbapenem)	IMP/IMI
Ciprofloxacin (chinolon 3. generace)	CIP
Ceftazidim (cefalosporin 3. generace)	CAZ
Colistin	CT

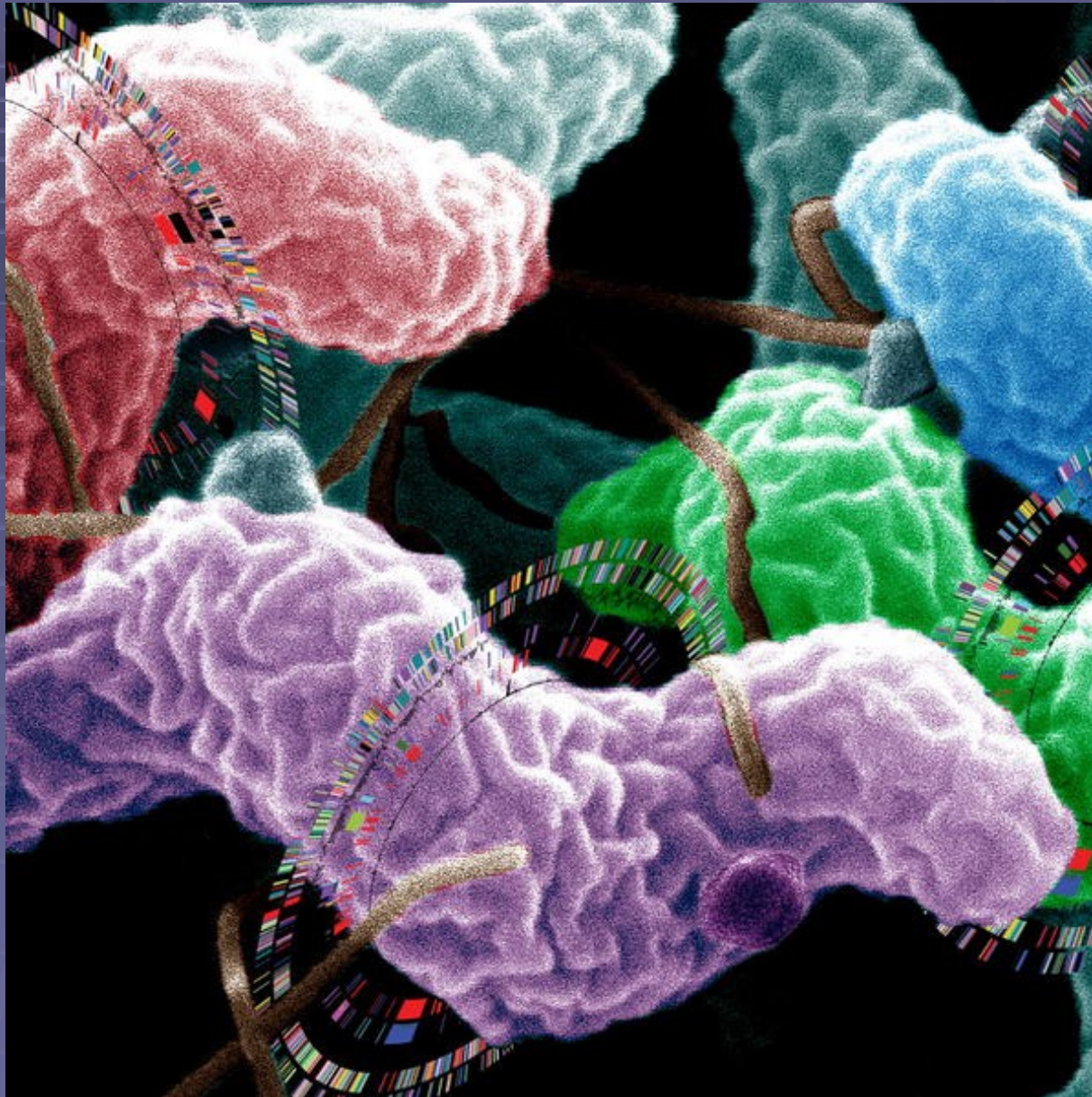

Šlo by to i E-testem

4. Kamylobakter a helikobakter

Základní charakteristika

- *Campylobacteriaceae* jsou zahnuté, oxidáza pozitivní bakterie
- Jsou **růstově náročné**, nerostou na Endově, ale dokonce ani na krevním agaru
- Jsou **zahnuté** (*Campylobacter*) nebo dokonce **několikrát zprohýbané** (*Helicobacter*). Hrubá spirála helikobakterů se ovšem považuje za zvláštní případ tyčinky, nejde tedy o spirochetu
- Klinická charakteristika, přenos a léčba budou uvedeny u každé z obou bakterií zvlášť

Příběh první

- Student František je častým návštěvníkem fast-foodů. Hlavně si rád a často pochutnává na jídlech z kuřecího masa.
- Proto ani hygienici nepřišli na to, které konkrétní jídlo mohlo za jeho průjmové potíže. František si myslel, že má nejspíš salmonelózu. Hygienici mu však vysvětlili, že salmonelóza se přenáší hlavně z vajíček, kdežto náš viník spíše z kuřecího masa.

Viníkem je totiž

- *Campylobacter jejuni*, gramnegativní zahnutá tyčinka. Nepatří mezi enterobakterie, ale kamylobakteriόza je svým průběhem a závažností srovnatelná se salmonelózou
- Počet případů u nás je v posledních letech přibližně stejný jako v případě salmonelόzy. Těžko říci, do jaké míry kamylobakteriόzy skutečně přibylo a do jaké je jen lépe diagnostikována než dříve

Klinická charakteristika, přenos a léčba

- **Klinicky** jde o průjmové onemocnění, velmi podobné salmonelóze
- **Přenos** je fekálně orální. Na rozdíl od salmonelózy nebývají zdrojem vajíčka, ale spíše kuřata. Může dojít i k sekundární kontaminaci (skladování zákusků v krabici od kuřat například)
- **Léčba** je většinou symptomatická, antibiotika se používají výjimečně, ale přece jen častěji než u salmonelózy

Příběh druhý

- Pan Žáha má problém: pálí ho žáha.
- Pomalu už neví, jestli je víc doma doma, nebo na gastroenterologii, a fibroskopy polyká častěji než své dříve oblíbené utopence.
- Při poslední gastrofibroskopii mu endoskopicky odebrali dva vzorky – jeden poslali na histologické, druhý na mikrobiologické vyšetření
- Obě vyšetření potvrdila totéž: *zločinec je tam.*

Tentokrát jen spolupachatel...

- Peptické (tedy gastrické či duodenální) vředy jsou onemocněním, které vzniká souhrou více příčin. Takovým onemocněním říkáme obvykle multifaktoriální.
- Dodnes se nejen mezi praktickými lékaři, ale i mezi odborníky liší názory na podíl bakterie *Helicobacter pylori* na vředové onemocnění. Jisto je, že jsou i zdraví lidé s helikobakterem, stejně tak je ale jisto, že helikobakter svůj, nikoli nevýznamný, podíl na onemocnění má.

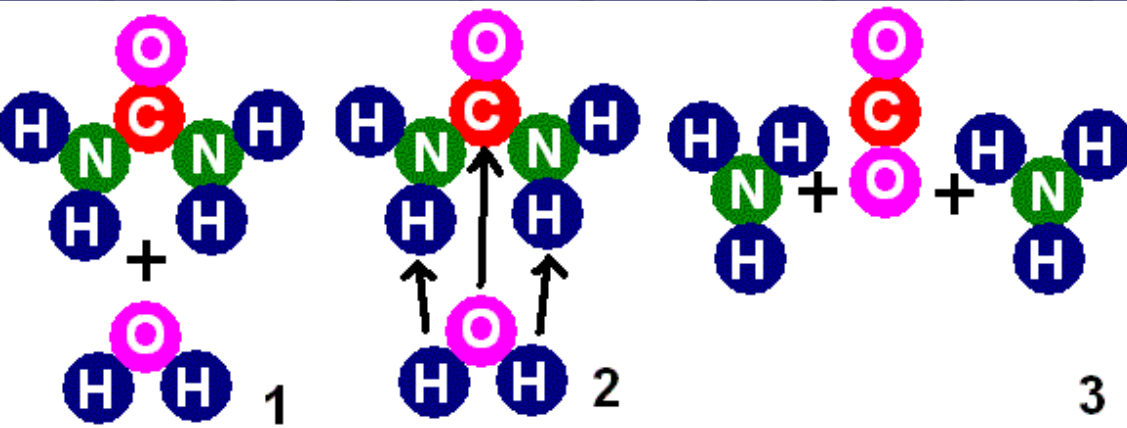
Jak zločinec přežívá v extrémně nepříznivém prostředí žaludku?

- Upravuje si své mikroprostředí – alkalizuje si ho, štěpě močovinu
- Močovina se rozštěpí na kyselý oxid uhličitý, který vyprchá, a zásaditý čpavek, který zůstane a alkalizuje prostředí
- Štěpení močoviny probíhá podle reakce:

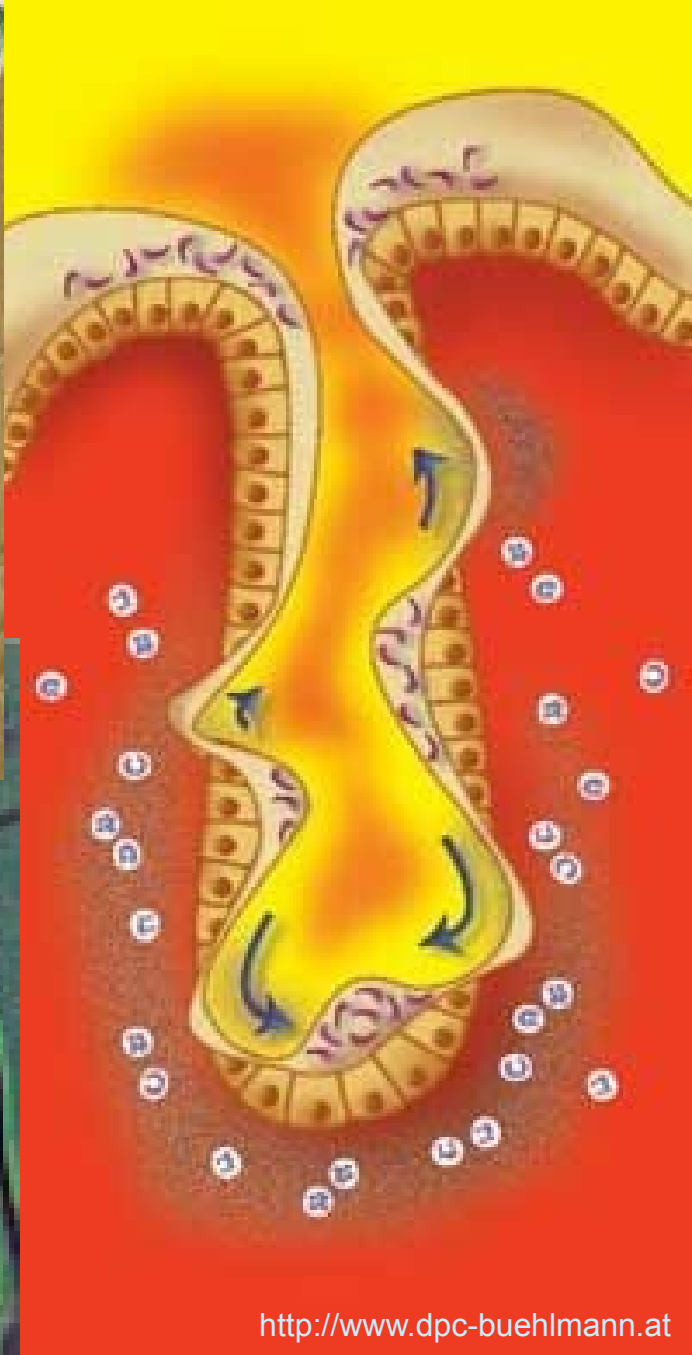
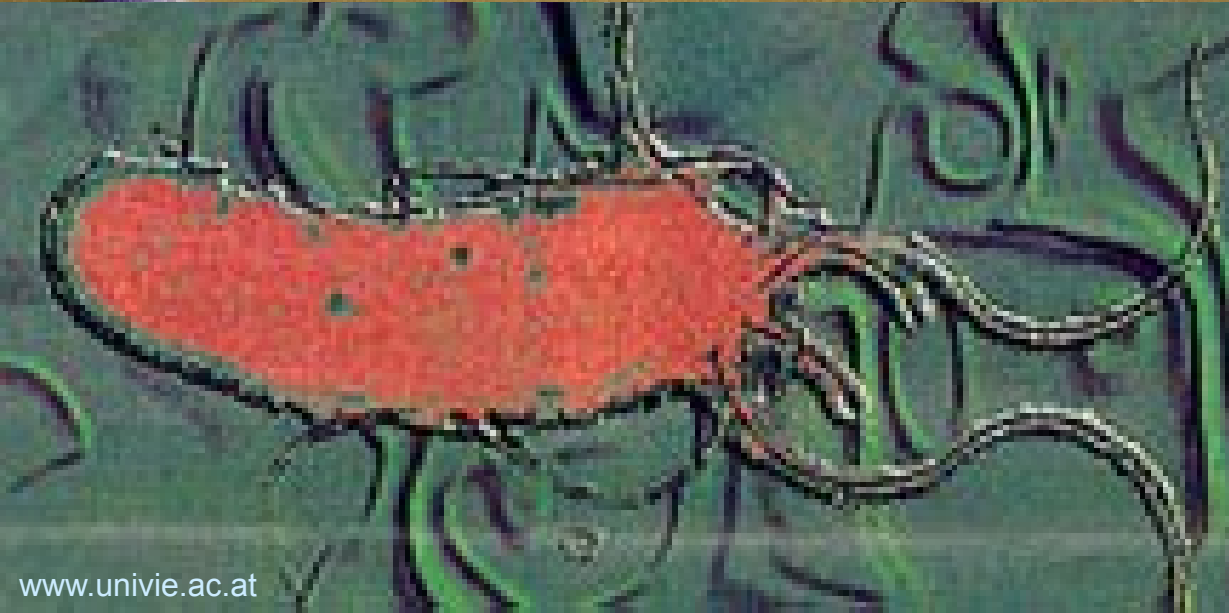
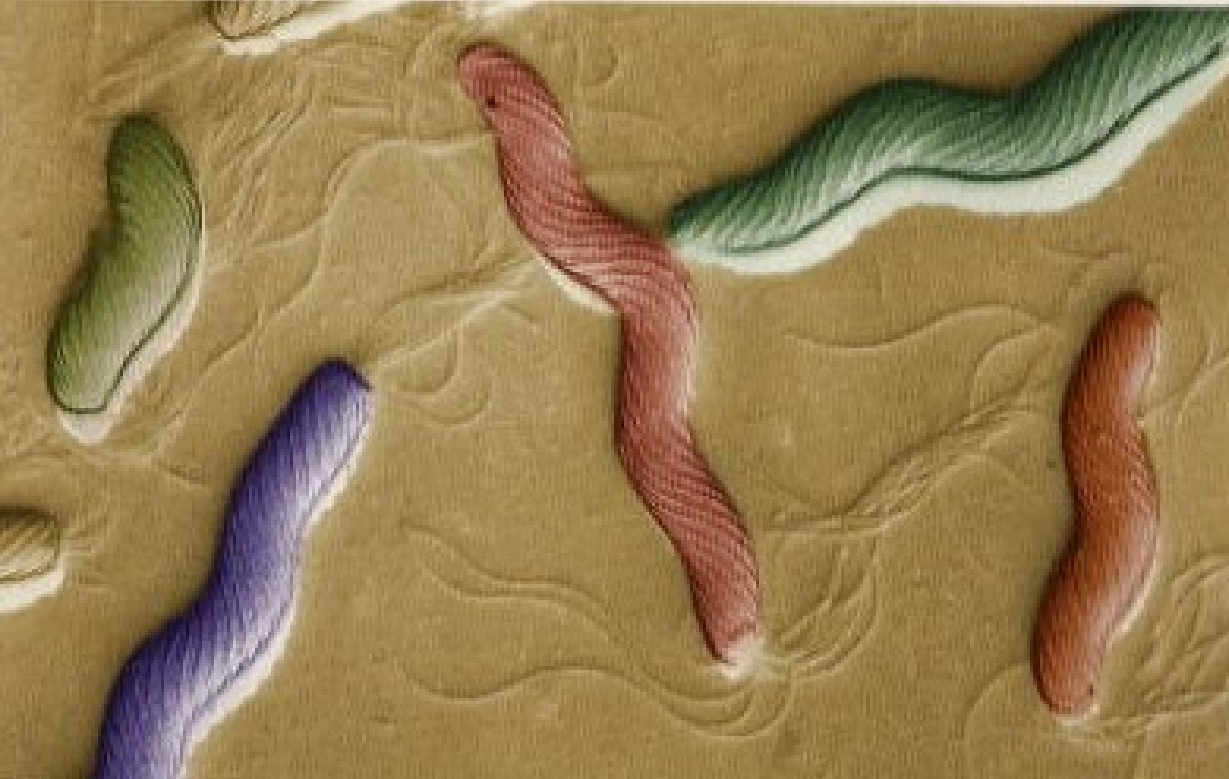

Ještě jednou štěpení močoviny

(zde místo čpavku NH_4OH figuruje amoniak NH_3 , proto také do reakce vstupuje jen jedna molekula vody – NH_3 se ovšem jako plyn okamžitě slučuje s další molekulou vody na NH_4OH)

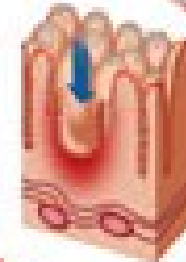

Komplikace helicobakterové onemocnění

Helicobacter-Infektion und die Folgen

Kommen Risikofaktoren wie Rauchen, Stress, Alkohol oder Veranlagung hinzu, können sich Magen- oder Zwölffingerdarmgeschwüre entwickeln.

Magengeschwür

Um sich vor der Magensäure zu schützen, bildet *Helicobacter pylori* das Enzym Urease.

Gastritis

Dadurch werden die Stoffwechselfvorgänge der Magenschleimhaut gestört. Der Säurehaushalt des Magens gerät ins Ungleichgewicht. Folge ist eine Entzündungsreaktion (Gastritis).

Die chronische Entzündung der Magenschleimhaut durch *Helicobacter pylori* verursacht Gewebeveränderungen, die als Krebsvorstufen gelten.

Magenkrebs

Schließlich kann sich Magenkrebs entwickeln.

Schleimhaut (Mucosa)
Die Schleimschicht-Auflage schützt die Magenwand vor der Magensäure

Verschlebeschicht (Submucosa)

Ringmuskelschicht

Längsmuskelschicht (Bauchfell)

Querschnitt durch die gesunde Magenwand

Therapie

Die Therapie erfolgt durch eine Kombination verschiedener Medikamente.

Klinická charakteristika, přenos a léčba

- **Peptické vředy** (mohou být žaludeční nebo duodenální) jsou onemocnění charakterizované chronickým pálením žáhy, zvracením, často s krví
- O **přenosu** se toho mnoho neví, ale zřejmě je fekálně orální
- **Léčba** je kombinovaná, viz další obrazovka

Léčba vředového onemocnění

- Jde o komplexní záležitost
- **Doporučená je dnes trojkombinace dvou antibiotik + inhibitoru vodíkové pumpy:**
  - clarithromycin** 500 mg každých 12 hodin po 7 dnů
  - amoxicilin** 1000 mg každých 12 hodin po dobu 7 až 14 dnů (nebo metronidazol 500 mg každých 12 hodin po dobu 7 až 14 dnů)
  - omeprazol** 20 až 40 mg každé 24 hodiny po dobu 7 až 14 dnů.

Používalo se také solí vizmutu.

Několik poznámek k diagnostice kamylobakterů

- Kamylobaktery vyžadují v zásadě čtyři věci:
  - Svoji černou půdu – říkáme jí většinou „půda pro kamylobaktery“, její název CCDA se běžně nepoužívá
  - Zvýšenou teplotu na cca 42 °C. Jsou to totiž primárně ptačí patogeny a ptáci mají vyšší tělesnou teplotu
  - Zvýšenou tenzi CO₂
  - Prodlouženou dobu kultivace – nikoli 24, ale 48 hodin

Několik poznámek k diagnostice helikobakterů

- V jejich diagnostice se používají speciality:
  - Mikroskopický a kultivační průkaz
  - Průkaz ureázové aktivity přímo ve vzorku tkáně. Je to jediná výjimka z pravidla, že biochemické určení se vždy týká kmene a nikdy vzorku. Je to proto, že za ureázovou aktivitu ve vzorku zde nic jiného než helikobakter nemůže být zodpovědno.
  - Ještě obskurnější je tzv. urea breath test – jediné mikrobiologické vyšetření, na které potřebujete celého pacienta

Jeden méně známý helikobakter

Helicobacter cinaedi

AstraZeneca Hut-Test®

Patient: *EISHANN*

Datum/Date: 2005-09-09

Corpus Antrum

Befund/Result:

neg:

pos:

⊖

⊕

Ch.-B./Lot:

FJ2809A1

verw. bis/Exp.:

09-2005

CE

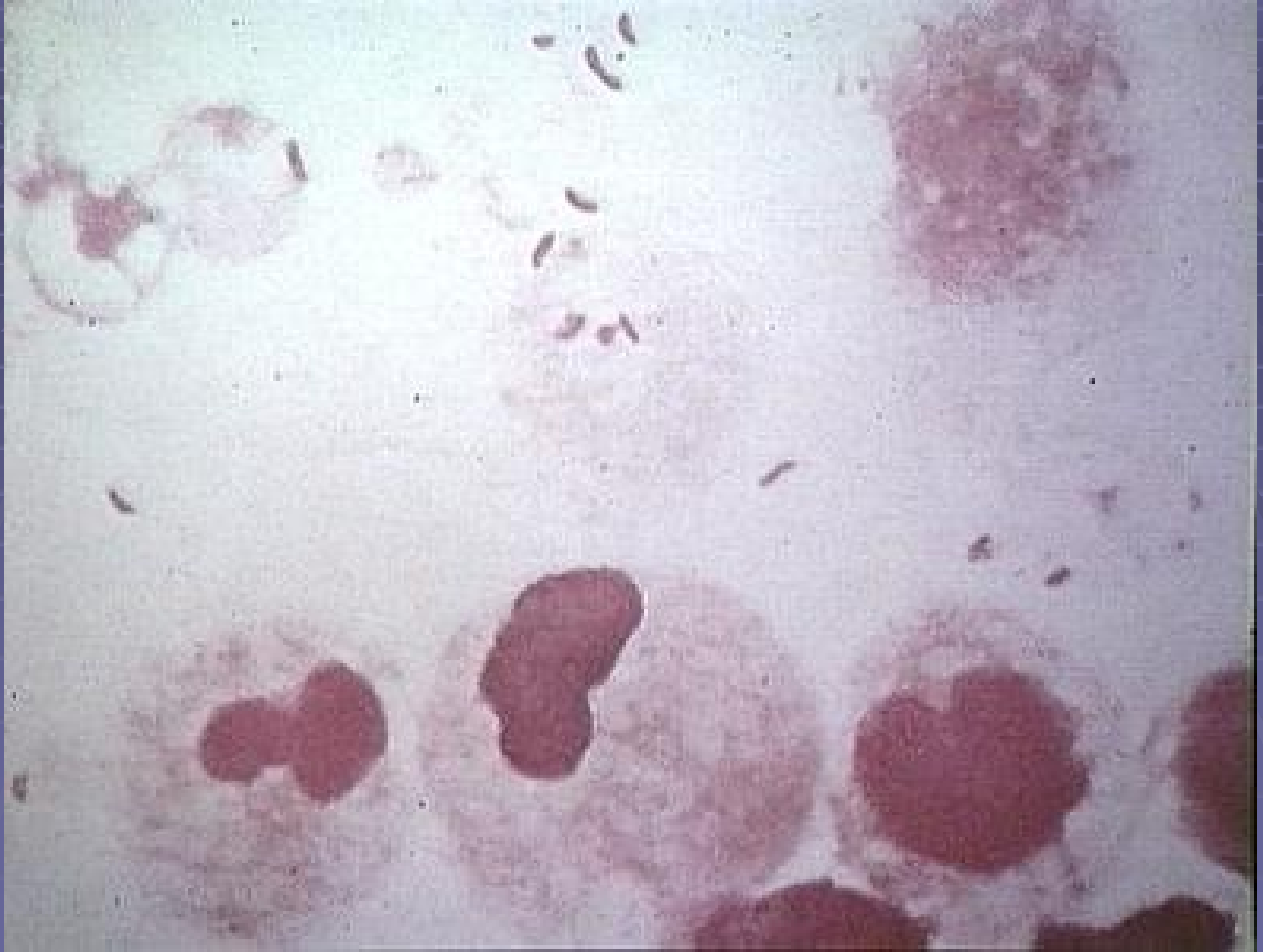
Rychlý ureázový test

Urea breath test

- Pacientovi se podá značená močovina (^{13}C , ^{14}C)
- U zdravého močovina projde do dolní části trávicího traktu a vyloučí se stolicí
- Je-li přítomen helikobakter, rozštěpí se už v žaludku a značený CO_2 se objeví ve vydechovaném vzduchu. Čím více značeného CO_2 , tím více helikobaktera
- Pojišťovna proplácí jen u dětí (pokud víme)

5. Čeled' *Pasteurellaceae*

Základní charakteristika

- ***Pasteurellaceae*** je další čeleď kultivačně náročných, na Endu nerostoucích bakterií
- Ze dvou nejvýznamnějších původců ***Pasteurella*** roste alespoň na krevním agaru, ***Haemophilus*** roste jen na čokoládovém agaru (ledaže mu poskytneme za společníka např. zlatého stafylokoka, viz dále)
- Pro diagnostiku je významný typický **zápach**
- Existují i další členové této čeledi, ti jsou však méně významní
- Další údaje uvedeme u každé potvrzky zvlášť

Příběh

- Kubík je hodný kluk, ale jeho rodiče jsou členy jakési sekty a nechtějí Kubíka nechat očkovat. Nejraději by ho měli pořád doma, ale nakonec ho přece dali do školky...
- Po měsíci ve školce začal být Kubík nachlazený, smrkal, kašlal, a nakonec se začal dusit a sípavě dýchat. Volali RZP, ukázalo se, že Kubík má zánět příklopky hrtanové – nemoc, která se dnes už moc často nevidí.
- Bylo nutno použít léčbu ceftriaxonem. Po několika dnech se Kubíkův stav začal zlepšovat.

Viníkem byl...

- ...*Haemophilus influenzae*, typ b.

Haemophilus influenzae I

- *Haemophilus influenzae* může být přítomen ve faryngu zdravých osob, ale může být i patogenem.
- Patogenní jsou zejména určité kmeny. Většina z nich patří k serotypu b (*Haemophilus influenzae* b, „Hib“).
- Serotypy jsou dány **pouzderným antigenem**. Hemofily mohou patřit k typu **a** až **f**, nebo nemusí patřit k žádnému z nich (pokud jsou neopouzdržené)

H

I

B

U-NNAC

Haemophilus influenzae II

■ **Způsobuje**

- **meningitidy**, hlavně v batolecím věku (děti, které z rodiny přišly do jeslí nebo školky)
- **epiglottitidy** (izolované záněty příklopky hrtanové)
- případně i **jiné dýchací infekce a záněty středouší** a vzácně infekce jiných orgánů

■ **Přenos** je většinou vzduchem

- **Prevence** infekce Hib se dnes provádí očkováním, očkovací látka je součástí hexavakcíny.
- V **léčbě** těžkých infekcí se uplatňují cefalosporiny třetí generace, u lehčích aminopeniciliny, ko-trimoxazol aj.

Jak přišel *Haemophilus influenzae* ke svému jménu

- *Haemophilus influenzae* dostal své jméno proto, že byl považován za původce chřipky. Často byl **při pitvě nalézán v plicích osob, které na chřipku zemřely**
- Dost možná se tam ale dostal až po smrti z faryngu (ale možná ne vždycky)
- Infekce plic a dolních dýchacích cest způsobené tímto hemofilem jsou možné, ale nejsou časté, a když, tak jsou zpravidla druhotné po virové infekci

Jiné hemofily

- ***Haemophilus parainfluenzae*** se vyskytuje ve faryngu zdravých osob velmi běžně, v podstatě je součástí normální mikroflóry. Jen výjimečně se stává patogenem
- V podstatě totéž se týká ***H. aphrophilus*** a různých dalších
- Zvláštním případem je ***Haemophilus ducreyi***, což je původce **měkkého vředu**. To je jedna z klasických pohlavních chorob, vyskytuje se hlavně v tropech. (Neplést s tvrdým vředem u syfilis)

Diagnostika hemofilů

■ Přímé metody

- Mikroskopie – teoreticky, pokud by byla potřeba; jsou to gramnegativní krátké tyčinky
- Kultivace – hemofily rostou jen na čokoládovém, agaru, na krevním ani na Endově půdě neroste. Na krevním případně roste v přítomnosti *S. aureus*
- Biochemická identifikace – u nás není vhodná souprava, v zahraničí soupravy existují
- Test potřeby růstových faktorů – viz dále
- Antigenní analýza – latexová aglutinace (Hib)

Nepřímé metody se téměř nepoužívají

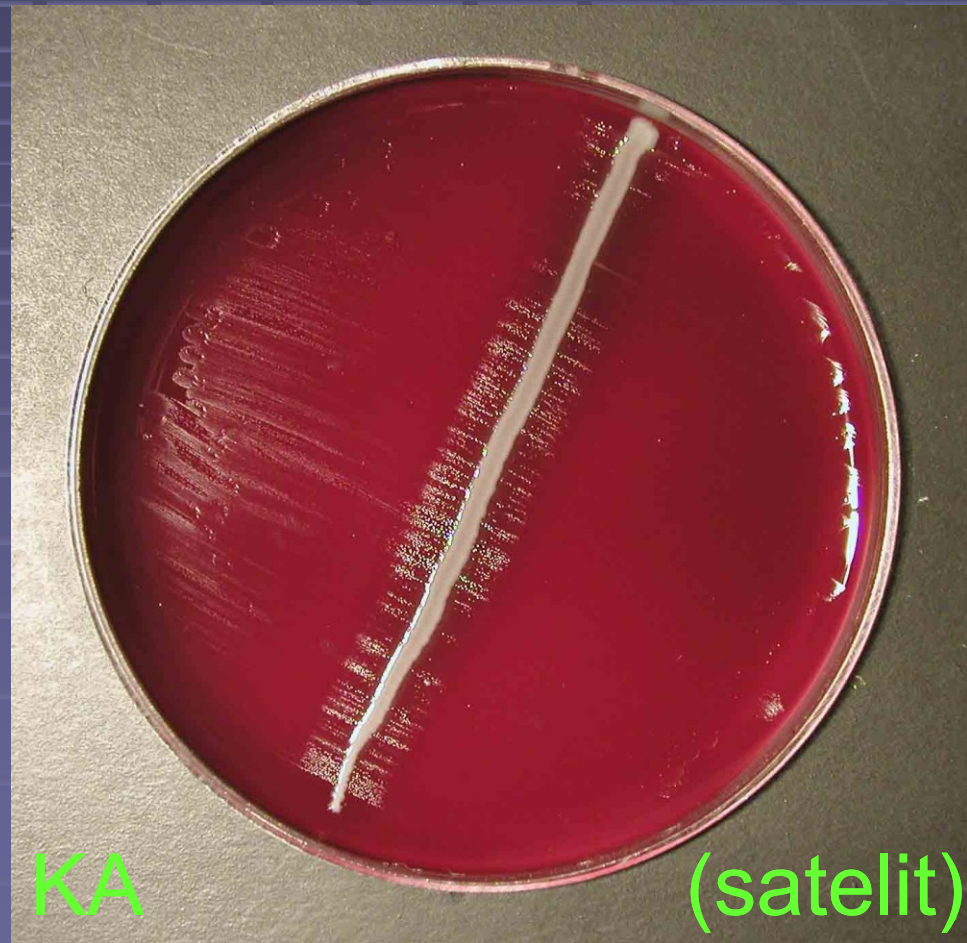
Ještě k hemofilům

<http://www.uni-ulm.de>

- Hemofily neumějí růst na krevním agaru, protože si neumějí „otevřít“ krvinku
- Rostou tedy na čokoládovém agaru
- Na KA rostou v přítomnosti takové bakterie, která jim krvinku „otevře“ (satelitový fenomén). Takovou bakterií je například zlatý stafylokok
- Mají droboučké kolonie, proto se používá disk k odclonění ostatních bakterií (bacitracin, ale ve vyšší koncentraci než v bacitracinovém testu)

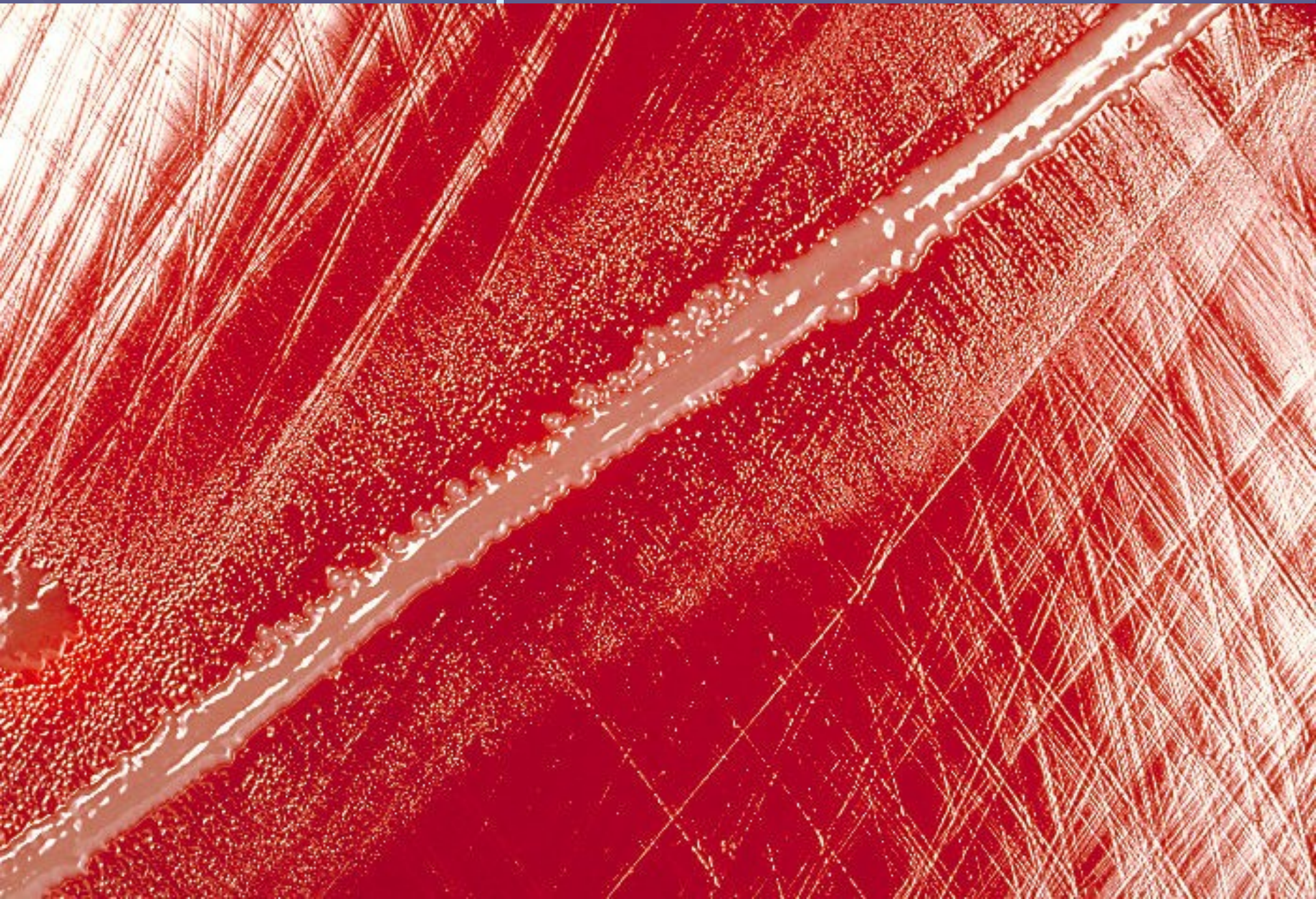
Hemofily

Ještě jednou satelit

<http://phil.cdc.gov>

Hemofily a růstové faktory

- Ne všechny hemofily potřebují stejné faktory.
- *H. parainfluenzae* potřebuje faktor V (NAD)
- *H. aphrophilus* faktor X (což je hemin)
- *H. influenzae* potřebuje oba. Používáme disky napuštěné těmito faktory.

Názvy faktorů se vyslovují „iks“ a „vé“, nikoli „deset“ a „pět“

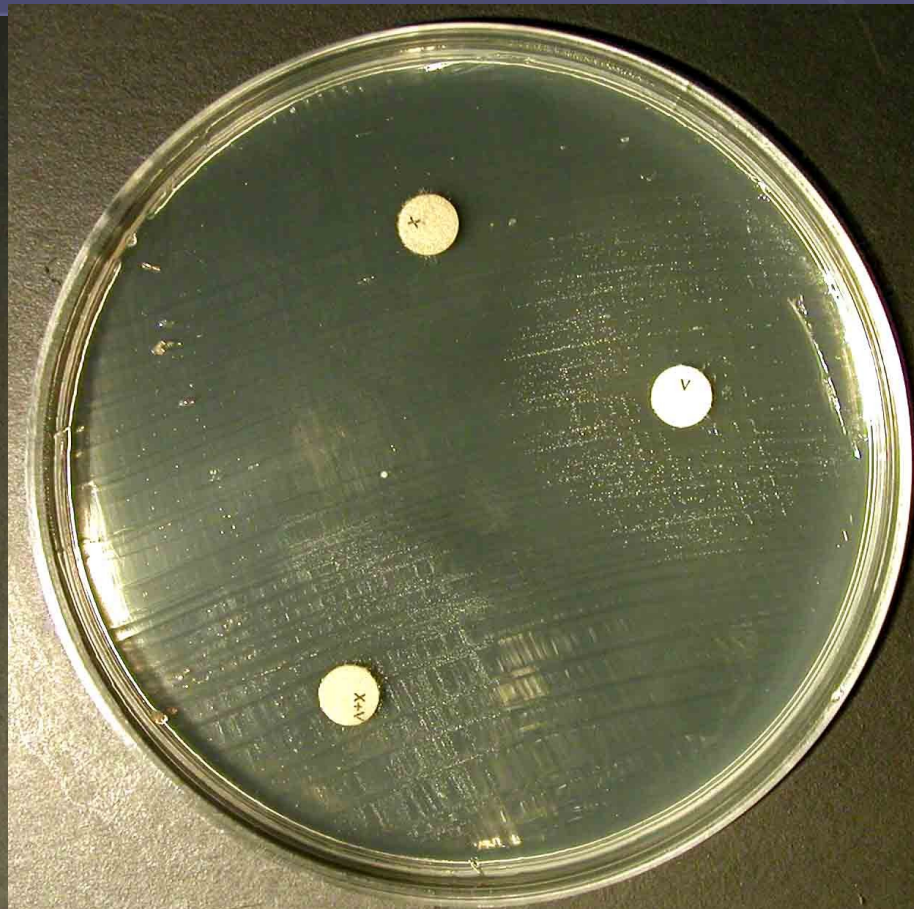
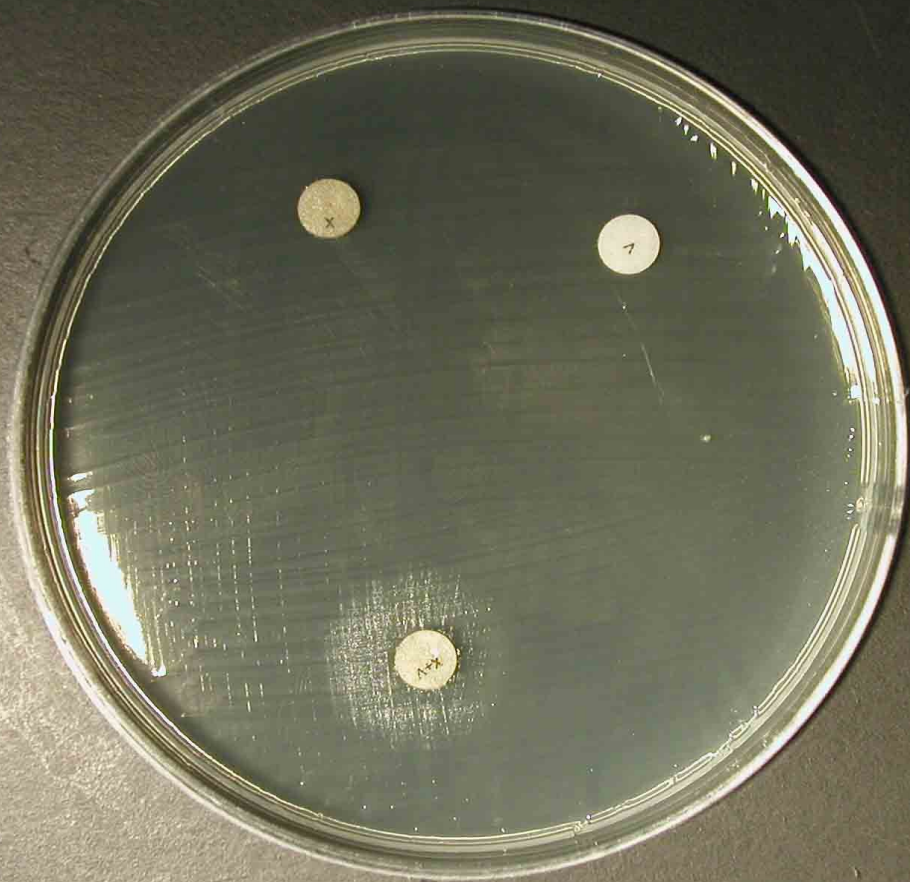

Test růstových faktorů hemofilů

Jeden disk obsahuje faktor X, druhý faktor V, třetí směs obou

H. influenzae (vlevo), *H. parainfluenzae* (vpravo)

www.medmicro.info

Antigenní analýza

- Antigenní analýza se u hemofilů provádí obdobným způsobem jako u jiných bakterií. Dnes jsou zpravidla k dispozici komerční soupravy, obsahující např. i latexové částice a další součásti
- Dříve se využívalo jevu tzv. koaglutinace se stafylokokem, kdy aglutinát byl hustší díky navázání stafylokoka na Fc konec protilátky proti hemofilovi

Testy antibiotické citlivosti

- Hemofily nerostou na MH agaru
- Zpravidla se používá Levinthalův agar (přefiltrovaný čokoládový agar), na kterém jsou zóny lépe viditelné než na klasickém čokoládovém agaru
- V naší laboratoři se používá „hemofilový agar“, což je půda blízká agaru Levinthalovu
- Případnou diskovou rezistenci k ampicilinu je třeba ověřit testem produkce betalaktamázy

Upozornění

- Hemofily tvoří velmi mrňavé kolonie. Pokud je očkujeme nahusto (jako při testování citlivosti na antibiotika), jsou ještě mrňavější.
- Proto je na agaru není moc vidět. Je třeba najít vhodné úhly mezi vaším okem, miskou s hemofilem a dopadajícím světlem – zprvu se zdá, že tam nic není!

Antibiotika používaná u hemofilů

Antibiotikum	Zkratka
Ampicilin (aminopenicilin)	AMP
Ko-amoxicilin (amoxicilin+inhibitor)	AMC
Chloramfenikol	C
Tetracyklin (tetracyklin)	DO
Ko-trimoxazol (směs)	SXT
Azithromycin (makrolid)	AZM

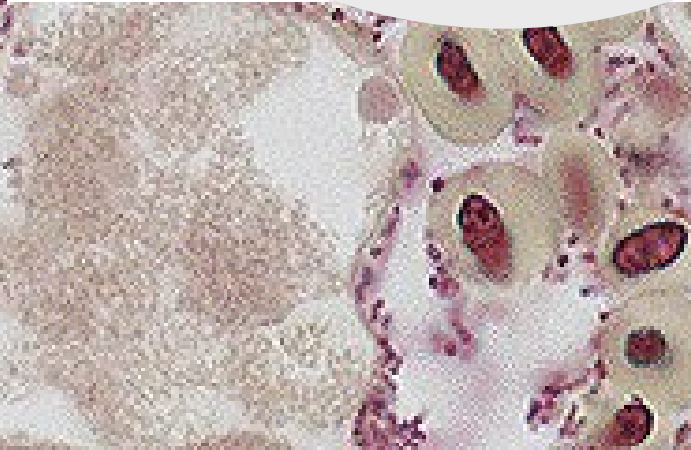
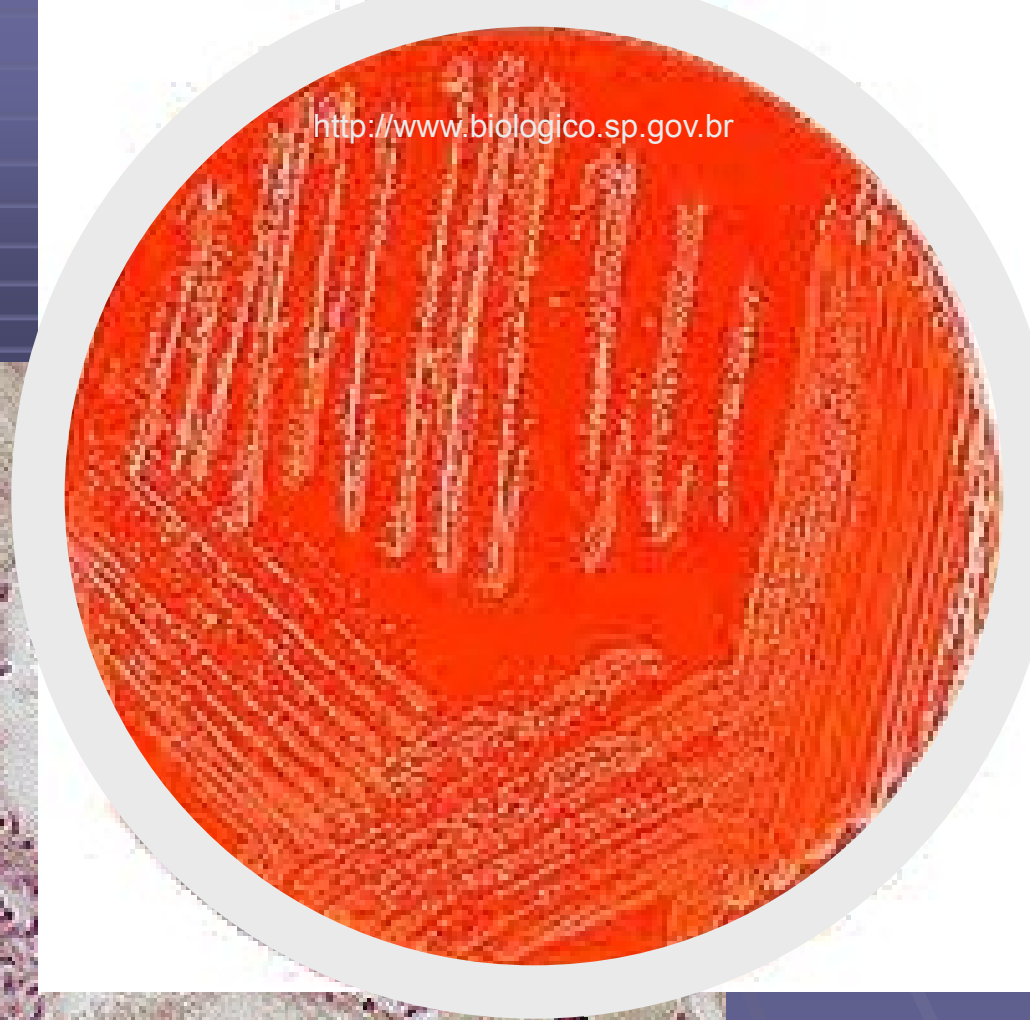
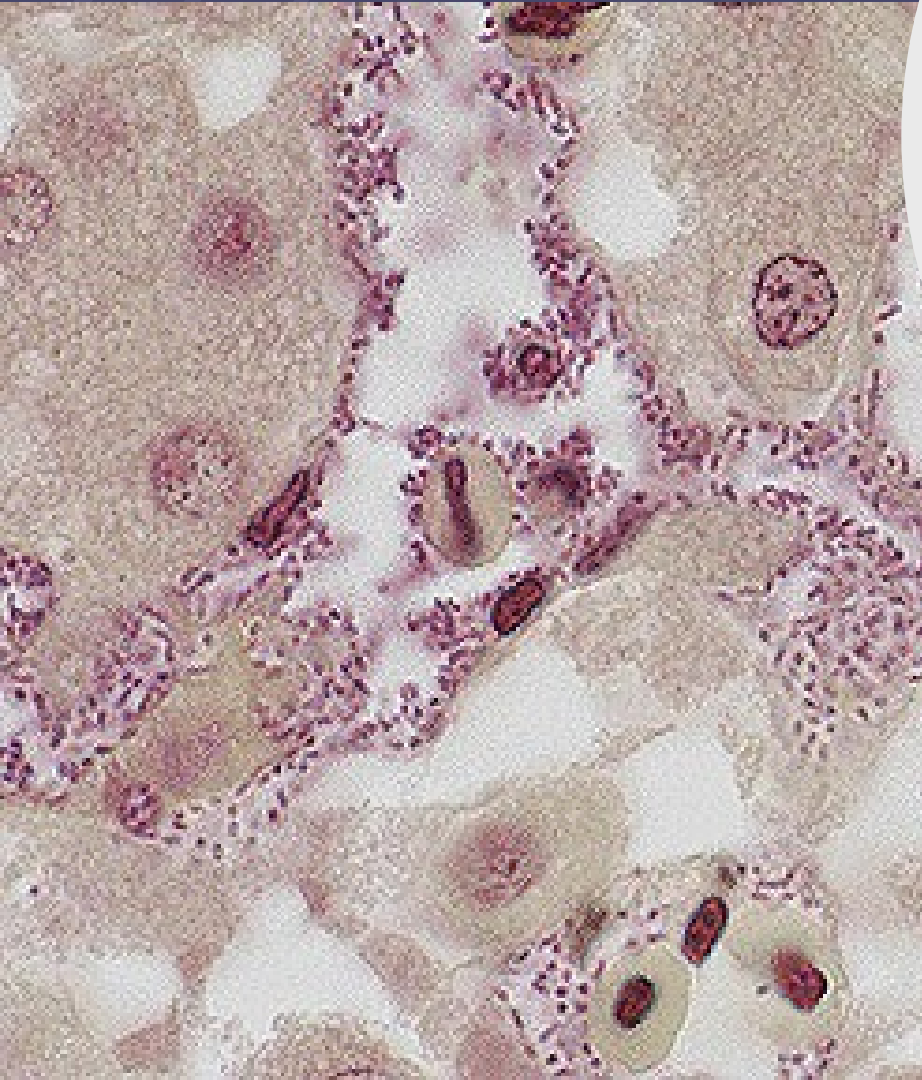
Pasteurella multocida

- *Pasteurella multocida* je běžnou flórou v psích tlamách.
- U člověka způsobuje zejména zhnisání ran po pokousání psem či jiným zvířetem.
- Může jít o rány, které byly například druhotně psem olízané
- Klinicky se onemocnění projevuje zhnisáním rány, tak jako při jiných původcích

Pasteurella multocida

<http://library.thinkquest.org>

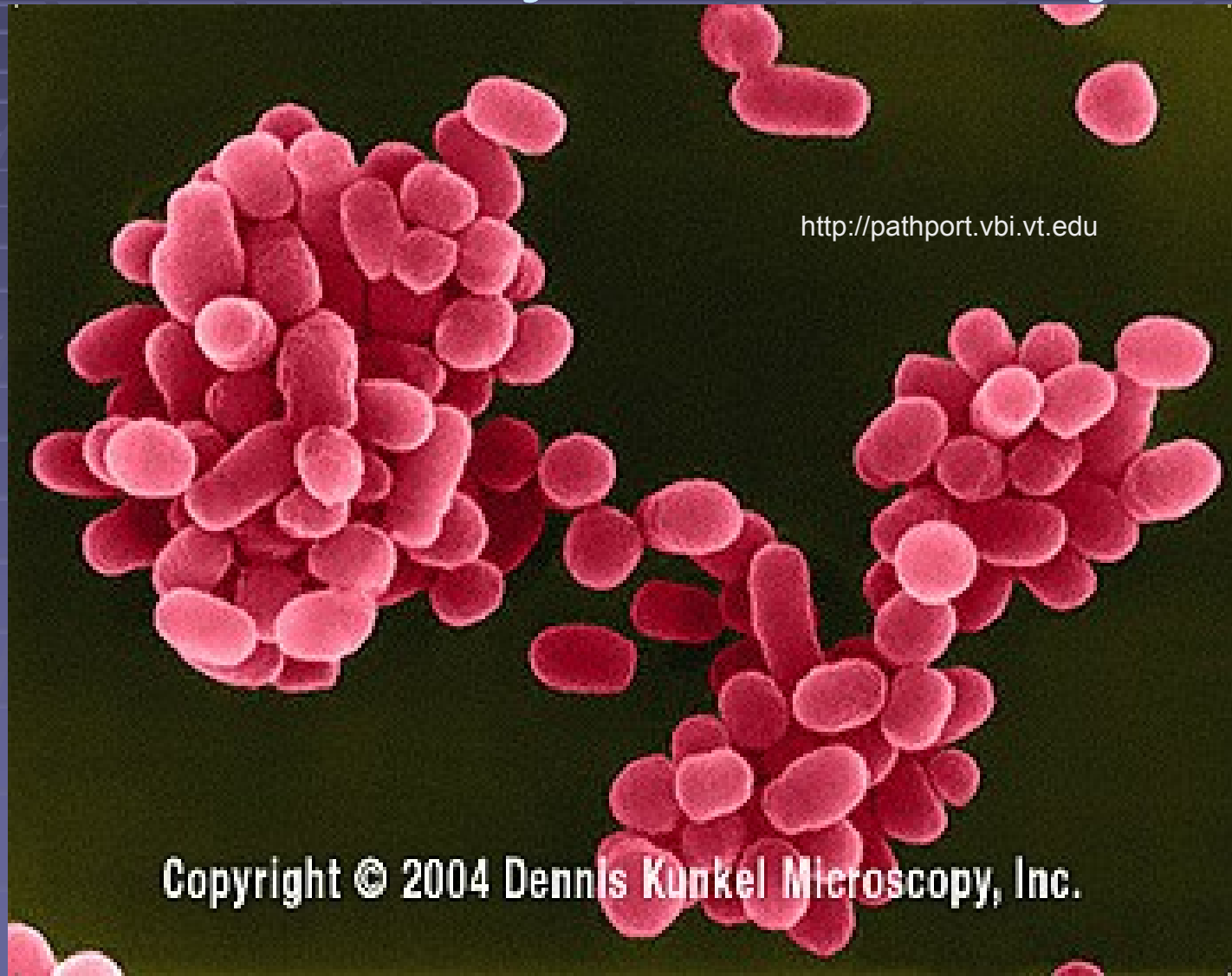
<http://www.biologico.sp.gov.br>

Diagnostika pasteurel

- Roste na krevním agaru i sama. Neroste však většinou na Endově půdě
- Má podobný charakteristický pach jako hemofil, ale na rozdíl od něj roste na krevním agaru. Vypadá tam jako něco mezi streptokokem a enterokokem.
- Je rezistentní na vankomycin, což obvykle mikrobiologa „trkne“. Naopak na penicilin bývá citlivá – tato kombinace je typická
- V diagnostice je možné použít i některé zahraniční biochemické testy

6. Legionella pneumophila, Brucella abortus, Bordetella pertussis, Francisella tularensis

Základní charakteristika

- Bakterie probírané v této části jsou **kultivačně náročné**.
  - Na Endově půdě nerostou.
  - Pokud rostou na krevním agaru, jsou tam snadno zaměnitelné za jiné druhy, a proto raději pro jejich diagnostiku používáme speciálně půdy.
- U některých se používá spíše **nepřímý průkaz**
- Další charakteristika viz jednotlivé rody

Příběh

- Toho dne bylo v nemocnici velké hemžení: další tři pacienti, všichni **senioři**, onemocněli, a u všech to bylo totéž – **problémy s dechem a horečka**
- Po důkladném vyšetření laboratoř našla patogena nejen ve vzorcích od pacientů, ale i ve **vodovodním vedení** nemocnice. Vodovod musel být předělán, a teprve pak se další infekce definitivně zastavily.

Legionářská nemoc

- Tuto nemoc působí *Legionella pneumophila*
- Legionářská nemoc je těžší variantou nemoci; existuje ještě mírnější varianta, **Pontiacká horečka**.
- Bakterie má často rezervoár ve **vodovodech, klimatizaci**, atd.
- Při stavbě nových částí nemocnic (ale i domovů důchodců, hotelů, lázní...) se musí podniknout opatření na prevenci legionelózy, především při plánování vodovodní sítě (žádné slepé odbočky)

Legionářská
nemoc
(anglicky:
Legionaire's
disease)

Legionella a teplota

<http://www.engr.psu.edu>

100 C

212 F

STEAM HUMIDIFICATION

90 C

80 C

HOT WATER RADIATORS

FAST DEATH RANGE

70 C

60 C

HOT WATER

SLOW DEATH RANGE

50 C

140 F

122 F

40 C

SPAS

COOLING TOWERS

SHOWERS

OPTIMUM GROWTH RANGE

115 F

95 F

30 C

LEGIONELLA ACTIVE

20 C

SPRAY HUMIDIFIERS

EVAPORATIVE COOLERS

68 F

10 C

COOLING COILS

LEGIONELLA DORMANT

0 C

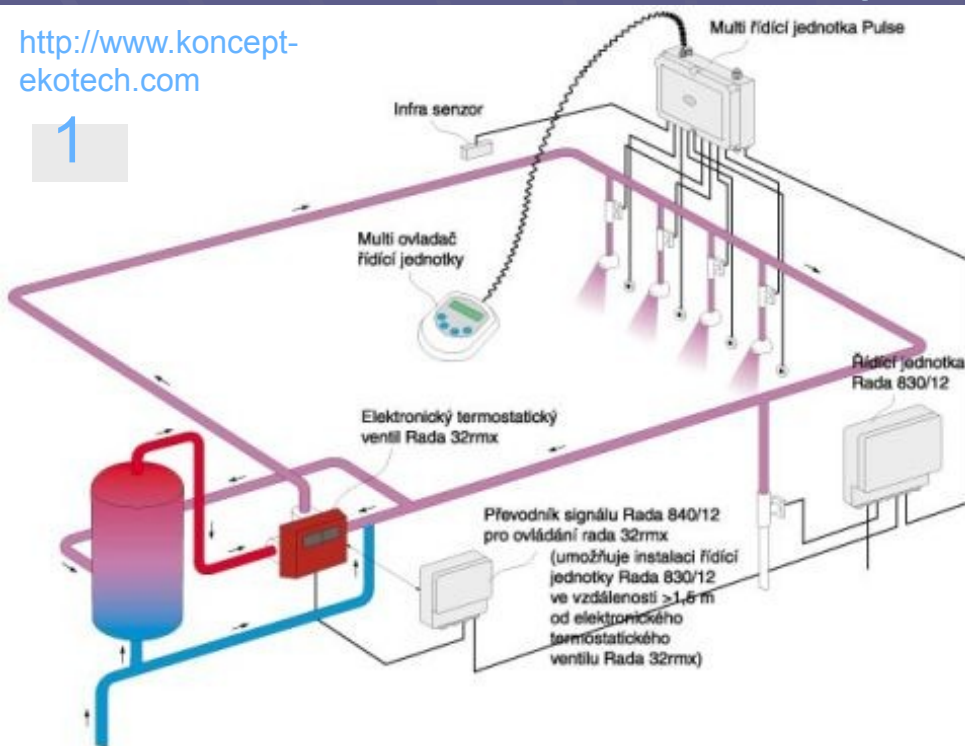
TAP WATER

32 F

Některé způsoby desinfekce vody

<http://www.koncept-ekotech.com>

1

2

- 1 horká teplota
- 2 UV paprsky
- 3 filtrace
- 4 chlorace

3

<http://www.awtwater.co.uk>

4

The Legionella Control Association
A Recommended Code of Conduct for Service Providers
Certificate of Registration

This is to certify that the following company has submitted a registration under the Conditions of Compliance as laid out in the Code of Conduct for Service Providers

Name of Company : AWT (Water Treatment) Ltd
Registration Number : 2000409   Certificate valid until: 31 August 2007

Registration under the following categories:

- Risk Assessment
- Cleaning and Disinfection
- Chemical water treatment services
- H&C water monitoring and inspection services
- Analytical services

This certificate is issued annually and is subject to verification via the website. Anyone wishing to confirm the current registration of any company is advised to contact the Secretariat quoting the company name and the registration number on the certificate.

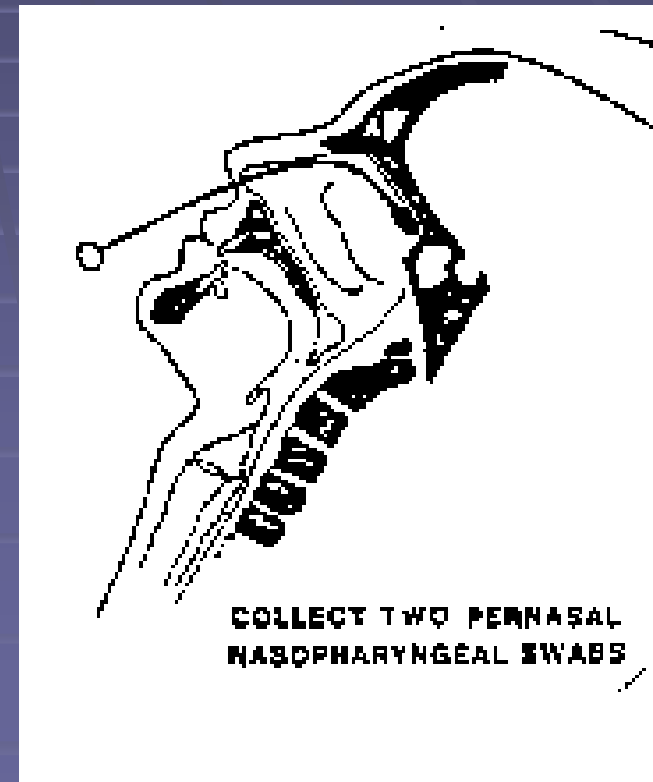
Signed: *[Signature]* Chairman, Executive Committee
Certificate Secretary

Legionella Control Association, 6, Sir Robert Peel Mill Buildings,
Tobson's Enterprise Park, Farsley, Salford, B71 3GD
Telephone: 01627 338 053   www.conduct.org.uk

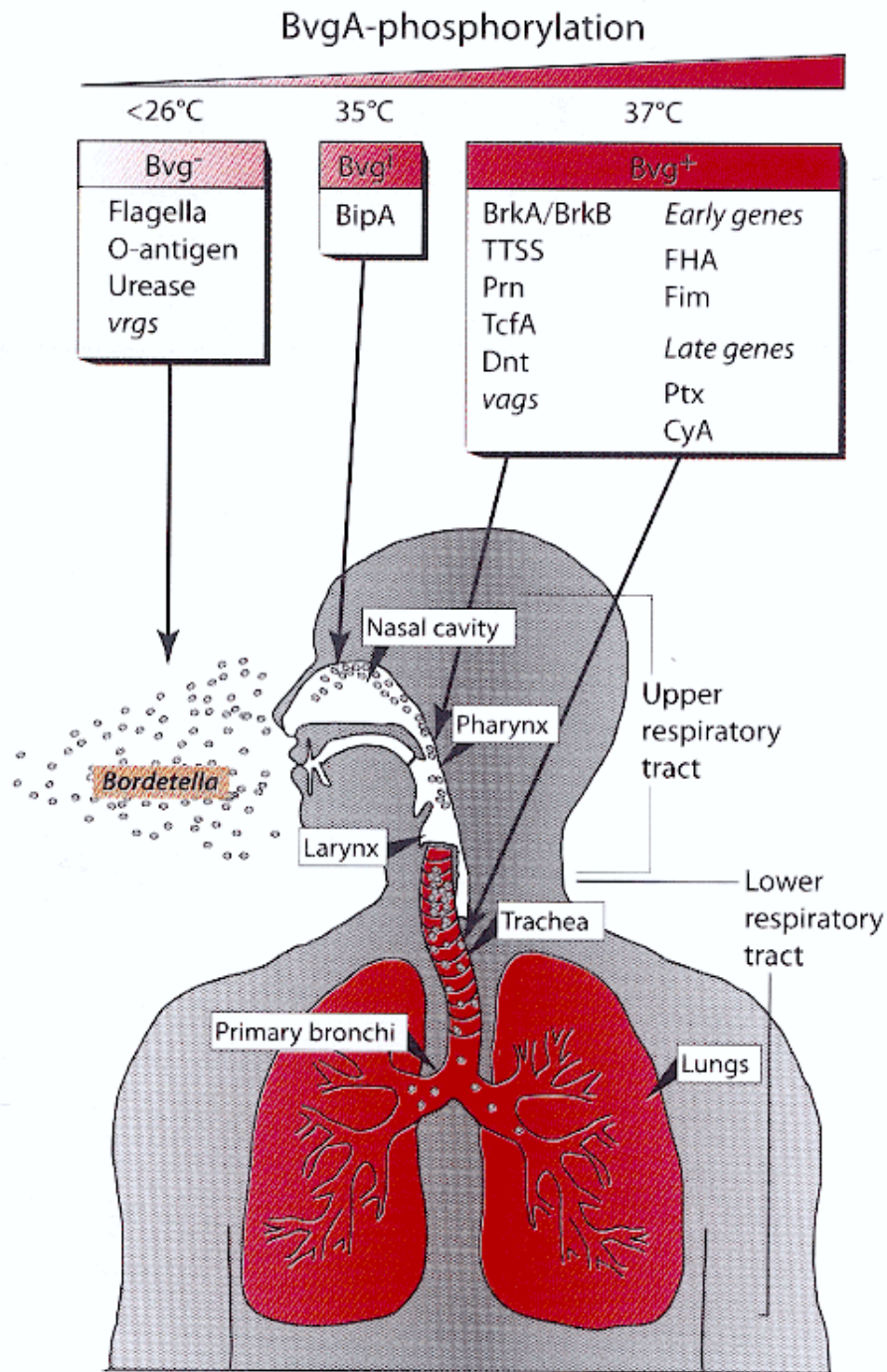
Rod *Bordetella*

- *B. pertussis* a *B. parapertussis* způsobují černý kašel. Začíná jako běžné nachlazení, ale pak přicházejí mučivé záchvaty kašle s vykašláváním hlenů. U parapertuse jsou příznaky podobné, spíše doba trvání je kratší
- *B. bronchiseptica* způsobuje totéž, navíc někdy i sepse
- Černý kašel je velmi vzácný díky očkování
- **Pernasální výtěr** (viz obrázek) se používá v případě potřeby

Bordetella a teplota

- Při různých teplotách se u bordetel aktivují různé geny. To bordetelám umožňuje přizpůsobit se situaci, ve které se zrovna nacházejí.

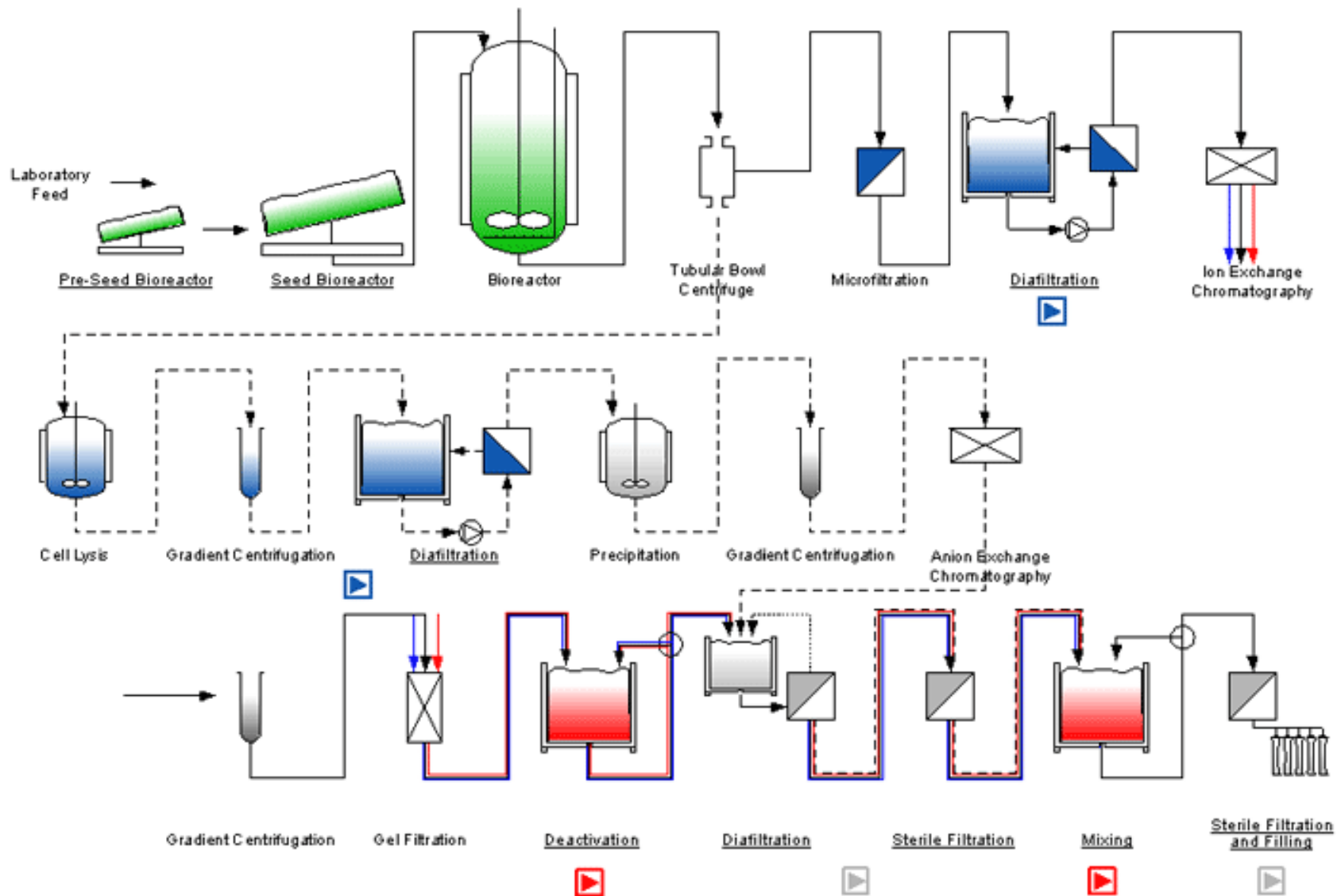

Bordetella
byla
izolována
1906 a
podíleli se
na tom
Jules
Bordet a
Octave
Gengou

Jak se dělá pertusová vakcína

www.stedim.com

Bordetella bronchiseptica: infekce kočky

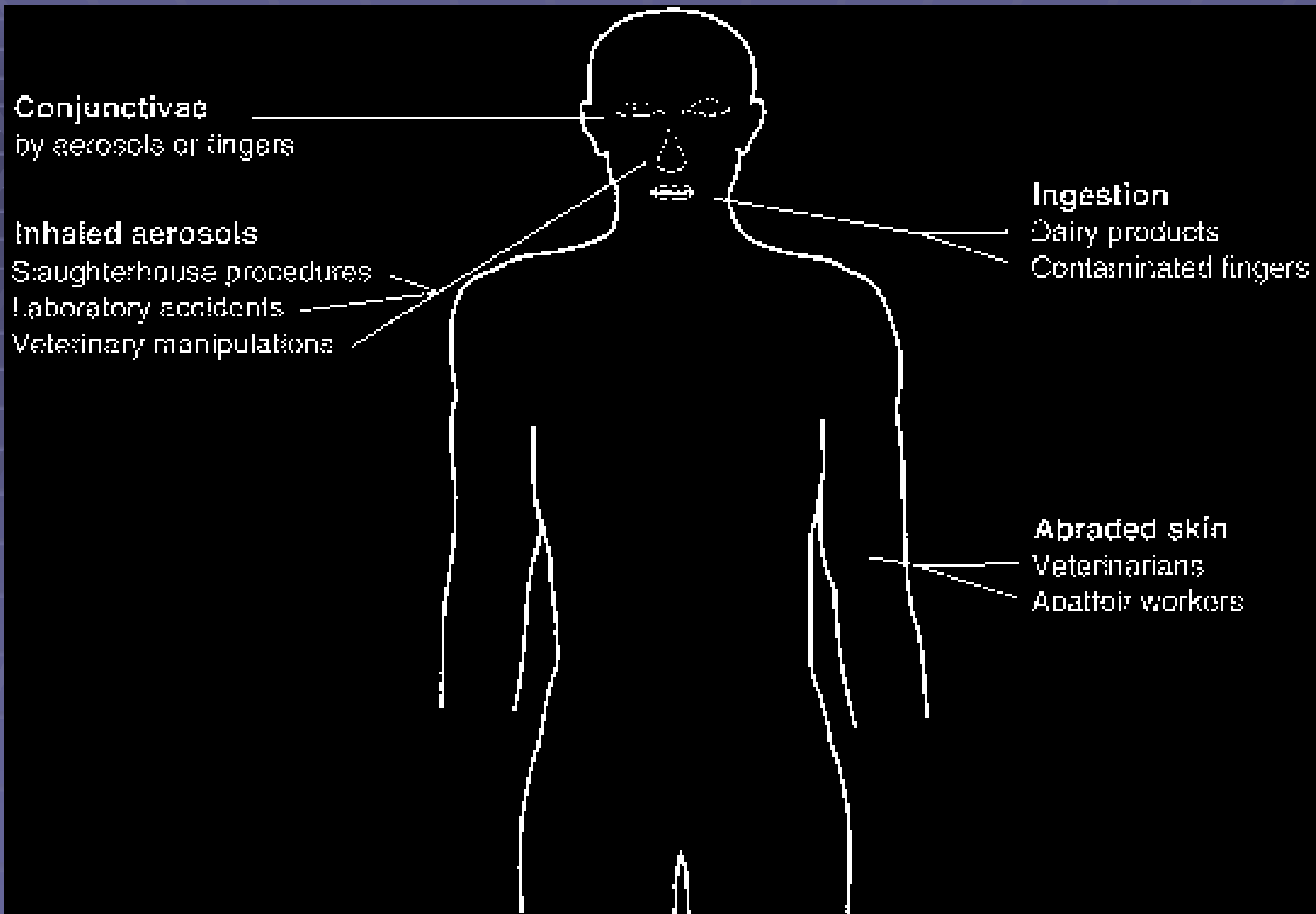
Rod *Brucella*

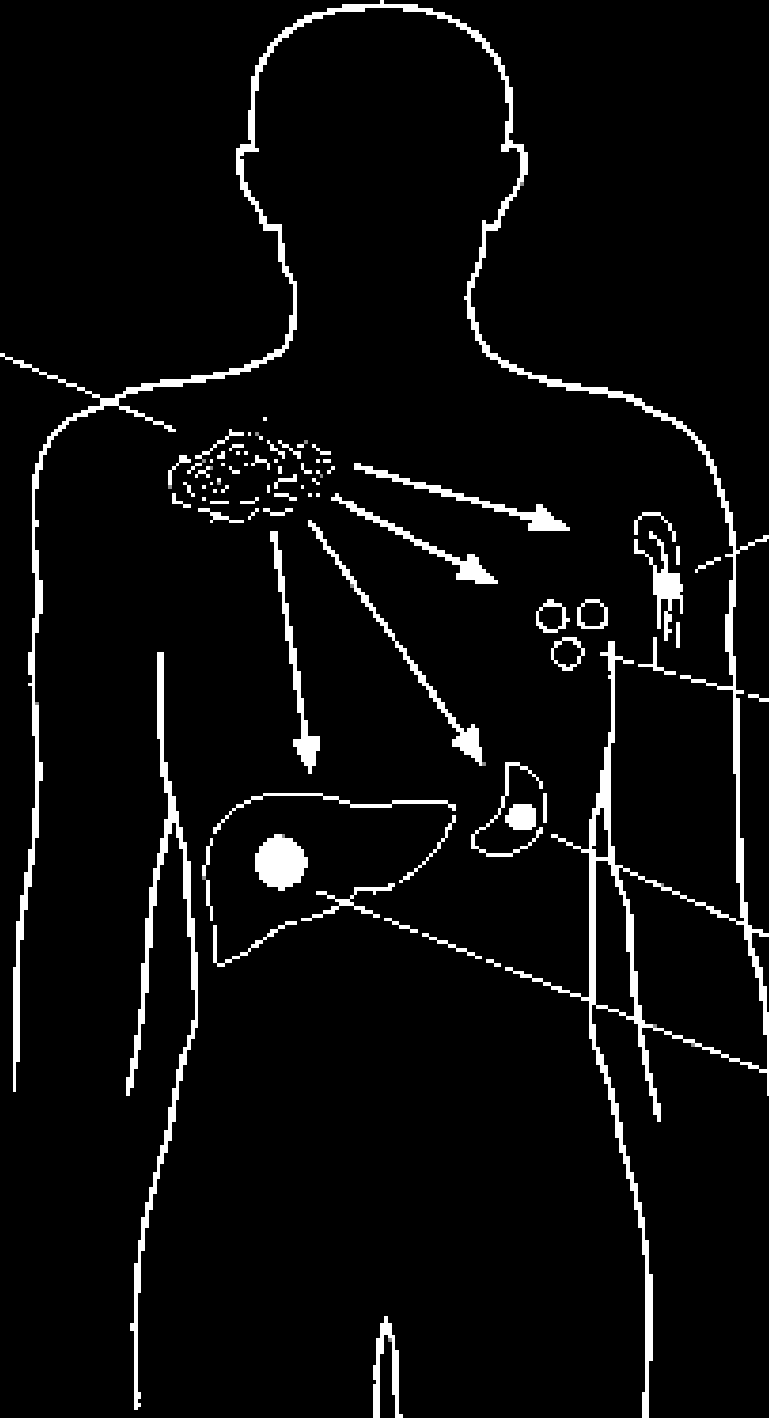
www.poslovniforum.hr

- Je to původce zoonóz
- *Brucella abortus* je kraví patogen. Často napadá hovězí placenty, způsobujíc zmetání (potraty) skotu. U lidí způsobuje **Bangovu nemoc** (horečka, orgánová postižení atd.)
- Dalšími brucelami jsou *Brucella suis* z prasat, *Brucella mellitensis* z ovcí a koz (původce **maltské čili vlnivé horečky**) a *Brucella canis* ze psů

Brucella-infected
phagocytic cell

Bone marrow

Lymph nodes

Spleen

Liver

History and Physical Exam

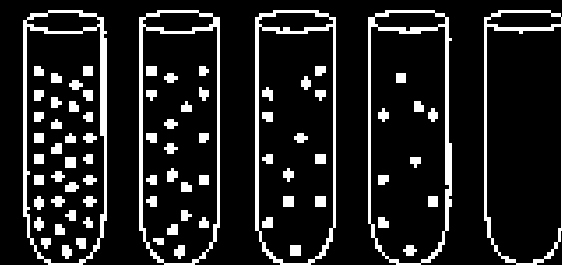
Clinical

Occupation
Raw milk
Fresh cheese
Travel
Symptoms
Signs

Course of disease

Quantitative serology

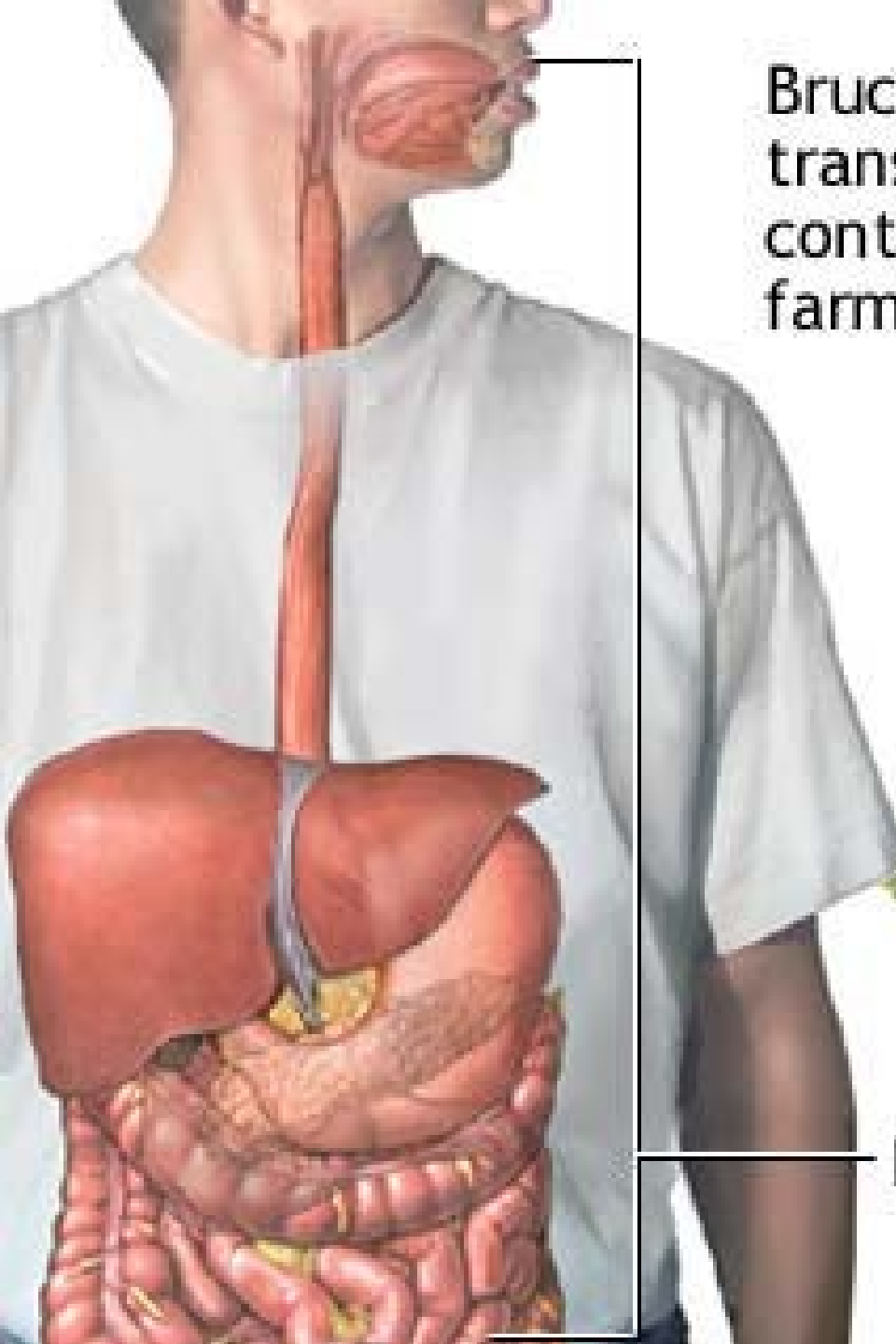

Laboratory

Blood cultures

Brucella bacteria is usually transmitted to humans by contact with infected farm animals.

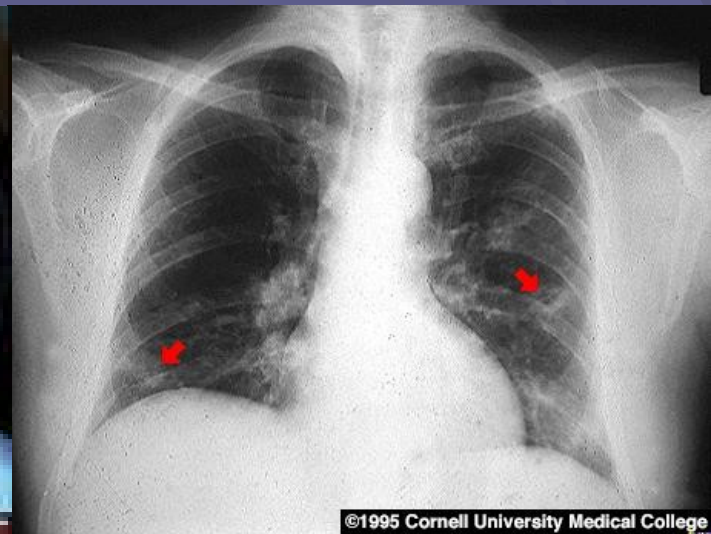
Digestive system

Rod *Francisella*

- Nejdůležitějším druhem je *F. tularensis*
- Způsobuje tularémii – „zaječí mor“
- Tento organismus může napadat rány, často s následným uzlinovým syndromem. Ránou, ale také např. dýchacími cestami, se může dostat do krevního řečiště a napadat různé orgány. Při masivním vniknutí do plic dojde k zápalu plic
- V riziku infekce jsou myslivci, ale ještě více kuchaři připravující zvěřinu

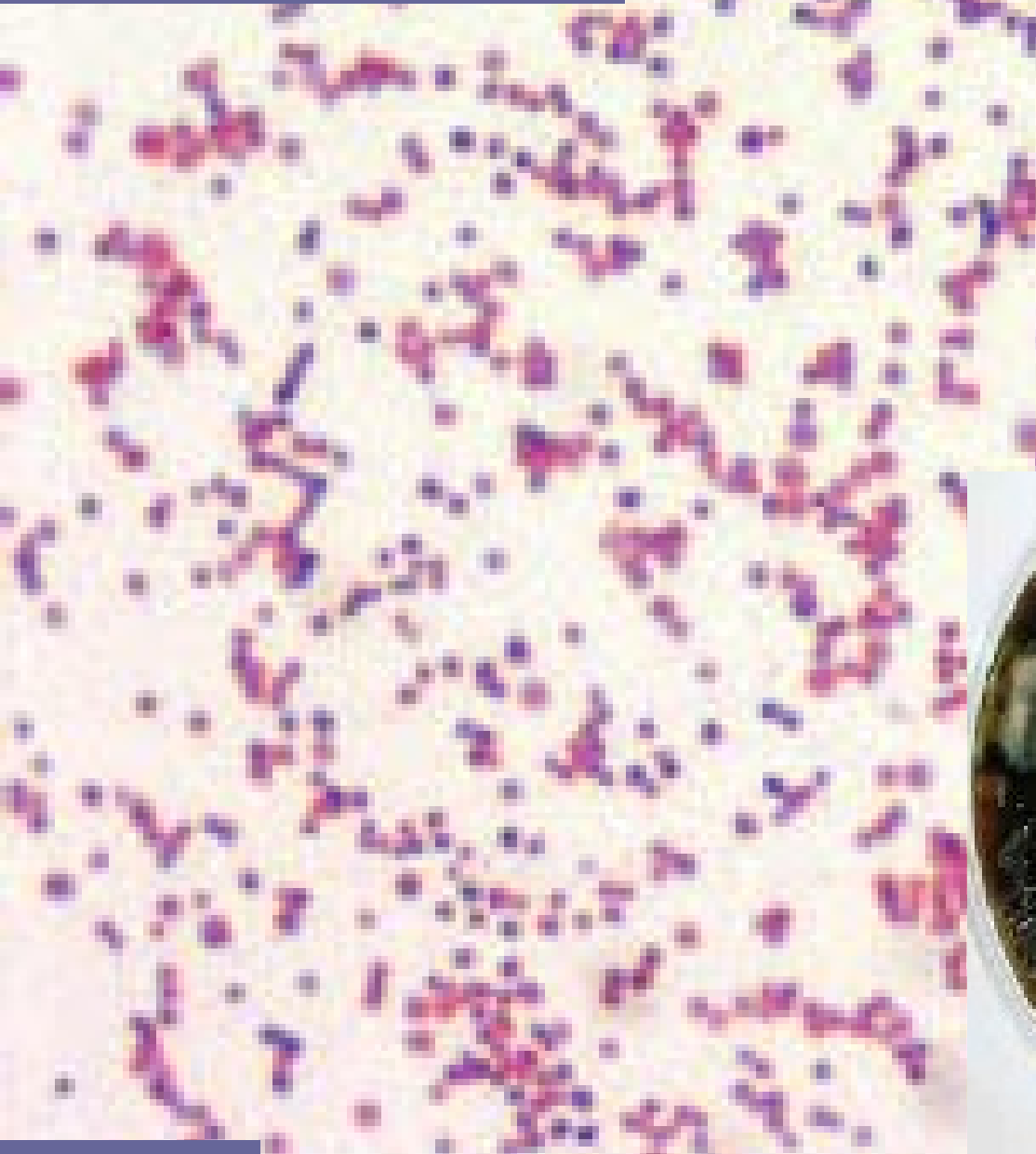
<http://www.antropozoonosi.it> (4x)

Francisella

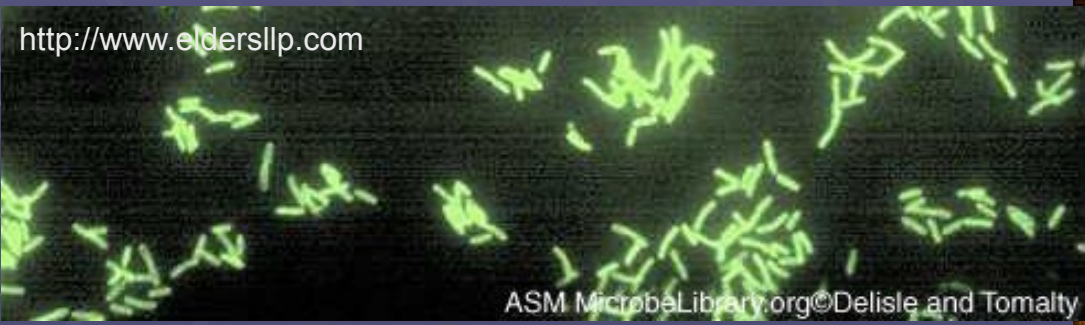
www.infektionsnetz.at

www.wnysmart.org/tularemia

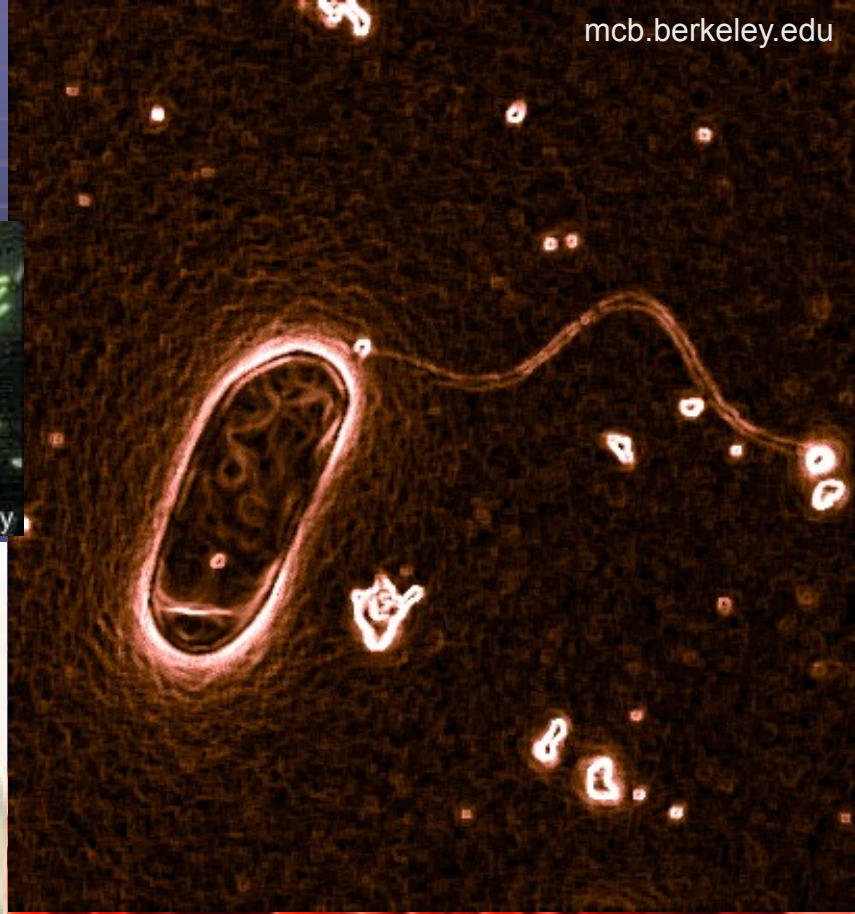
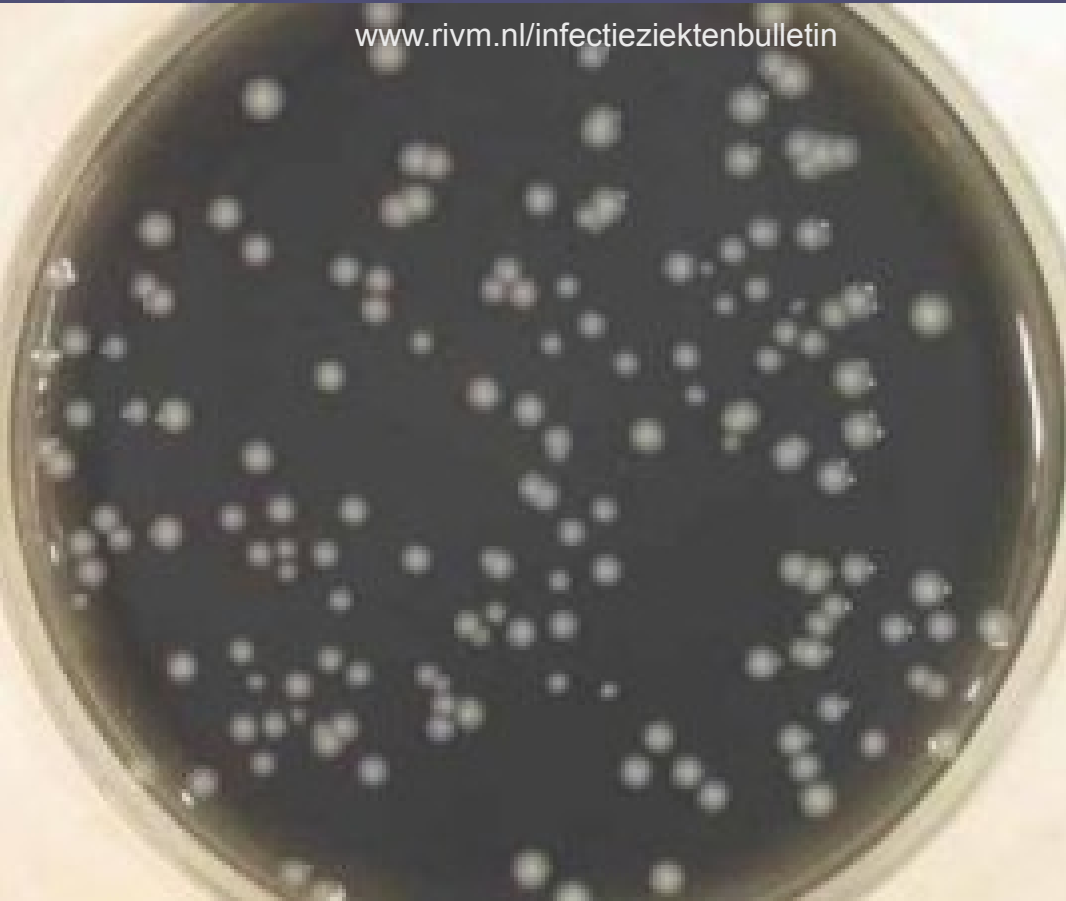
Legionella

<http://www.eldersllp.com>

ASM MicrobeLibrary.org © Delisle and Tomalty

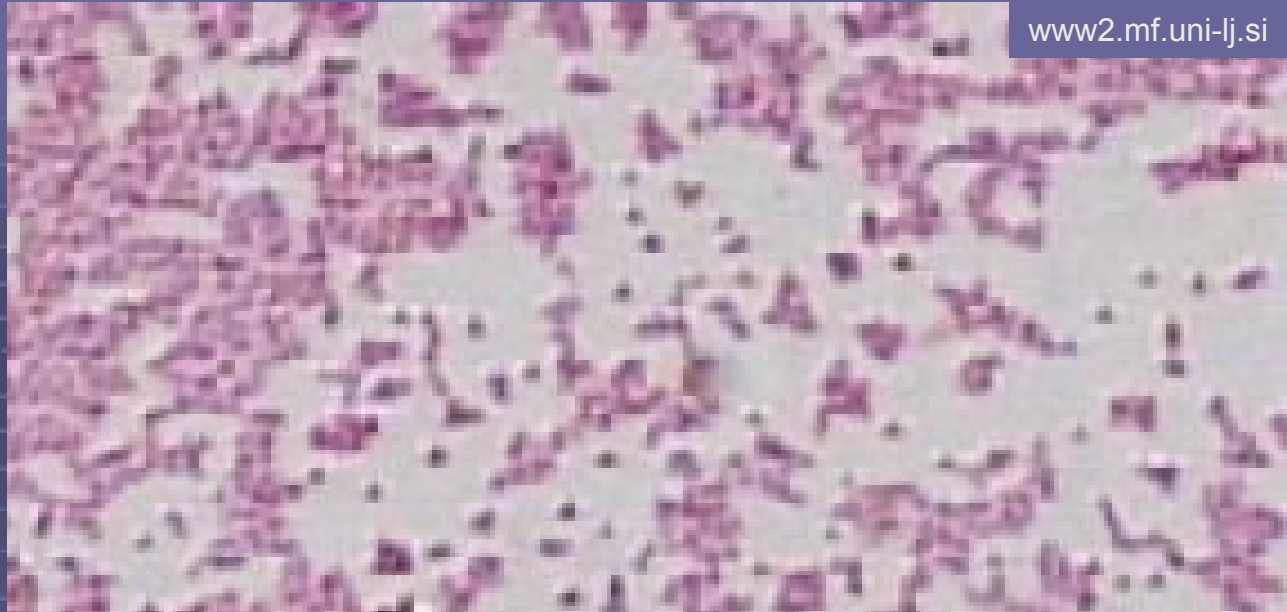
www.rivm.nl/infectieziektenbulletin

www.chemistryquestion.com

Bordetella

Bordetella pertussis

Causitive agent of Whooping cough

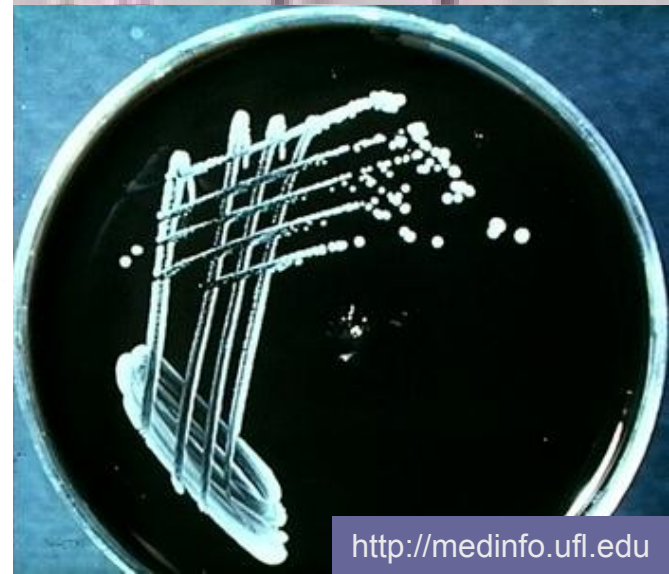
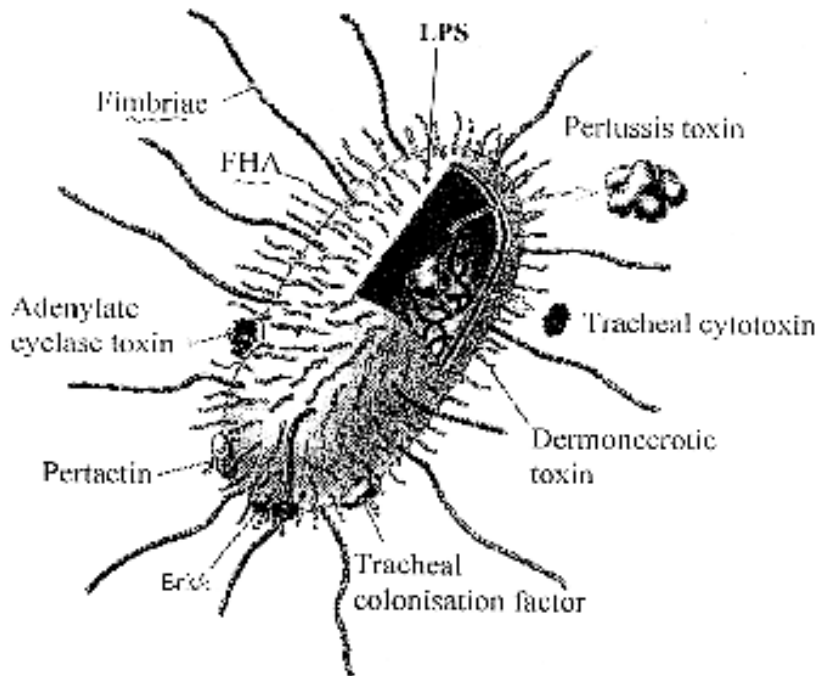
- Small gram negative bacterium
- Many virulence factors

Adhesins: Pertactin

- FHA
- Fimbriae

Toxins: Pertussis toxin

- ACT
- TCF
- LPS

Brucella

<http://pathport.vbi.vt.edu>

Copyright © 2004 Dennis Kunkel Microscopy, Inc.

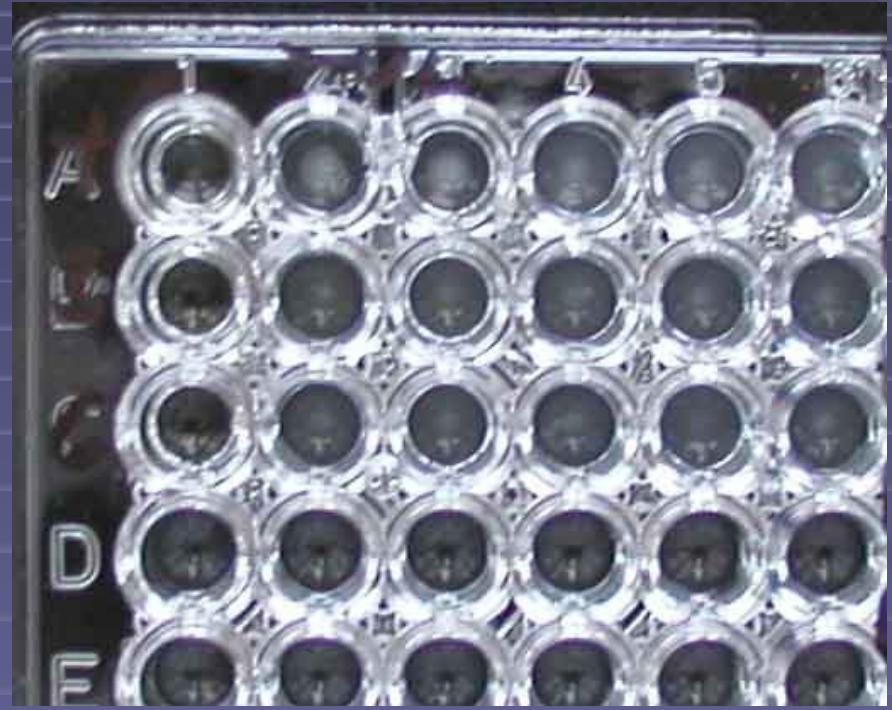
<http://upload.wikimedia.org>

„Další G- bakterie“ – charakteristika

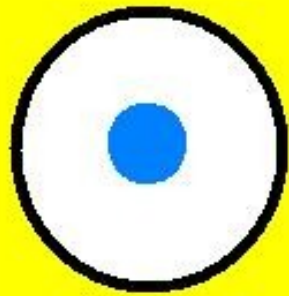
- Mikroskopie: G – tyčky, často krátké
- Kultivace: zpravidla speciální půdy (BG pro bordetely, BCYE pro legionely atd.)
- Biochemická identifikace: v diagnostice se může uplatnit např. při rozlišení druhů
- Antigenní analýza: někdy užitečná
- Nepřímé metody se využívají hlavně u tularémie (aglutinace k průkazu protilátek)

Odečet aglutinačního setu u francisel

- Používá se nepřímý průkaz aglutinací
- Počítá se titr – tedy nejvyšší ředění, kdy ještě nalézáme pozitivní reakci

+

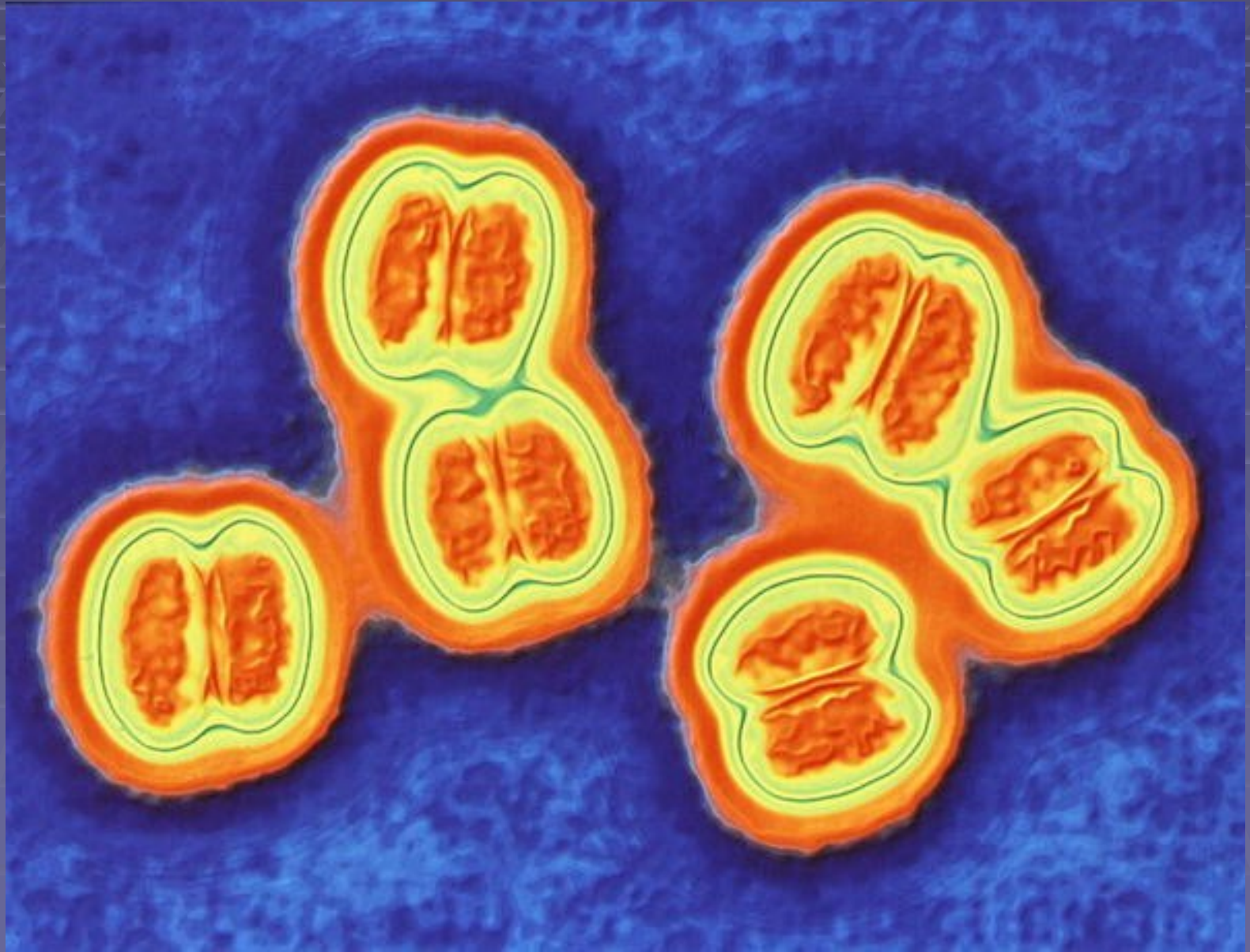

-

7. Neisserie a moraxely

Základní charakteristika

- Jsou to **gramnegativní koky**, i když v některých případech může jít i o kokobacily nebo dokonce krátké tyčinky
- Často jsou nalézány ve dvojicích (diplokoky)
- Mají **pozitivní katalázu a oxidázu** (zajímavá je příbuzná *Kingella*, která má oxidázu pozitivní, ale katalázu negativní)
- Jsou **růstově poměrně náročné**. Nerostou na Endově agaru a jen některé rostou na krevním agaru. Některé rostou jen na agaru čokoládovém.

Klinická charakteristika

- **Ústní neisserie** jsou jednou z hlavních součástí mikroflóry v ústní dutině a faryngu
- ***Neisseria meningitidis*** („meningokok“) je původcem zánětů mozkových blan, často probíhajících bleskově. Mimo to může způsobovat sepse a pneumonie. Nález meningokoka v krku paradoxně nemusí znamenat nic zlého: deset procent lidí má meningokoky bezpříznakově v krku
- ***Neisseria gonorrhoeae*** („gonokok“) je původcem kapavky, tedy hnisavého zánětu močové trubice a případně krčku děložního
- ***Moraxella catarrhalis*** je normální nález ve faryngu, ale původce zánětů dutin a středního ucha

Přenos infekce

- **Ústní neisserie a moraxely** jsou nejméně choulostivé, a proto se snadno přenášejí vzduchem
- **Meningokoky** se mohou přenášet kapénkami či kapkami např. při kašli, avšak pouze na krátké vzdálenosti
- **Gonokoky** se přenášejí pouze kontaktem pohlavních sliznic

Léčba

- **Invazivní meningokokové infekce** je nutno léčit širokospektrými antibiotiky (např. ceftriaxon). Jinak ale meningokoky jsou citlivé i na penicilin
- U **kapavky** záleží na tom, zda je komplikovaná či ne. U jednodušších případů může stačit i penicilin
- **Moraxelové** infekce se léčí amoxicilinem nebo ko-amoxicilinem (AUGMENTIN)

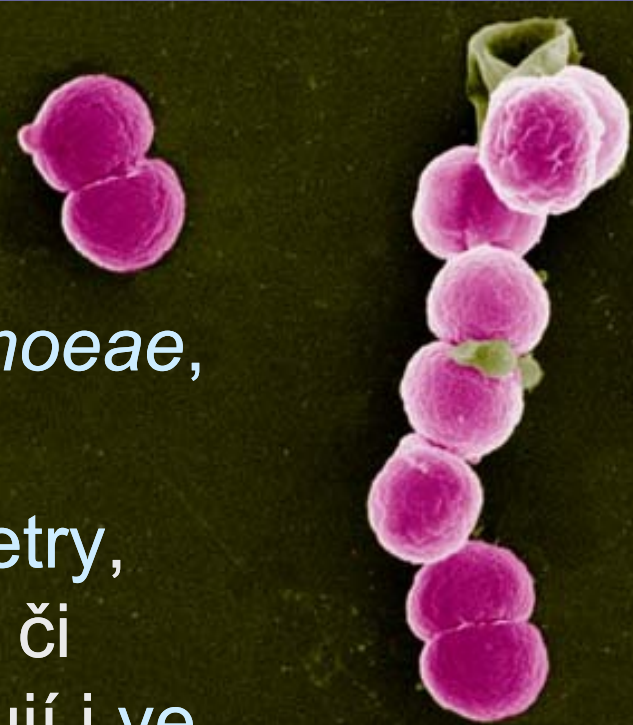
Příběh první

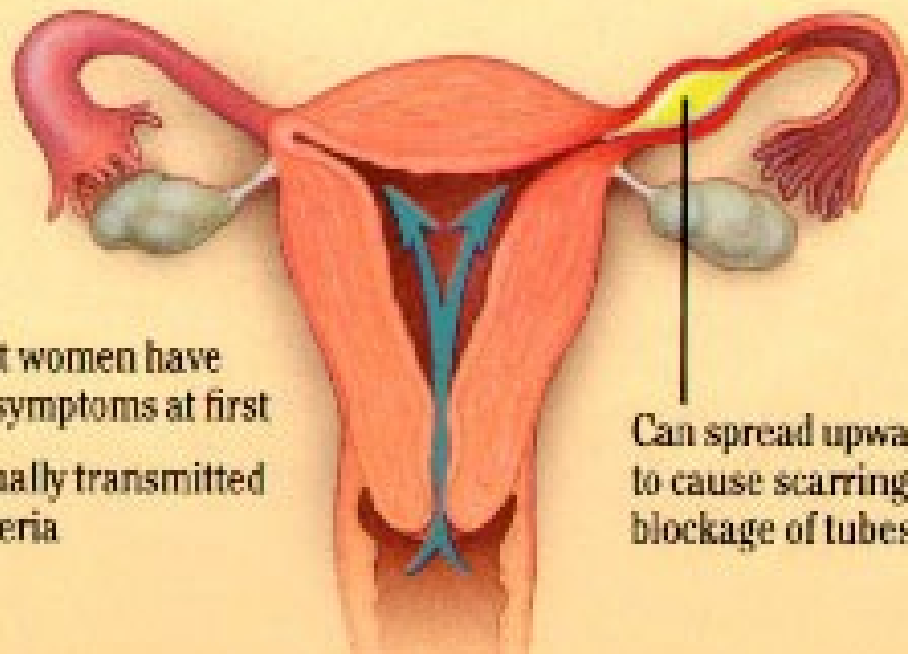
- Honza byl maminčin mazlíček a s holkami to neuměl. Tak se stalo, že ještě ve dvaceti neměl žádnou sexuální zkušenost. Kamarádi z něj měli legraci. Jednou se na něj domluvili, opili ho a zaplatili mu „společnici“ na večer. Honza měl pocit, že je konečně mužem... jenže pak přišlo svědění a odkapávání hnisu z močové trubice.

Určitě tušíte, kdo je viníkem

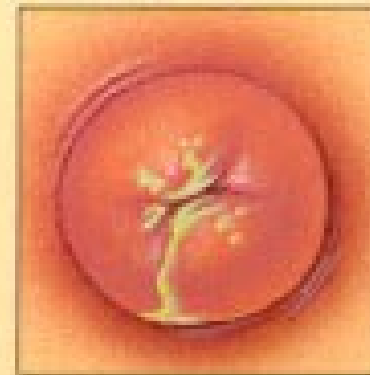

- Samozřejmě, je to *Neisseria gonorrhoeae*, (gonokok) původce kapavky.
- Kapavka se projevuje jako zánět uretry, u žen také cervixu; asymptomaticky či symptomaticky se gonokoky vyskytují i ve faryngu a v rektu.
- U žen naopak nejde o kolpitudu (zánět pochvy) a proto pochva není místem, odkud by bylo doporučeno odebírat u podezření na kapavku výtěry

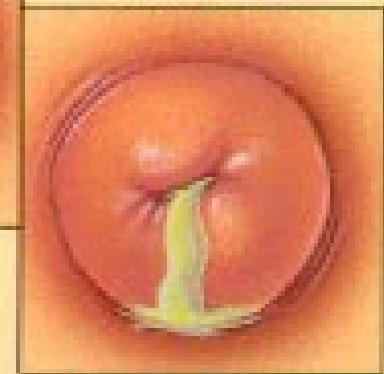

Can spread upwards
to cause scarring or
blockage of tubes

Chlamydia

Gonorrhea

- Most women have NO symptoms at first
- Sexually transmitted bacteria

Kapavka – klinická charakteristika

- Jde o jednu z **klasických pohlavních nemocí** (pohlavní přenos je prakticky jediný možný)
- Projevuje se **odkapáváním hnisu z urethry** a případně cervixu
- Léčba **antibiotiky** (penicilin, doxycyklin, cefalosporiny, makrolidy)
- V případě výskytu kapavky se provádí tzv. **depistáž** a vyšetřují se všechny **sexuální kontakty**

Pochva ženy s kapavkou

nova.medicina.cz

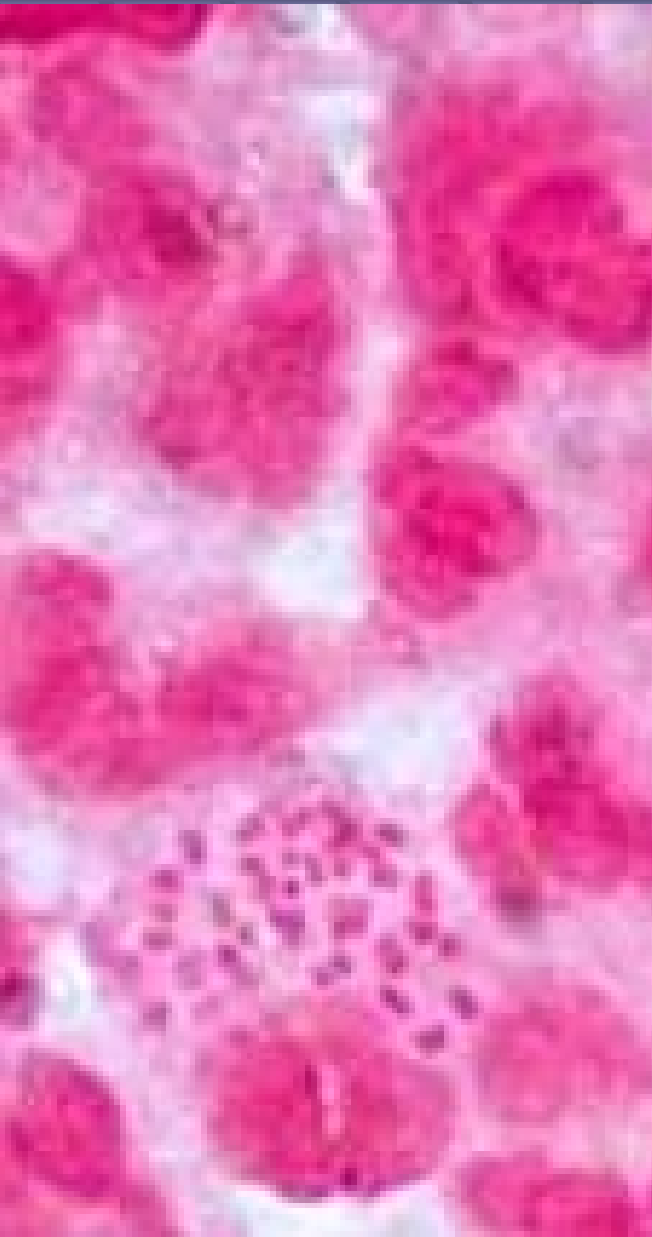

Kapavka – odběr a diagnostika

- Podle anamnézy, pohlaví a dalších okolností se provedou odběry ze dvou až čtyř míst.
V maximální variantě se provede
  - z urethry výtěr (Amies) + nátěr na sklo
  - z cervixu výtěr (Amies) + nátěr na sklo
  - z rekta pouze výtěr (Amies)
  - z faryngu rovněž pouze výtěr (Amies)
- V laboratoři se **skla barví Gramem** (hledají se G– diplokoky uvnitř leukocytů) a **kultivace** se dávají na předem ohřátý čokoládový agar, GC agar (= čokoládový agar s antibiotiky) a pro kontrolu i na krevní agar

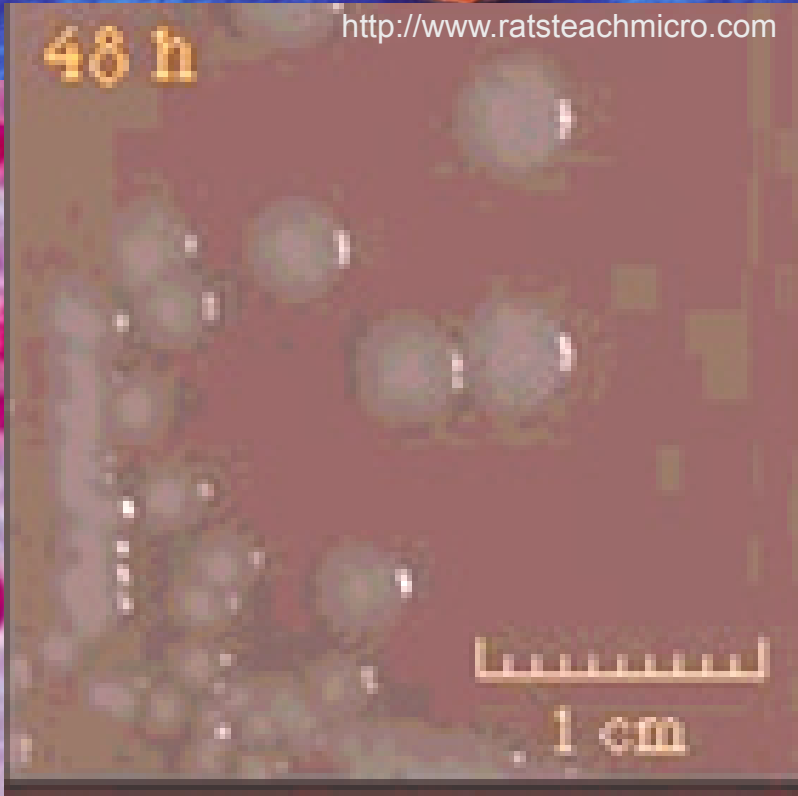
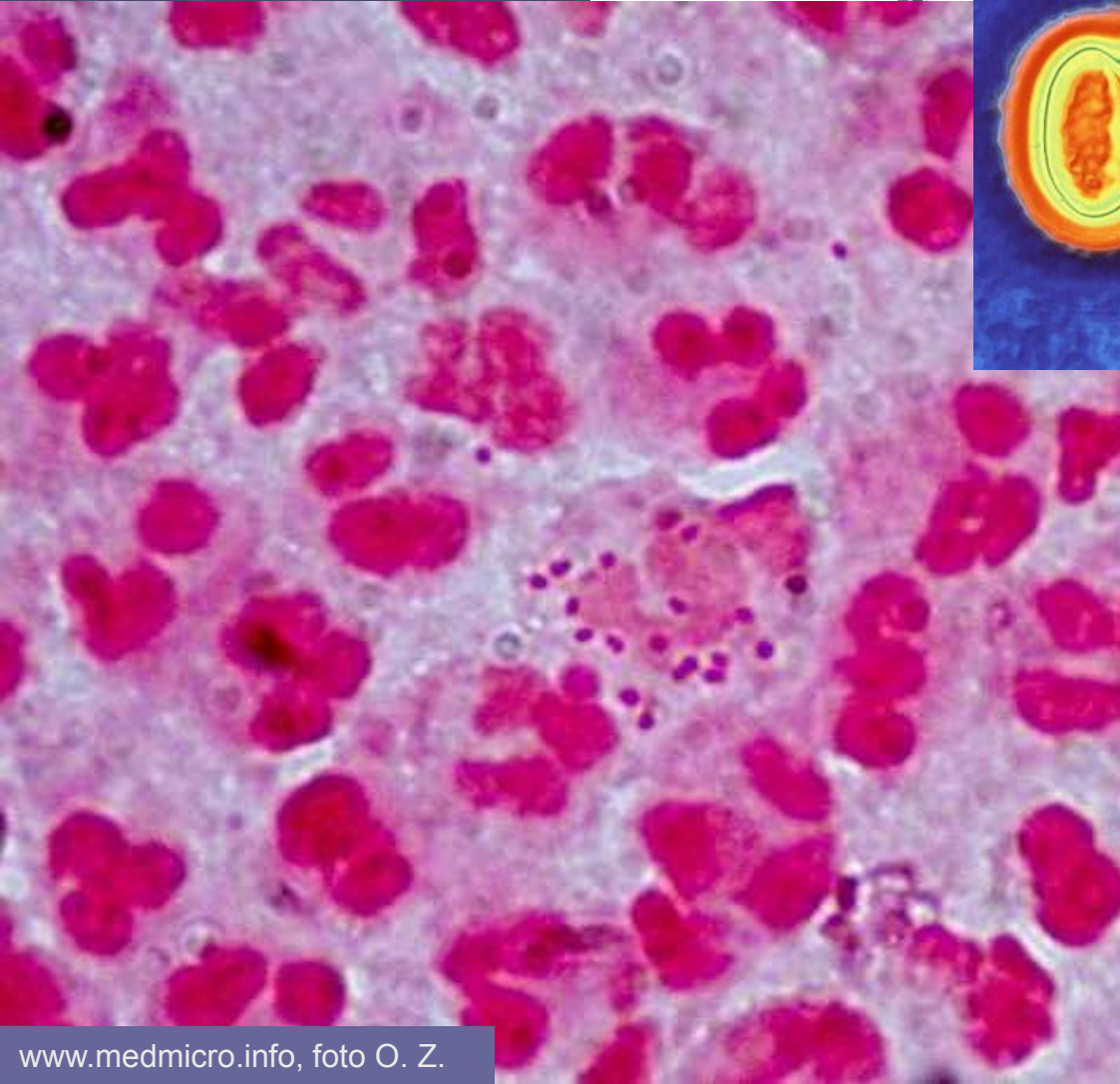
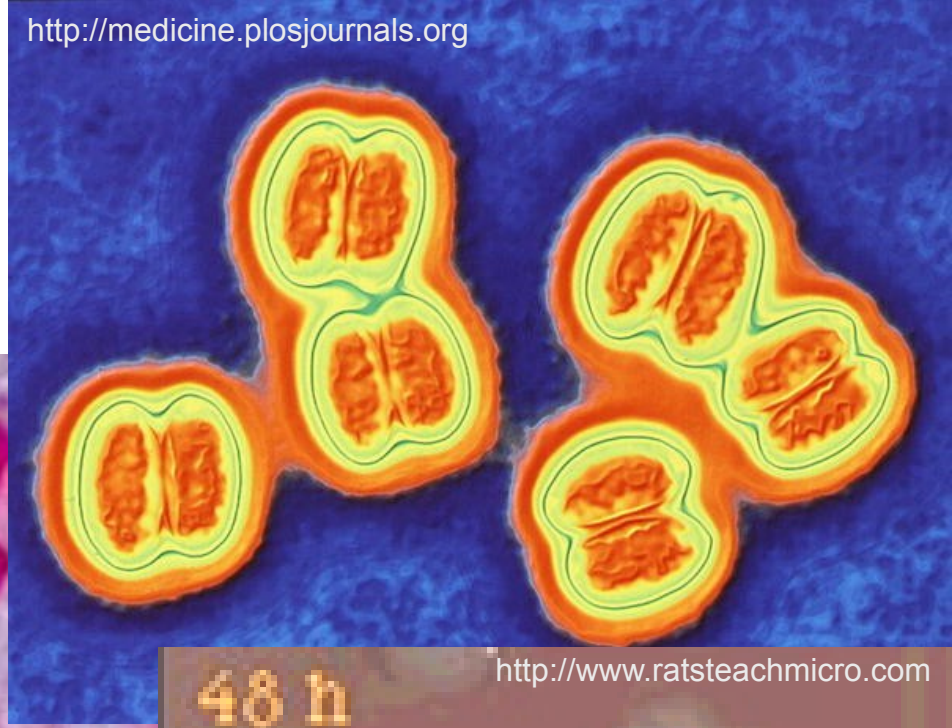

Obrázky neisserií

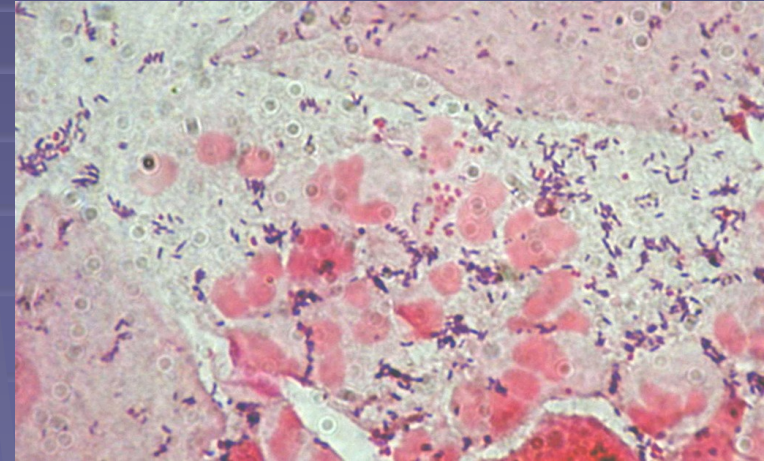
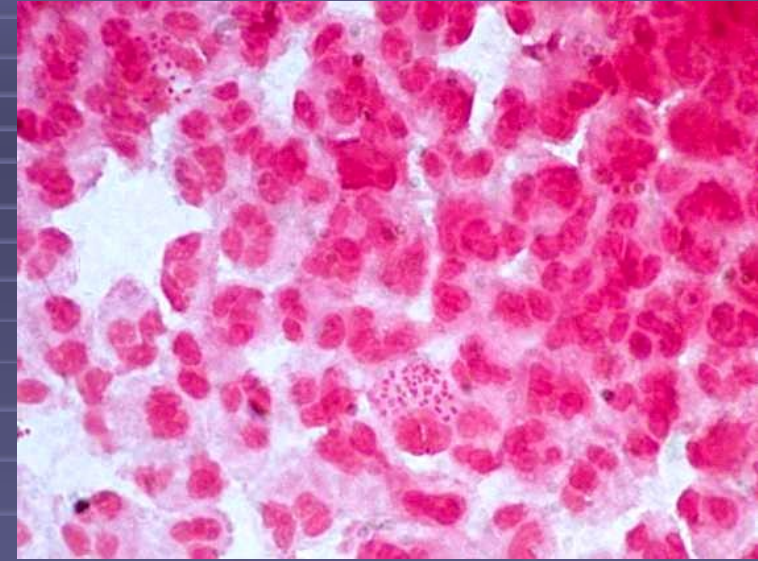

Gonokoky

Mikroskopie kapavky

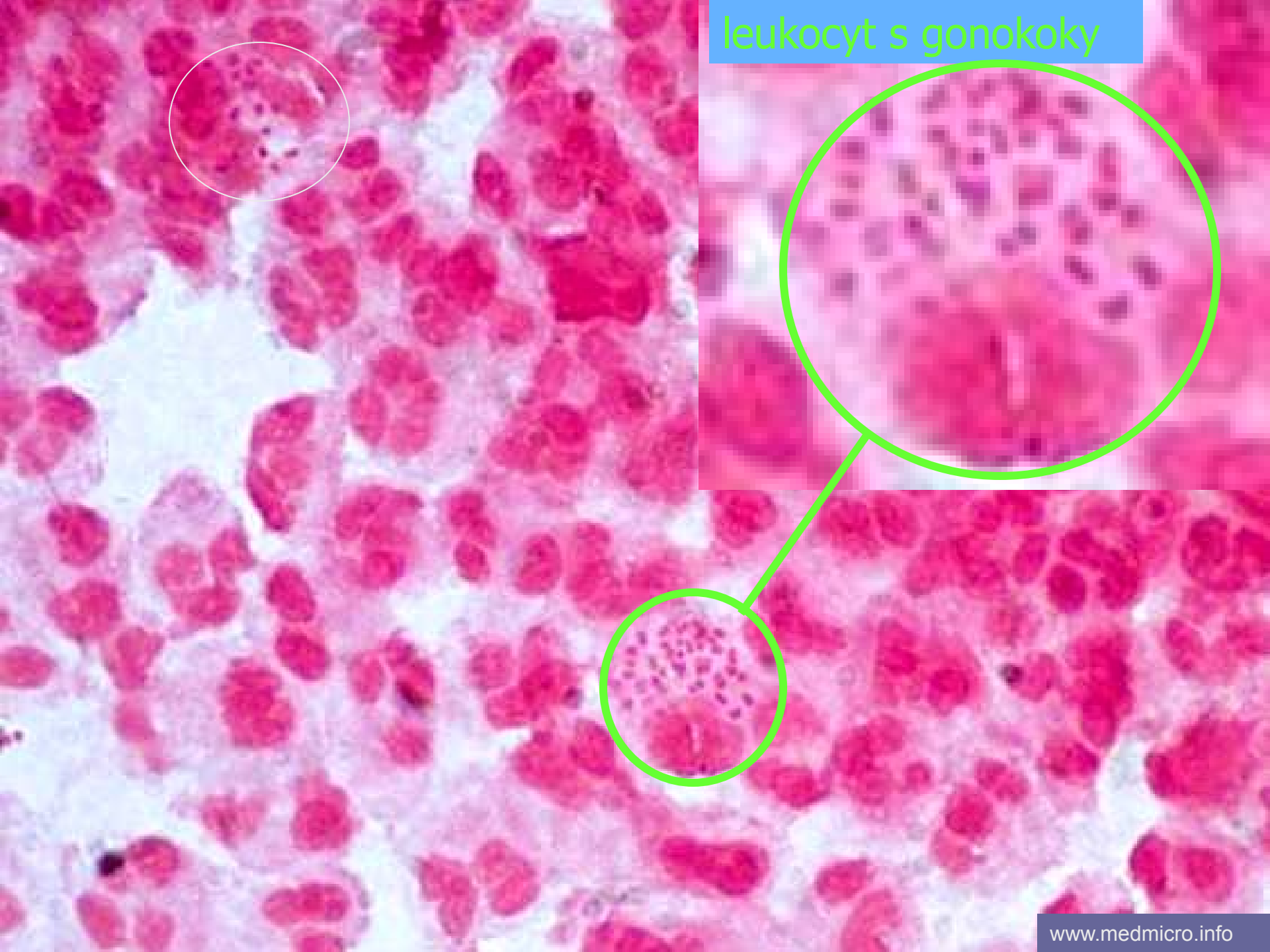
Všimněte si
gramnegativních
diplokoků tvaru
kávového zrna, zejména
intracelulárních.
Intracelulární uložení je
jejich typickou vlastností.

*Poněkud se liší vzhled preparátů
od muže a od ženy*

leukocyt s gonokoky

Příběh druhý

- Lucie se už čtyři týdny učila na zkoušku z fyziologie. Vůbec nevycházela z domu a jen seděla na zadnici. U zkoušky měla pocit, že ze sebe nic nevydoluje, ale nakonec si na cosi vzpomněla a prolezla s E-čkem
- Večer to s kamarádkami šla oslavit na taneční party. Bylo tam nakouřeno a tancovalo se do hluboké noci. Druhý den Lucce nebylo dobře, začala mít teploty a pak se objevila i vyrážka.

(pokračování)

- Až tehdy se nechala odvézt do nemocnice na infekční oddělení. V sanitce upadla do bezvědomí a lékaři konstatovali rozvrat metabolismu. Po deseti hodinách marné snahy o zachování základních životních funkcí Lucka zemřela.
- Takový průběh může bohužel někdy mít infekce způsobovaná velmi zákeřným pachatelem. Některé jeho kmeny jsou přítomny v krku zcela zdravých osob...

A tímto viníkem je...

- ... *Neisseria meningitidis* neboli meningokok
- Meningokok způsobuje meningitidy, ale i sepse a jiné závažné stavy; to vše se týká tzv. **klonálních kmenů**.
- Jiné kmeny jsou ale docela nevinné a udává se, že **asi deset procent populace má meningokoka v krku**
- Virulence souvisí zřejmě především s výbavou **proteinovými antigeny**. Naopak **polysacharidové antigeny** určují především to, zda kmen je preventabilní očkováním

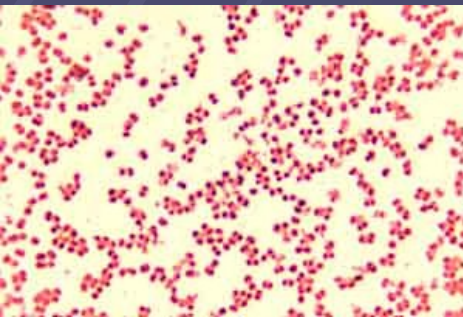
Meningokokové infekce

- Meningokok se může podílet na běžných **neinvazivních infekcích** v krku, i když častěji je tam nalézán jen jako náhodná, v podstatě běžná flóra
- Klonální kmeny meningokoka ale mohou způsobovat **invazivní infekce: meningitidy** (záněty mozkových plen a prostorů omývaných mozkomíšním mokem), **sepsy** (infekce krevního řečiště), kombinace obojího, vzácně i **pneumonie** (záněty plic)
- **Akutní meningokoková meningitida** vyžaduje okamžitou pomoc, obnovení životních funkcí a rychlou diagnostiku i léčbu

Proč někdy infekce nastane a jindy se nic nestane

- K invazivní infekci dojde pouze pokud je kmen vysoce virulentní (specifické klony mikroba) a hostitelský organismus je vnímavý
- Meningokok se přenáší těsným kontaktem. Invazivní infekci napomáhá narušení sliznice, např. i kouřením či předchozí virovou infekcí.
- Infekce propukne často tehdy, když je tělo oslabeno neúměrnou fyzickou námahou po předchozí inaktivitě

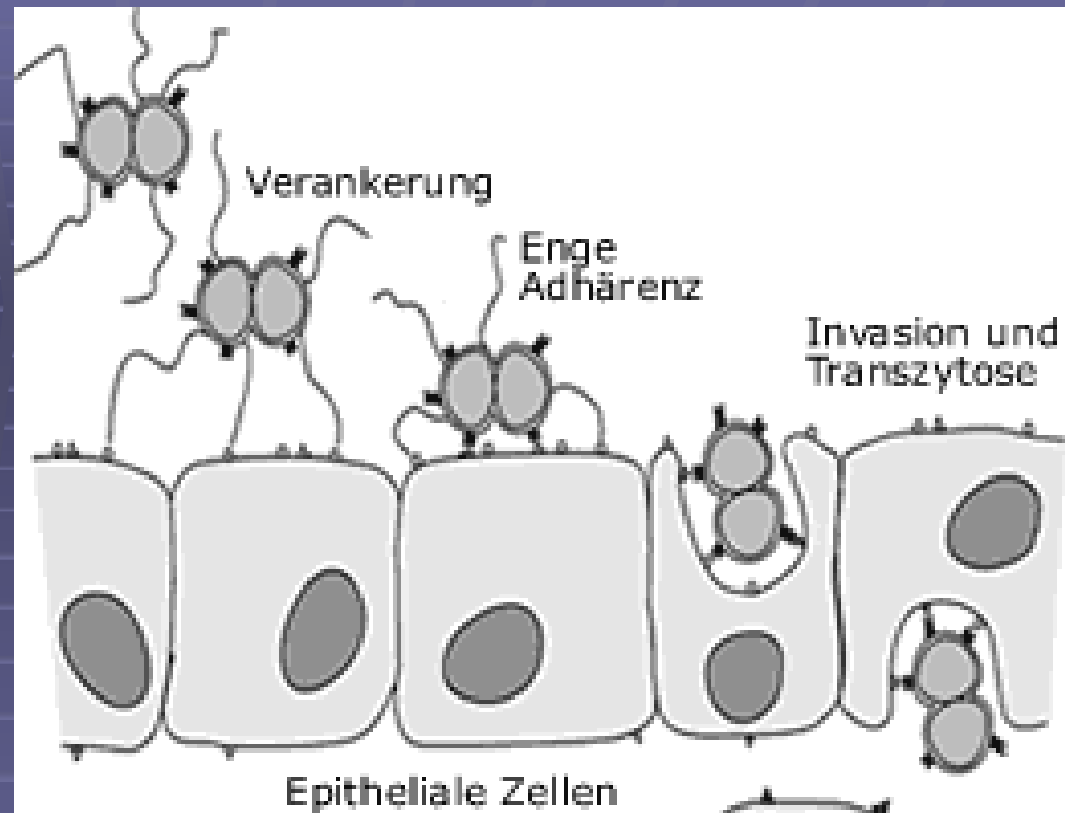
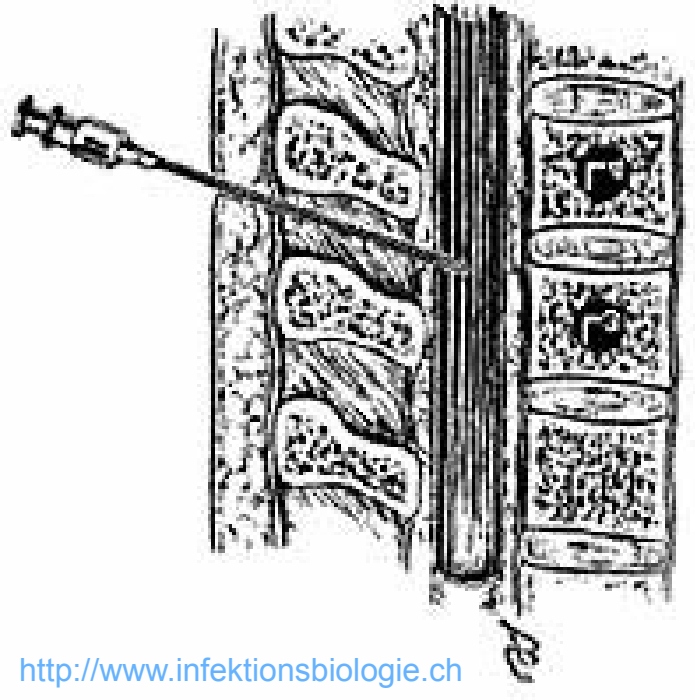
Meningokoková meningitida je celosvětově velmi závažnou nákazou

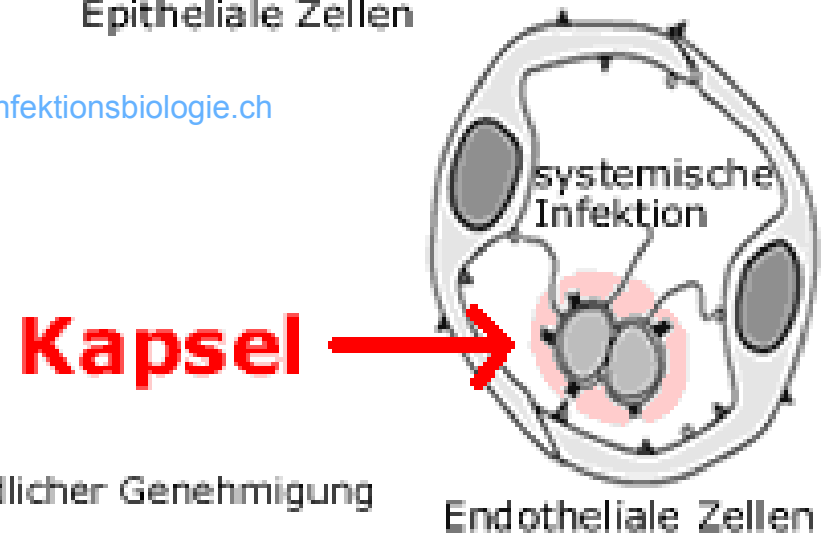
„Meningitis belt“,
kde se hodně
vyskytuje
meningokoková
meningitis

Meningokokové invazivní infekce: odběr a diagnostika

- Vhodným vzorkem je mozkomíšní mok, získaný tzv. lumbální punkcí, a dále také hemokultura
- Okamžitě se provede **mikroskopie a přímý průkaz antigenů** ve vzorku mozkomíšního moku. (Kultivace také, ale ta trvá dlouho.)
- Vypěstované kmeny (na obohaceném krevním agaru) se pomocí **antigenní analýzy** určují na úroveň **seroskupiny** (A, B, C, W135, Y, Z). Na úroveň **serotypu** určuje meningokoky pouze Národní referenční laboratoř.

<http://www.infektionsbiologie.ch>

Mit freundlicher Genehmigung
© Dehio

Odběr likvoru

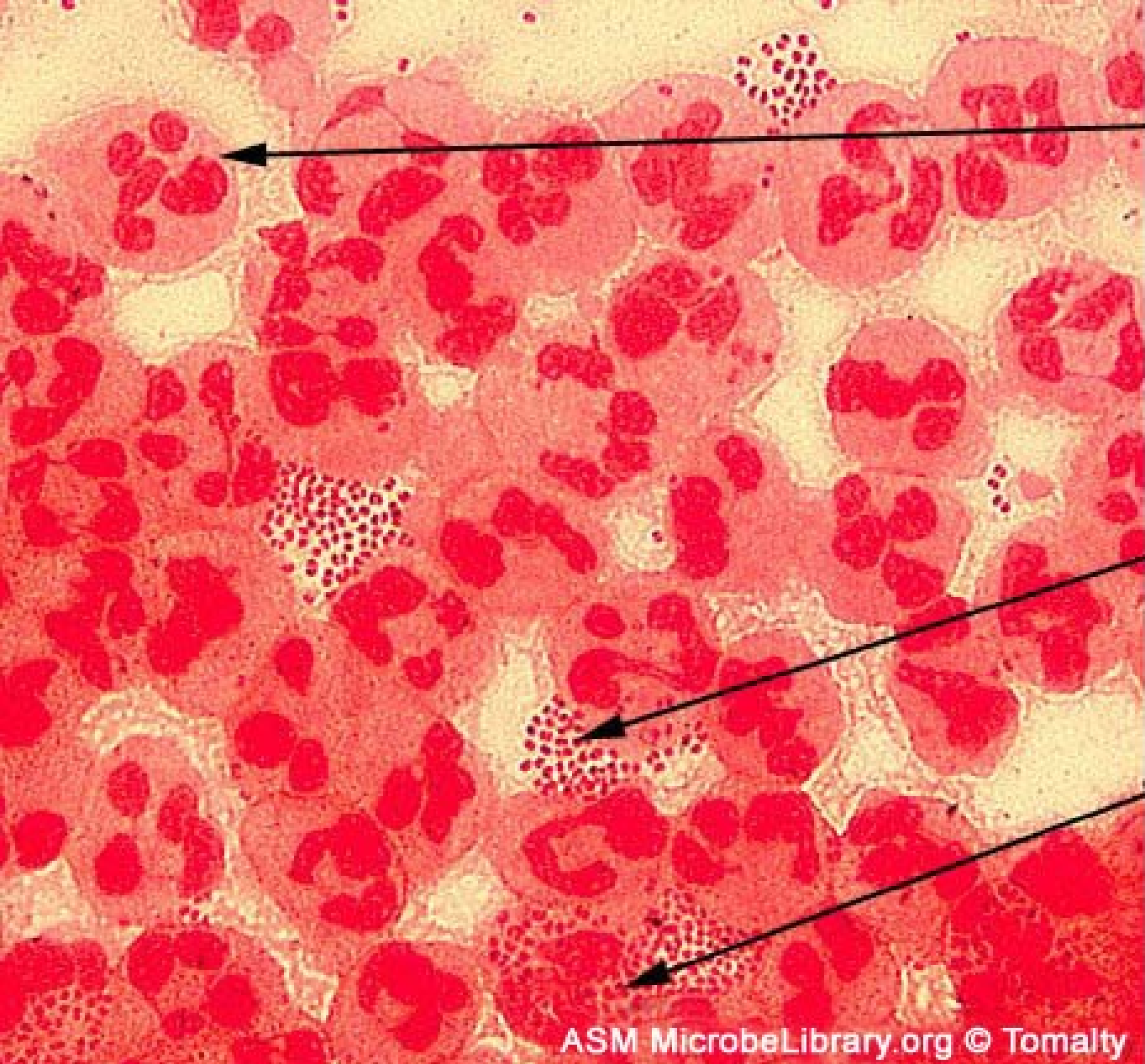
Takto pronikají
do tkání

Porovnejme neisserie:

	In vivo	In vitro
Gonokok	Nejchoulostivější, přenos jen sexuální	Nejchoulostivější, roste jen na čokoládovém agaru
Meningokok	Méně choulostivý, přenos na krátké vzdálenosti i kapénkami	Méně choulostivý, je-li krevní agar obohacen, může na něm růst
Tzv. „ústní“ neisserie	Nejméně choulostivé	Roste i na chudém krevním agaru

polymorphonuclear leukocyte

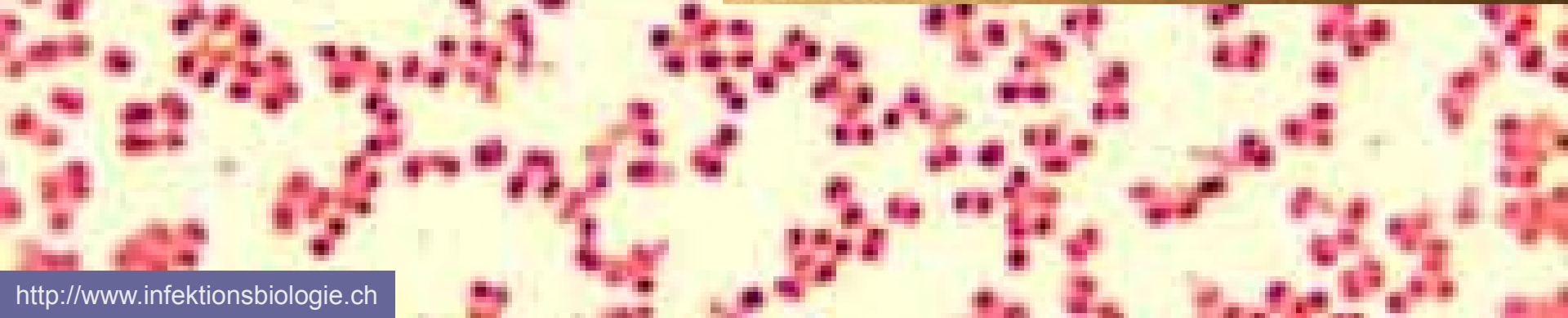
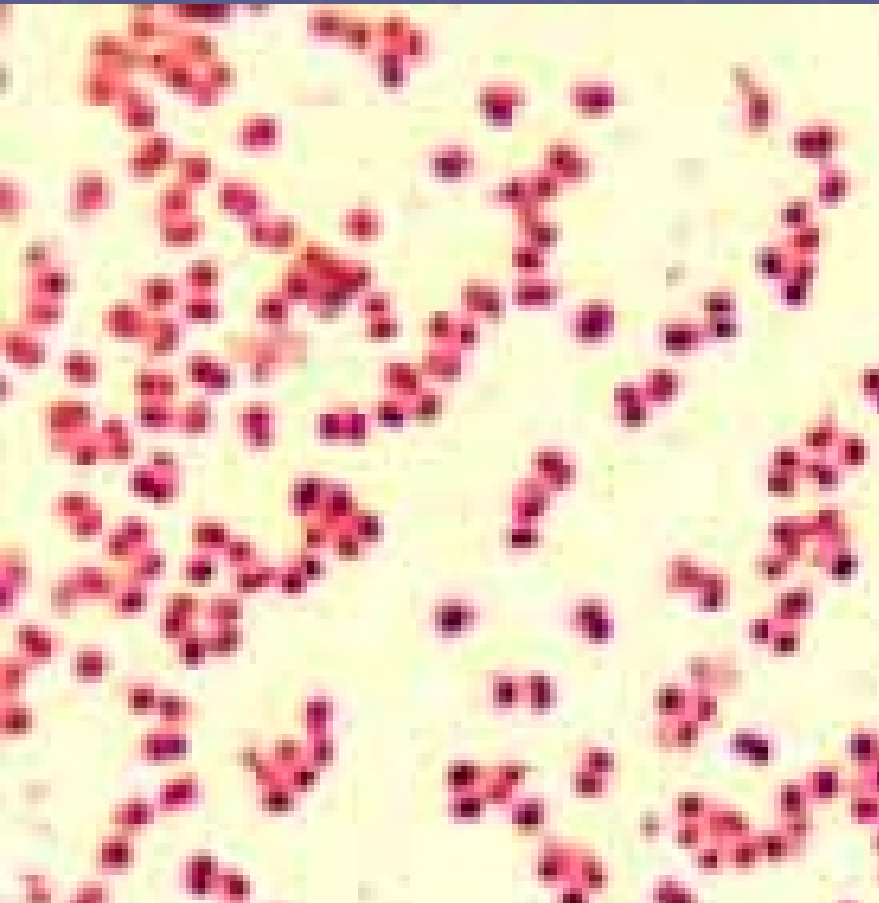
Extracellular gram-negative diplococci

Intracellular gram-negative diplococci

ASM MicrobeLibrary.org © Tomalty

Meningokokky

Photo O. Z.

Microscopic Pictures Of Neisseria (Gram-negative Diplococci)

Neisseria Gonorrhoeae

Neisseria Meningitides
intracellularis in spinal fluid

■ β -lactam drugs

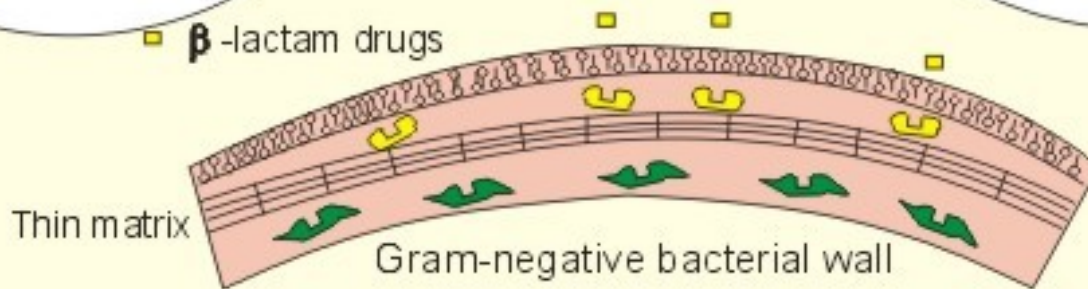

Fig. 33-3

Příběh třetí

- **Anička plakala a chytala se za ucho.**
Maminka jí změřila teplotu, a ta byla zvýšená
- V ordinaci praktického lékaře pro děti a dorost byla vyšetřena a stanovena diagnóza **zánětu středního ucha**
- Jelikož **bubínek již byl prasklý**, hnis byl zaslán k vyšetření
- Okamžitě byl nasazen **amoxicilin**, následně byl vykultivován **citlivý patogen**

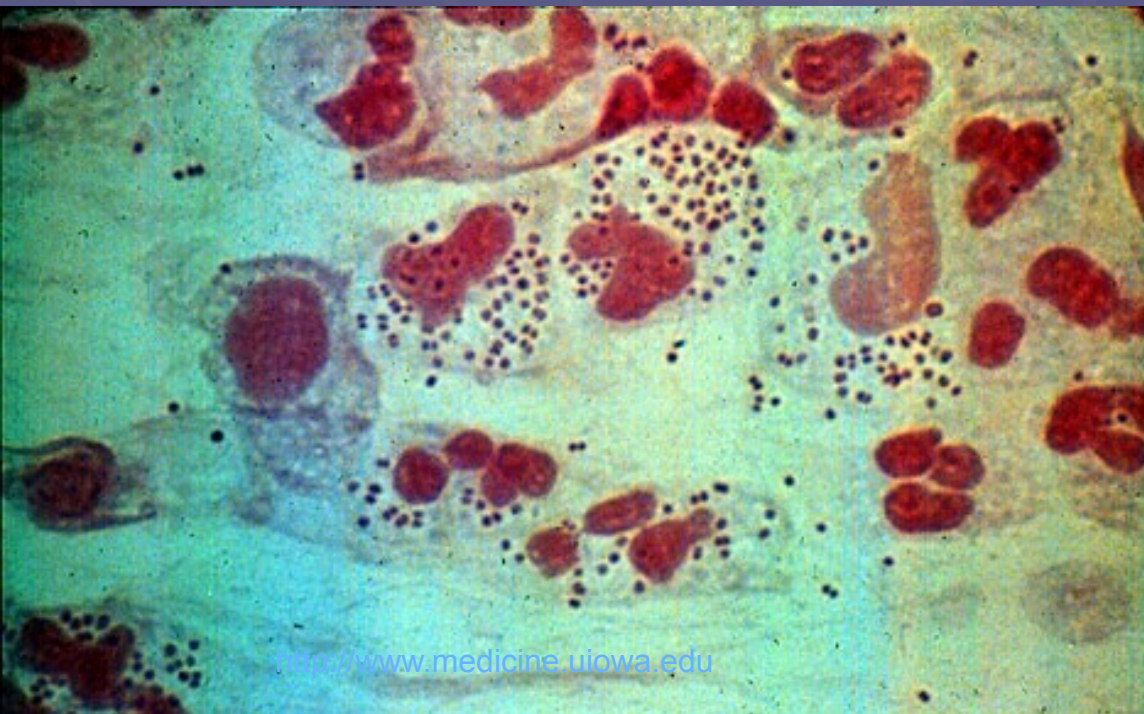

A tím patogenem byla

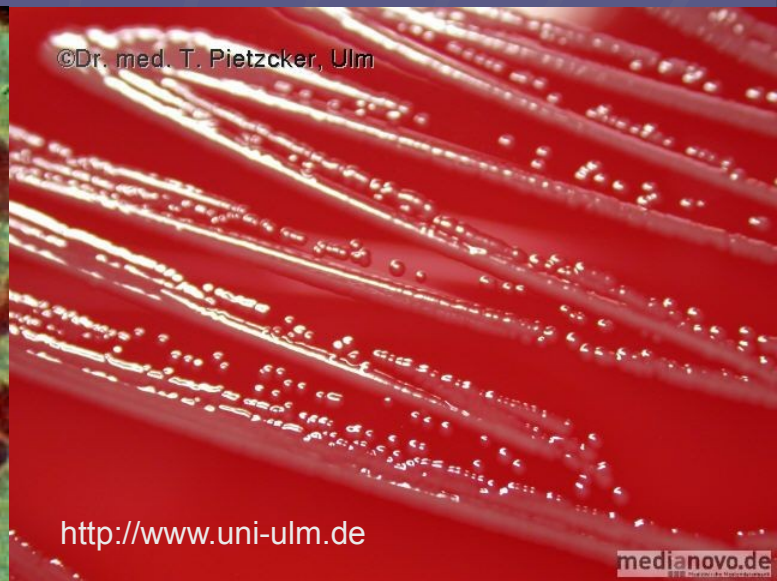
- ***Moraxella* (podrod *Branhamella*) *catarrhalis***
- Tento organismus bývá přítomen u zdravých osob v malém množství **ve faryngu**
- V čisté kultuře způsobuje **záněty dutin, středního ucha, případě hltanu** a podobně.
- Jméno podrodu *Branhamella* je odvozeno od Sáry Branhamové, jedné z prvních žen-badatelek. Byla to jedna ze statečných žen, které ukázali mužům, že nejen oni mohou být dobrými vědci
- **Druhý podrod (*Moraxella*)** zahrnuje občasné původce zejména očních infekcí

Moraxella (Branhamella) catarrhalis

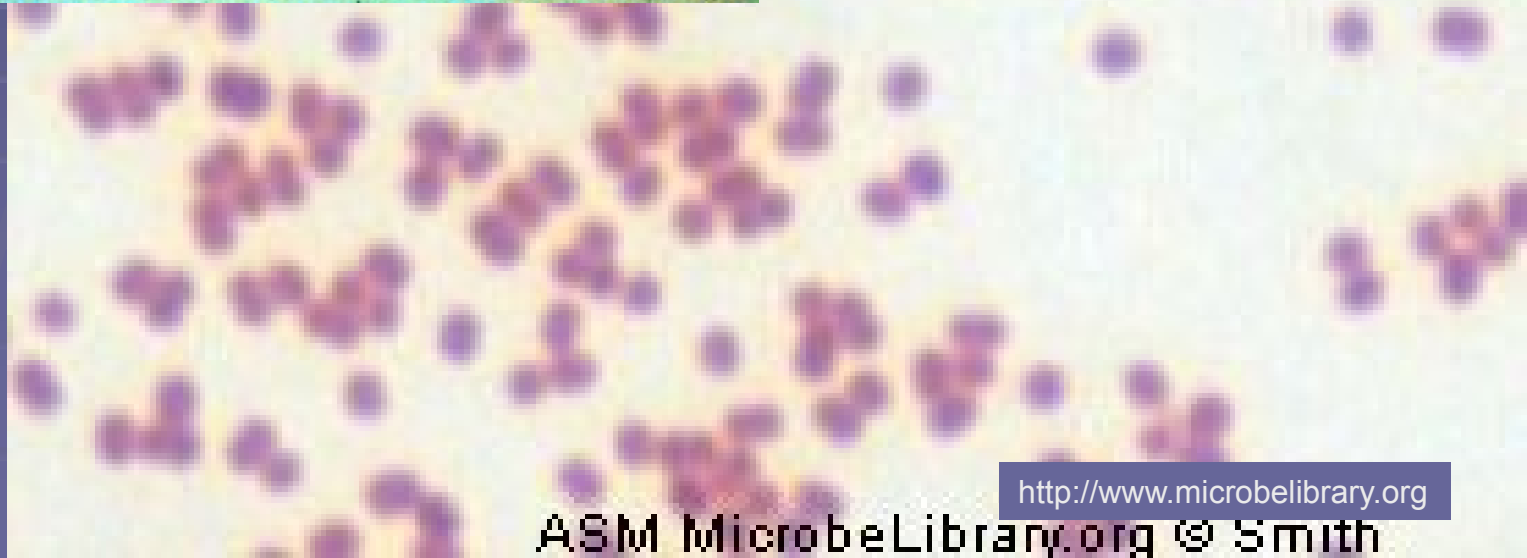
<http://www.medicine.uiowa.edu>

©Dr. med. T. Pietzcker, Ulm

<http://www.uni-ulm.de>

medianovo.de

<http://www.microbelibrary.org>

ASM MicrobeLibrary.org © Smith

Neisserie a moraxely – charakteristika

- Mikroskopie: G – diplokoky tvaru kávového zrna, často intrecelulárně lokalizované
- Kultivace: drobné, bezbarvé nebo nažloutlé (podle druhu) kolonie, rostoucí (podle druhu) na krevním či čokoládovém agaru
- Biochemie: kataláza pozitivní, oxidáza pozitivní, vzájemně biochemicky rozlišitelné
- Antigenní analýza: velký význam u meningokoka, seroskupina B není preventabilní očkováním!

Kultivace

Foto O. Z.

- Popisujeme kolonie gramnegativních koků na různých půdách, a hlavně si všímáme, jestli tam vůbec rostou.

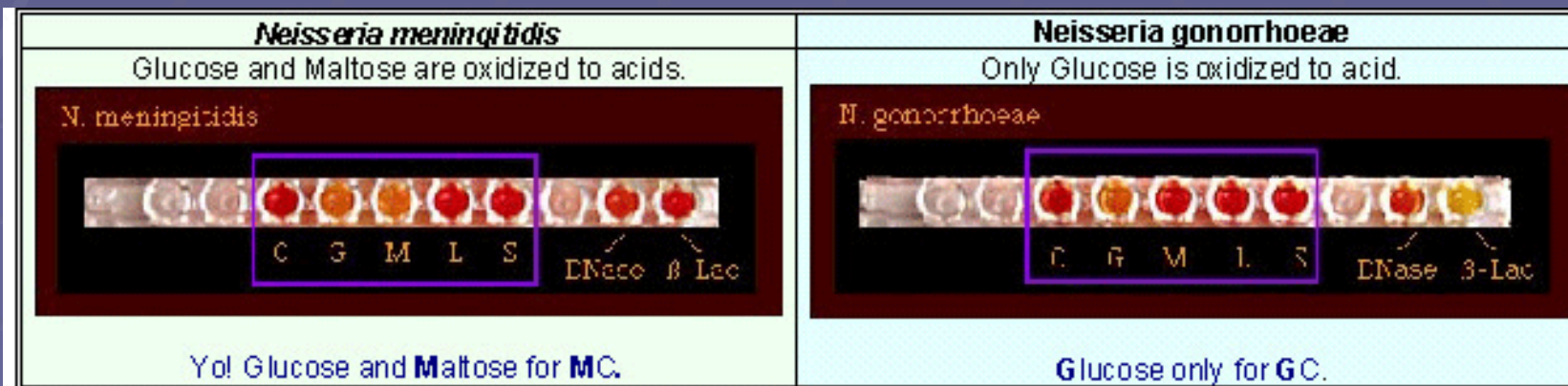

Základní biochemické testy

- Rychlé testy s diagnostickými proužky velmi usnadňují diagnostiku
- Neisserie jsou oxidáza pozitivní, moraxely také, ale mohou mít opožděnou reakci.
- Moraxely se poznají podle pozitivního INAC testu
- U INAC testu se postupuje jako u oxidázy, ale proužek je nutno zvlhčit a je nutno pět minut počkat. Zbarvení je modrozelené.

Druhové určení neisserií

- K druhovému určení neisserií se používají biochemické testy různé provenience, u nás zpravidla NEISSERIAtest
- Poměrně málo biochemicky aktivní jsou obě patogenní neisserie: gonokok štěpí jen glukózu, meningokok jen glukózu a maltózu.

NEISSERIA 4H

CONT. NEG.	GLU +	MAL +	FRU -	SAC -	ONPG -	TRI -	PS 24h
GGT +	NO ₃ -	NO ₂ (1)	NO ₂ + (2)	1395			

Antigenní analýza

- Existuje souprava na aglutinaci mozkomíšního moku. Dá se použít k přímému průkazu antigenu ve vzorku (nejčastěji likvoru), ale také k antigenní analýze už vypěstovaného kmene meningokoka (určení seroskupiny)

www.baxter-e-commerce.com

Foto O. Z.

Poznámka k praktické diagnostice

- Při podezření na purulentní (hnisavou) bakteriální meningitidu musí lékař jednat a **začít léčbu i bez diagnostiky**. Prvotní je přitom udržet pacienta při životě (acidobazická rovnováha apod.), boj s patogeny je až na druhém místě
- Odebírá se **mozkomíšní mok. Mok vytéká pod tlakem a je zakalený**
- V laboratoři se provede **mikroskopie a průkaz antigenu**, a výsledek se obvykle hlásí telefonicky. Kultivační výsledek má tu nevýhodu, že je hotov až následující den.

Testy antibiotické citlivosti

- Antibiotická citlivost se u patogenních neisserií určuje na půdách, na kterých jsou schopny růst, tj. nikoli na MH agaru
- Lékem volby u meningokoka je stále klasický penicilin. Ten se osvědčují i u gonokoka. Další možností jsou makrolidy, chinolony či ceftriaxon.

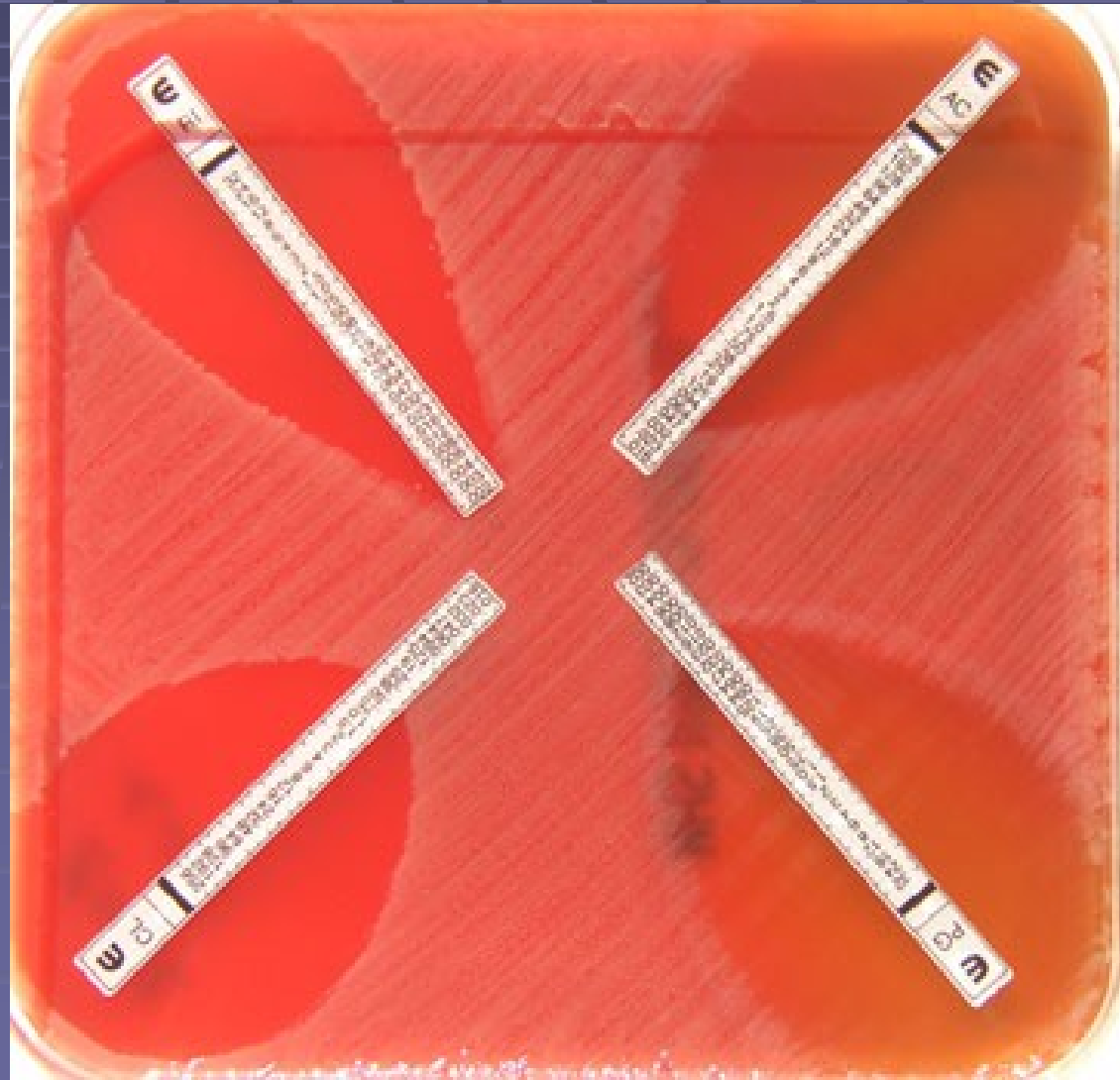
Antibiotika užívaná u meningokokových infekcí

Antibiotikum	Zkratka
Penicilin (základní penicilin)	P
Chloramfenikol	C
Azithromycin (makrolid)	AZM
Doxycyklin (tetracyklin)	DO
Ampicilin (aminopenicilin)	AMP
Ko-trimoxazol (směs dvou látek)	SXT

Někde používají i E-test

www.actu-pharo.com

8. Ostatní

Existuje ještě spousta většinou kultivačně náročných gramnegativních tyčinek, jejich význam však není velký. Zmiňme aspoň

- *Gardnerella vaginalis* se podílí na nehnisavých tzv. poševních vaginózách. Pěstuje se na speciálním typu krevního agaru, kde dělá typickou hemolýzu. Mikroskopicky je to gramlabilní pleomorfní kokobacil.
- *Spirillum minus* je původce horečky sodoku
- *Actinobacillus actinomycetemcomitans*, původce infekcí připomínajících aktinomykózu a někdy ji i doprovázející
- Rody *Eikenella*, *Kingella*, *Cardiobacterium* a některé další jsou vzácní původci infekcí

Děkuji za pozornost

G – bakterie v podání as. MUDr. Petra Ondrovčíka, CSc.
(1957 – 2007)

